

ОМЛАДИНСКИ
ЦЕНТАР
ОПЕНС

ОМЛАДИНСКА КУЛТУРНА
СТАНИЦА ОПЕНС

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ОМЛАДИНСКИХ ЦЕНТАРА У СРБИЈИ И ЕВРОПИ

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА
И ОМЛАДИНЕ

unicef
za svako dete

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ОМЛАДИНСКИХ ЦЕНТАРА У СРБИЈИ И ЕВРОПИ

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

ОМЛАДИНСКИХ ЦЕНТАРА
У СРБИЈИ И ЕВРОПИ

Издавач	Министарство туризма и омладине
За издавача	Хусеин Мемич, министар
Ауторка	Тања Азањац Јањатовић
Дизајн	Растко Тохол
Насловна фотографија	©UNICEF Srbija/2024/Dojčinović
Објављено	Децембар, 2025.

Ставови изнети у овој публикацији представљају ставове аутора и не одражавају
нужно ставове УНИЦЕФ-а нити Министарства туризма и омладине.

Захваљујем се Вукашину Гроздановићу, Маријани Родић и Немањи Обрадовићу из ОПЕНС-а,
као и Николи Благојевићу и Владимиру Будалићу из Еколошког центра Радуловачки,
на њиховој изузетној подршци у припреми ове компаративне анализе.

Садржај

4	Скраћенице	
5	Увод	5 Контекст, сврха и циљеви компаративне анализе
		7 Циљеви и задаци анализе
		8 Методолошки приступ у реализацији анализе и планирани узорак
		9 Реализоване истраживачке активности
		11 Структура извештаја
12	Поглавље 1. Улога ОЦ/ОП у заједници из перспективе Европе или како формирати храбре и флексибилне младе који брину о заједници	12 Историја развоја идеје ОЦ
		13 Развој стандарда у раду омладинских центара и филозофија рада са младима
18	Поглавље 2. Модел омладинских центара у Европи	20 Случај 1. Словенија
		27 Случај 2: Финска
		32 Случај 3: Румунија
38	Поглавље 3. Стање у Србији: анализа капацитета омладинских центара и нових иницијатива у односу на примере из Европе	39 Модел оснивања омладинских центара и управљања њима
		43 Обезбеђивање квалитета рада са младима и програми у ОЦ
		45 Сарадња омладинских центара са омладинским клубовима те другим локалним и националним актерима исекторима (организацијама цивилног друштва и институцијама)
47	Поглавље 4. Преглед начина дефинисања омладинских простора у документима омладинске политике у поређењу са посматраним примерима из Европе и анализа усклађености Стандарда простора са препорученим стандардима/критеријумима СЕ и налазима о постојећим капацитетима омладинских простора	47 Омладинских простори у националним документима омладинске политике
		50 Анализа Стандарда омладинских простора у односу на налазе из истраживања, стандарде/критеријуме СЕ и примере ЕУ праксе
59	Поглавље 5. Завршна разматрања и препоруке	60 Препоруке
69	Анекс. Стандарди омладинских простора (ОП)	

Скраћенице

АП	Акциони план за младе
БУМ	Бечејско удружење младих
ЦЗОР	Центра за омладински рад
ЕЦК	Едукативни центар Крушевац
ЕОЦ	Европски омладински центар у Будимпешти и Стразбуру
FITТ	Фондација за младе округа Тимиш
FNT	Национална фондације за младе Румуније
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Програм Немачке сарадње у Републици Србији)
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈПОА	Јавно признати организатор образовања одраслих
ЛГБТ	Лезбејке, гејеви, бисексуалне и трансродне особе
КОМС	Кровна организација младих Србије
КЗМ	Канцеларија за младе
МТО	Министарство туризма и омладине
МУП	Министарство унутрашњих послова
НАПОР	Национална асоцијација практичара и практичарки омладинског рада
НЕЕТ	Незапослен, не школује се, не образује се даље
НКЗМ	Национална асоцијација канцеларија за младе
СМ	Стратегија за младе у Републици Србији
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОЦ	Омладински центар
ОЦД	Организација цивилног друштва
ОК	Омладински клуб
ОП	Омладински простор
ОРЦ	Омладински ресурсни центар
ПГВ	Покрет горана Војводине
СЕ	Савет Европе
ТОЦ	Тимочки омладински центар
ЗОМ	Закон о младима

Увод

Контекст, сврха и циљеви компаративне анализе

Република Србија је у последње две деценије направила значајне кораке у успостављању система бриге о младима. Развој омладинске политике у земљи након промена 2000. године довео је до развоја институционалног оквира, који се промишљао у тесној сарадњи државе, цивилног сектора и младих. Наиме, тадашње Министарство омладине и спорта (МОС) настало је као резултат вишегодишње борбе удружених омладинских организација и организација које су се бавиле младима и то је омогућило укључивање младих људи у све касније процесе развоја политика за младе. Сам процес заговарања — акције, кампање, креиране коалиције на локалном нивоу, сарадња са локалним властима — омогућио је припрему и образовање значајног броја омладинаца да разумеју важност и добит од омладинске политике. У кратком временском периоду заједничким напорима новонасталог министарства и омладинских организација односно младих активиста успостављен је оквир за развој и спровођење омладинске политике на националном нивоу, који се континуирано унапређује и данас. У првих пар година усвојени су кључни документи који дефинишу оквире омладинске политике: Закон о младима (2011)¹, Национална стратегија за младе (2008/2015/2023²) са Акционим планом (2009/2015/2018/2023³). Ови документи се редовно ажурирају, а рад на унапређењу националног оквира омладинске политике се наставља. Министарство туризма и омладине (МТО) покренуло је 2023. године процес ревизије Закона о младима како би се створио оптимални законски оквир за пуну примену стандарда за омладинске просторе (ОЦ/ОК) и за друга питања/процесе на националном и локалним нивоу којима се осигурава заштита младих и квалитет рада са младима, посебно са корисницима програма и услуга у омладинским просторима. У току су припреме за почетак рада на Закону, а у сарадњи са УНИЦЕФ-ом спроводе се аналитички послови усмерени на припрему процеса ревизије Закона.

Сви наведени документи су настајали уз активно учешће великог броја младих из целе земље, организација цивилног друштва и институција задужених за бригу о младима у оквиру различитих ресурса, што је промовисало Србију као пример добре праксе у развоју политика за младе у Европи.

Паралелно са развојем политика које дефинишу приоритете и актере на националном, регионалном и локалном нивоу развијале су се и институције одговорне за спровођење омладинских политика. Успостављен је Национални савет за младе, који представља главно међуресорно тело за праћење спровођења омладинске политике у земљи и у чијем раду учествују представници младих и свих националних институција које се у оквиру свог мандата баве младима. Формирана су два репрезентативна савеза омладинских организација и организација за младе — КОМС (који континуирано заговара унапређење позиције и квалитета живота младих у земљи и гради капацитете омладинских организација) и Савез извиђача Србије. Такође, успостављена је и Национална асоцијација практичара и практичарки омладинског рада (НАПОР), која дефинише стандарде те прати и заговара квалитет рада са младима, посебно у домену неформалног образовања.

Министарство за омладину је препознало да је суштина омладинске политике њен локални аспект који директно утиче на унапређење позиције и квалитета живота младих у заједницама у којима

¹ Сл. гласник РС, бр. 50/2011 и 116/2022 — др. закон.

² Сл. гласник РС, бр. 9 од 8. фебруара 2023.

³ Види https://mto.gov.rs/extfile/sr/2541/akcioni_pl_2023-2025_zm_mlade_RS_2023-2030_063_cyr.pdf

живе, па је кроз различите финансијске и заговарачке механизме, у сарадњи са цивилним сектором, подстицало развој локалног институционалног оквира како би се омогућило спровођење омладинске политике дефинисане националним документима у локалним заједницама. У оквиру интензивног заговарања усмереног на локалне самоуправе тадашње министарство је дало препоруку општинама да развијају локални институционални оквир за бригу о младима, који је подразумевао: (1) именовање већника у општинско веће за бригу о младима, (2) отварање канцеларије за младе, (3) успостављање локалног савета за младе, који представља међусекторско тело на локалном нивоу, и (4) успостављање омладинских центара односно омладинских клубова. Смернице су такође предвиђале развој локалних акционих планова за младе. Ингеренције и усклађивање рада ових новоформираних институција МОС је дефинисао документом *Примена Националне стратегије за младе на локалном нивоу: Стандарди рада КЗМ и локалних координатора*. Директан резултат рада на успостављању локалних институција представља формирање мреже КЗМ која је 2016. године покривала преко 80% општина⁴ у Србији умрежених у Националну асоцијацију канцеларија за младе. На овај начин омладинска политика почела је да живи у градовима и општинама широм Србије, усмерена на развој системске бриге о младима, која је требало да обезбеди континуирану подршку личном и професионалном развоју младих и подржи њихов ангажман у заједници.

У досадашњем развоју локалне политике, омладински центар односно омладински клуб (ОЦ/ОК) препознат је као важна карика која недостаје да би се суштински унапредио квалитет подршке младима различитих узраста и потреба у заједницама у којима живе. ОЦ/ОК омогућава директан рад са младима на локалном нивоу, одговара непосредно на потребе и пружа подршку за лични раст и развој, али и обезбеђује учешће младих у процесима доношења одлука важних за младе и заједницу. ОЦ/ОК препознају се као инклузивни простори који пружају различите услуге и програме дизајниране да ангажују и оснаже младе. Контекст омладинских центара подразумева више од рекреативних активности усмерених на квалитетно провођење слободног времена. Ту се ствара образовна подршка младима, развијају вештине важне за живот те пружа подршка за ментално здравље и за активно учешће младих. Савет Европе и Европска омладинска фондација препознају важност ОЦ/ОК који пружају интегративну услугу младима у локалним заједницама и развили су *Стандарде рада омладинских центара*⁵ као оквир који води и усмерава земље чланице у процесу успостављања и праћења рада омладинских простора. *Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године*⁶ препознаје важност отварања омладинских простора (ОЦ/ОК) на локалном нивоу и успостављања стандарда за рад тих центара/клубова кроз посебан циљ (Циљ 2, Мера 2.1), у коме се описује подршка државе усмерена на формирање омладинских простора.

У периоду од 2012. године до данас, надлежно министарство је уз подршку међународних организација обезбедило средства и стручну подршку различитим иницијативама за развој локалних ОК и ОЦ широм земље. Уз подршку УНИЦЕФ-а пилотиран је програм успостављања омладинских простора у четири града у Јабланичком и Пчињском округу (Бујановац, Прешево, Лесковац и Владичин Хан). У оквиру те иницијативе израђен је *Водич за успостављање одрживих омладинских клубова у локалним заједницама*⁷. У наставку је, кроз различите програме МОС и других међународних партнера (ИОМ, GIZ итд.), пружена подршка успостављању сличних иницијатива које су покретале општине или организације цивилног друштва. Током 2019. године значајна средства су инвестирана у развој омладинског центра ОПЕНС, који је настао у оквиру иницијативе Нови Сад, Омладинска престоница Европе. Током претходне године су, уз подршку ОПЕНС-а, додељена

⁴ Податак преузет из прегледа омладинске политике коју је израдио Савет Европе на захтев Републике Србије.

⁵ *The Council of Europe Quality Label for Youth Centres*, <https://rm.coe.int/quality-label-brochure-en-2015/16806fcf1b>

⁶ Линк ка документу *Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године* (mto.gov.rs)

⁷ Линк ка водичу *Упутство за одрживим моделом омладинских клубова у заједници* | УНИЦЕФ Србија

средства за још четири града који развијају ОЦ, а тренутно је отворен позив за нове градове и општине.

У ових 12 година колико се инвестира у омладинске просторе, формирала се значајна пракса у овом домену. Управо та искуства отварају простор за промишљање праксе, прикупљање добрих примера и научених лекција. Јавља се потреба да се јасније дефинише оквир деловања ОЦ/ОК и стандарди квалитета рада. Као одговор на ову потребу, ОПЕНС у сарадњи са другим актерима омладинске политике покреће консултативни процес који треба да допринесе уједначавању праксе и дефинисању стандарда. Резултат тих консултација и промишљања представља документ *Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри)*⁸.

Како Србија тежи да своју политику усклади са европским законодавством, *Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године* препознаје да у Србији, у поређењу са ЕУ, не постоји довољно омладинских простора и активности да би се адекватно одговорило на потребе младих у локалним заједницама. Препознаје се потреба за оснивањем више ОЦ и, по потреби, ОК према стандардима које треба развијати у складу са Стратегијом ЕУ за младе и добром праксом Савета Европе.

У складу са препознатом потребом, МТО започиње припреме за израду стандарда и акредитацију ОЦ/ОК. У том подухвату Омладински програм УНИЦЕФ-а пружа подршку министарству тако што развија *Компаративну анализу омладинских простора у Србији водећи се примерима из ЕУ*. Та подршка је предвиђена планом рада УНИЦЕФ-а и Владе Србије, који подразумева подршку унапређењу система омладинског рада унутар омладинских простора и ван њих.

Циљеви и задаци анализе

Као што је наведено, сврха ове иницијативе је да се спроведе компаративна анализа и да се постојећи омладински центри и остали омладински простори активни у Србији упореде са омладинским центрима из Европе како би се дефинисале препоруке које доприносе унапређивању квалитета рада активних простора и адекватна подршка за успостављање нових центара/простора. Суштински, анализа треба да покаже како постојећа знања и искуства из различитих европских земаља могу допринети да се унапреди пракса развоја ОЦ/ОП у земљи.

Конкретније, компаративна анализа има неколико специфичних задатака:

- мапирање и анализа капацитета постојећих ОЦ/ОК ради бољег разумевања тренутног стања, оквира рада, постојећих капацитета и одрживости омладинских простора,
- консултације са представницима ОЦ/ОК које ће омогућити заједничко промишљање и додатну операционализацију стандарда омладинских простора⁹, имајући у виду стандарде квалитета које прописује Савет Европе и примере добре праксе из ЕУ и Србије,
- дефинисање препорука које ће бити подршка МТО у планирању националног консултативног процеса усмереног на развој стандарда омладинских простора (дефинисање описа стандарда, индикатора и извора верификације, степена остварености стандарда) и поступка акредитације простора.

⁸ Ј. Стојановић, С. Г. Јовановић, Н. Обрадовић, Т. Г. Матић, М. Пејић, В. Будалић, Н. Благојевић, А. Воштић, Е. Панић, В. Гроздановић, В. Калаба, В. Којзбашић, *Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри)*, ОПЕНС, 2021.

⁹ *Ibid.*

Компаративна анализа је требало да омогући да се кроз структуриране дискусије и друге истраживачке активности у којима учествују представници ОЦ и ОК препознају постојећи капацитети и дефинишу главни изазови, које је важно имати на уму када се развијају стандарди и утврђују мере подршке. Примери добре праксе из ЕУ биће истражени и представљени учесницима како би се подстакла дискусија о најважнијим питањима која треба промишљати у процесу успостављања нових центара, односно унапређења рада постојећих капацитета.

Резултати консултација са представницима ОЦ/ОК и препоруке из процеса треба да буду подршка МТО и да усмере рад министарства и других актера током националног процеса израде стандарда ОЦ/ОК и процеса акредитације простора.

Методолошки приступ у реализацији анализе и планирани узорак

Имајући у виду сврху и циљеве анализе, осмишљена је методологија која подразумева примену комбинованог истраживачког приступа усмереног на мапирање ОЦ/ОК, прикупљање података и анализу те на заједничко промишљање критичних питања важних за развој и рад омладинских простора у оквиру консултативних сесија са представницима ОЦ/ОК.

Конкретније, примењена методологија подразумевала је:

- (1) деск-анализу** усмерену на прикупљање међународних и домаћих примера добре праксе,
- (2) мапирање најважнијих актера односно омладинских простора, са фокусом на ОЦ у земљи**, током индивидуалних и групних интервјуа са битним националним, међународним и локалним актерима,
- (3) консултације са представницима који учествују у управљању и спровођењу активности у омладинским просторима (ОЦ и ОК)**; консултације су биле усмерене на операционализацију стандарда квалитета произашлих из претходног консултативног процеса које су водиле организације, који су хармонизовани са стандардима квалитета рада ОЦ које прописује Савет Европе. Приступ који смо применили подразумевао је да се комбиновањем наведених метода омогући дубинско сагледавање критичних питања/тема важних за разумевање оквира рада ОЦ/ОК и капацитета постојећих ОЦ/ОК у односу на које треба у будућности дефинисати стандарде квалитета, одредити минимум и максимум достизања стандарда те дефинисати подршку за раст и развој.

Посебно су биле значајне консултативне сесије, структуриране дискусије, које су омогућиле делиберацију критичних питања важних за покретање и рад центара/простора, а које су се водиле примерима добре праксе из земље и иностранства. На овај начин се, кроз консултације и групно промишљање, ствара заједнички референтни оквир деловања те уједначава разумевање у ком правцу се усмерава пракса у просторима како би се обезбедили квалитет, одрживост и континуирани развој ОЦ/ОК.

Прикупљање информација и дефинисање препорука реализовано је кроз активности које су осмишљене тако да се истовремено мапирају актери, анализирају капацитети учесника, представника различитих простора и иницијатива те да се обаве консултације са учесницима о појединачним, критичним питањима значајним за креирање оквира рада ОЦ/ОК и подршке за ОЦ/ОК.

Реализоване истраживачке активности

На основу предложене методологије коју су одобрили УНИЦЕФ и МТО направљен је истраживачки план који је реализован у неколико корака.

Активност 1

Припрема деск-анализе у сарадњи са представницима ОПЕНС-а, Еколошког центра Радуловачки и Покрета горана Војводине

Како би се обезбедио избор релевантних примера добре праксе, реализовано је 10 (заједничких и појединачних) састанка са представницима ОПЕНС-а, Еколошког центра Радуловачки и Покрета горана Војводине (ПГВ). У првој фази састанака/дискусија идентификовали смо питања која се препознају као изазови и у раду различитих капацитета омладинских простора, а посебно нових иницијатива које раде на успостављању ОЦ. Издвојена су три питања која су била у фокусу даљих истраживачких активности.

Питање 1. Модел оснивања омладинских центара и управљања њима — који се модели примењују у оснивању и управљању ОЦ; подела улога и одговорности између различитих актера у заједници који учествују у управљању; модел руковођења програмима и просторима; развој организационе структуре потребне за реализацију квалитетних програма за младе; питање финансијске одрживости центара; препознавање фактора који утичу на одрживост и модела добре праксе.

Питање 2. Обезбеђивање квалитета рада са младима и програми у омладинским центрима — тиче се приступа развоју програмског портфолија који одговара на потребе различитих група младих у заједницама, препознавања методологија које обезбеђују што шири обухват различитих група младих и ефикасно укључивање младих, неформалних група и организација у управљање, развоја квалитетних програма и услуга, као и ефикасне реализације програма, обезбеђивања квалитетне подршке коју пружају посебно образовани запослени и омладински радници, препознавања фактора који доприносе финансијској одрживости програма.

Питање 3. Сарадња омладинских центара са омладинским клубовима те са другим локалним и националним актерима односно секторима (организацијама цивилног друштва и институцијама) — улога ОЦ у развоју локалних еко-система усмерених на пружање квалитетне подршке развоју младих у заједници, што обухвата све релевантне локалне партнере и пружаоце услуга за младе (међусекторска сарадња), са посебним нагласком на разумевају како ОЦ пружају подршку другим омладинским просторима (ОК), као и развоју неформалних и формалних група младих у тим местима.

Активност 2

Деск-анализа примера из ЕУ

На основу издвојених питања изабрано је до 10 земаља које су укључене у деск-анализу. Од наведених земаља изабрано је 5 земаља (Словенија, Финска, Румунија, Холандија и Бугарска) које су детаљније истражене. Идентификовани су представници мрежа омладинских центара из четири земље и са њима су реализовани дубински интервјуи. У случају Бугарске састанак је реализован на иницијативу МТО и УНИЦЕФ-а, а УНИЦЕФ је обезбедио додатне информације о раду омладинских центара у тој земљи. Три земље (Словенија, Финска и Румунија) детаљно су истражене, а представници ОЦ из ових земаља су се онлајн укључивали током реализације консултативних састанака односно структурираних дискусија.

Активност 3

Реализација структурираних дискусија

У структурираним дискусијама учествовале су иницијативе из 14 локалних самоуправа, са укупно 70 учесника. Структуриране дискусије су омогућиле учесницима да на почетку сваке дискусије чују примере рада ОЦ из Европе и Србије, а након тога су у малим групама делили своја виђења појединачних питања, искустава и праксе коју реализују, представљајући резултате и главне изазове са којима се сусрећу у раду.

Критична питања/теме	Број општина/учесника
Дискусија 1. Оснивање и управљање ОЦ	13 општина / 25 учесника
Дискусија 2. Обезбеђивање квалитета рада са младима / програми у ОЦ	12 општина / 20 учесника
Дискусија 3. Сарадња омладинских центара са омладинским клубовима те са другим локалним и националним актерима односно секторима (организацијама цивилног друштва и институцијама)	12 општина / 25 учесника
Укупно	13/70

Активност 4

Реализација дубинских интервјуа и фокус група са представницима ОЦ и ОК

Да би се боље разумео рад појединих центара и обавила припрема за структуриране дискусије, реализовано је девет дубинских интервјуа са представницима ОЦ и организацијама које учествују у њиховом раду, а са којима су конкурисали за успостављање ОЦ (локалне самоуправе и локалне организације): ОЦ ОПЕНС, Еколошки центар Радуловачки, ПГВ, ОЦ Сомбор, ОЦ Лозница, ОЦ Ивањица, Тимочки омладински центар, Едукативни центар Крушевац, ЦЗОР и GIZ.

Са представницима омладинских клубова које подржава GIZ реализована је једна фокус група — шест учесника из четири ОК (ОК Сонта, ОК Обреновац, ОК Гамзиград/Зајечар, ОК Костолац), а са мапираним омладинским клубовима које подржава МТО реализовани су дубински интервјуи — шест учесника из четири ОК (ОК Темерин, ОК Деспотовац, ОК Чајетина, Нова Црња).

Ограничења у методологији. Приликом реализације истраживачких активности сусрели смо се са неколико је ограничења. Наиме, спровођење истраживачких активности планирано је током лета, када су многи на одморима, што је утицало на промену динамике реализације структурираних дискусија и фокус група како би се укључили сви важни актери. То је условило померање дискусија за септембар и октобар, па је уместо две фокус групе са ОК, реализована једна фокус група, док су остали ОК испитани кроз дубинске интервјуе.

Структура извештаја

Пред вама се налази извештај који даје преглед најважнијих налаза добијених у овом истраживању. *Прво поглавље* упознаје читаоце са историјом развоја ОЦ, посебно улогом коју је имао Савет Европе у развоју филозофије рада ОЦ и стандарда квалитета. *Друго поглавље* детаљно представља modele развоја ОЦ у три изабране земље — у Словенији, Финској и Румунији. *Треће поглавље* даје преглед капацитета постојећих центара и нових иницијатива у односу на примере европских земаља. *У четвртом поглављу* представљен је преглед како национални документи омладинске политике дефинишу ОП у поређењу са анализираним примерима из Европе. Посебно смо са осврнули на анализу усклађености стандарда омладинских простора са стандардима Савета Европе и примерима посматраних земаља из ЕУ те усклађености ових стандарда са постојећим капацитетом ОК/ОЦ, при чему смо се водили подацима које смо добили из истраживања. Последње поглавље сумира најважније закључке и представља препоруке за даљи рад на подршци развоју центара и припреми процеса акредитације.

Поїлавље 1

Улога ОЦ/ОП у заједници из перспективе Европе или како формирати храбре и флексибилне младе који брину о заједници

Историја развоја идеје ОЦ

Европски омладински центар... биће образовна установа Савета Европе и база знања о питањима младих, посебно о омладинској политици и раду са младима, као и о новонасталим феноменима младих. Као инструмент за учешће европске омладине у изградњи Европе доприносиће спровођењу програма омладинских активности Савета Европе.

Из статута Европског омладинског центра¹⁰

Већ деценијама државе и заједнице широм света препознају важност омладинских простора на локалном, националном и међународном нивоу и инвестирају у њихов развој, у различитим контекстима и друштвеним околностима. Простори у крају где су се млади окупљали, дружили и учили, стицали прва професионална усмерења и доживотне пријатеље представљају незаобилазни део одрастања многих генерација на различитим меридијанима. Када данас говоримо о концепту омладинских простора, размишљамо холистички о капацитетима који су усмерени на то да пруже подршку развоју здраве, продуктивне и ангазоване младе особе која налази своје место у заједници и даје допринос њеном развоју. Значајан допринос развоју филозофије рада са младима у ОЦ дао је Савет Европе који је годинама подстицао и промовисао развој омладинске политике у земљама чланицама, указујући да су управо образовање и подршка развоју младих главни заједници у развоју демократског друштва које почива на поштовању владавине права и заштити људских права и слобода, а чија сврха је да се осигурају правда и инклузија кроз промоцију солидарности и толеранције међу људима. Концепт учешћа младих у процесу доношења одлука се развијао деценијама заједно са подршком коју је СЕ стварао кроз програме и механизме за укључивање и образовање младих.

Партиципација као начин учења демократије представља сталну тему у сектору младих Савета Европе и централну тачку у теорији промене коју заговара та институција¹¹. Стога је у фокусу свих образовних програма које се нуде организацијама и младима управо развој капацитета за учешће¹². Као додатак образовним програмима, СЕ ствара и годинама континуирано унапређује различите механизме који су усмерени на подршку информисаном учешћу младих у глобалним, националним и локалним политичким процесима и одлукама. Управо су европски омладински

¹⁰ Council of Europe Quality Label for Youth Centers, Youth Department of the Council of Europe, 2015.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

центри (ЕОЦ), отворени најпре у Стразбуру, а након пада Берлинског зида и у Будимпешти, замишљени као механизам који ће пружати образовну подршку организацијама и младима широм Европе да учествују у процесима доношења одлука.

Од свог настанка до данас, европски омладински центри у Стразбуру и Будимпешти пружају омладинским организацијама и мрежама форум за размену, умрежавање и заједничку акцију и омогућавају им да планирају и директно учествују у изградњи Европе која се сусреће са различитим изазовима. Њихова примарна мисија је да пружају професионалцима активистима и волонтерима активним у омладинском сектору прилику за међународну размену и учење. ЕОЦ су у суштини образовне институције, али и ресурсни центри који документују праксу, развијају материјале и обучавају тренере за рад са младима у националним оквирима. Стручно особље европског омладинског центра чини и саветодавни тим који пружа едукативну и техничку помоћ у припреми, вођењу и праћењу активности које омладинске организације реализују у центру¹³. Заједно са Европском омладинском фондацијом, која обезбеђује финансијску подршку за међународне активности младих, ЕОЦ значајно доприносе расту и развоју омладинског сектора у земљама Европе.

Развој стандарда у раду омладинских центара и филозофија рада са младима

Око европских омладинских центара развијала се заједница омладинских активиста, омладинских радника и истраживача који су препознавали потребе младих односно омладинских организација и промишљали одговоре и интервенције које ће омогућити шири обухват младих у целој Европи и њихово укључивање у процесе и одлуке које имају директан утицај на њихов живота и развој заједница. Дискусије, форуми и размена до које је долазило инспирисали су све већи број омладинских центара да раде на унапређивању квалитета те да усвајају филозофију рада СЕ која се примењивала у центрима у Стразбуру и Будимпешти. Центри препознају потребу да додатно доприносе квалитету рада са младима у својим заједницама тако што ће успостављати праксу и стварати ресурсе водећи се примерима ЕОЦ.

Како би се одговорило на потребе ових центара, СЕ развија 2008. године „Ознаку квалитета за омладинске центре Савета Европе“¹⁴ као скуп стандарда којима се дефинише оквир за развој ОЦ и пружа подршка процесу успостављања стандарда. Стандарди (или како их у СЕ називају критеријуми) заснивају се на концепту квалитета рада са младима који је успостављен кроз праксу развијену у оквиру ЕОЦ у Стразбуру и Будимпешти, а који покривају све аспекте рада центара — политике, програм, инфраструктуру, управљање центром и администрирање рада центра. У последњих 10 година, од издавања прве верзије стандарда, преко 20 омладинских центара је акредитовано ознаком квалитета СЕ. Тренутно је 14 центара из 10 земаља обновило процес акредитације, што значи да ти центри организују рад, поседују људске и просторне капацитете и спроводе програме и услуге у складу са прописаним стандардима¹⁵.

¹³ European Youth Center Budapest, <https://www.coe.int/en/web/youth/eyc-budapest>

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Quality Label for Youth Centers, [https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres#\[%2224902490%22:\[\],%2224902532%22:\[\]\]](https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres#[%2224902490%22:[],%2224902532%22:[]])

Ознака квалитета ОЦ СЕ подразумева стандарде/критеријуме који се наводе у наставку.¹⁶

Стандарди који се детаљније описују критеријумима подобности, а који су предуслов за стицање ознаке квалитета ОЦ (критеријуми од 1 до 5):

Стандард 1. Центар има примарну мисију да служи омладинском сектору и младима — програми који се реализују су усмерени ка младима и то су најчешће програми неформалног образовања.

Стандард 2. Центар промовише међународну сарадњу унутар омладинског сектора — ОЦ учествује у међународним активностима образовања и заговарања у које укључује организације и младе из земље; такође, центар доприноси развоју међународне добре праксе рада са младима, промовише и шири знања и вредности кроз обуку на националном, регионалном и локалном нивоу.

Стандард 3. Центар има мандат да се бави младима који је добио од институција задужених за младе у земљи у којој делује (у комуникацији са институцијама задуженим за младе).

Стандард 4. Центар запошљава компетентно особље које пружа подршку развоју и спровођењу активности које се реализују у центру; особље центра обезбеђује квалитет рада са младима и промовише вредности СЕ.

Стандард 5. Центар има смештајне капацитете за младе који учествују у програмима, посебне просторије за реализацију образовних активности те одвојени радни простор за запослене који раде у објекту.

Остали стандарди/критеријуми остављају простор да се додатно контекстуализују имајући у виду специфичне околности у земљама у којима центри раде. Ти критеријуми представљају смернице које треба уважавати (критеријуми од 6 до 15) у свакодневном раду.

Стандарди 6–8. Детаљније говоре о условима које простор треба да задовољи: постојање толерантног, безбедног и инклузивног радног окружења те просторних и радних услова за реализацију програма за младе и за реализацију међународних програма.

Стандарди 9–10. Центар доприноси развоју квалитета омладинског рада (спроводи евалуацију, развија иновативне методе рада са младима, израђује образовне програме) и омогућава да млади и омладинске организације учествују у развоју нових концепата рада са младима.

Стандард 11. Центар доприноси развоју омладинске политике тако што окупља актере омладинске политике и друге заинтересоване стране, спроводи активности заговарања и одржава редовну комуникацију са институцијама које су задужене за рад омладином.

Стандарди 12–15. Односе се на организацију рада центра — промоцију вредности (поштовање владавине права и заштита људских права и слобода, инклузија, толеранција, солидарност) у оквиру програма који се реализују у центру, промоцију приоритета и програма који се спроводе међународно, кроз мреже СЕ и других партнера, обезбеђивање транспарентности рада центра, посебно у домену финансијског менаџмента, те „усмереност на кориснике“ приликом осмишљавања и реализације свих програма, услуга и активности у чијем се средишту налазе млади.

Шта заправо говоре ови стандарди и зашто су они важни за рад омладинских простора/центра?

Филозофија рада са младима која стоји иза стандарда ЕОЦ и СЕ заснива се на научној пракси позитивног развоја младих, која се последњих деценија убрзано развија у свету. Многобројне студије реализоване у САД и Европи које су се бавиле развојним питањима адолесценције спроводиле су испитивања ради стварања базе знања која ће служити за развој интервенција усмерених на

¹⁶ *Ibid.*

јачање снага младих. Приступ који у средиште интервенције ставља оснаживање емоционалних, когнитивних и социјалних компетенција као међусобно повезаних димензија развоја јача флексибилност деце и младих у односу на изазове са којима се свакодневно сусрећу на путу одрастања. Овакав приступ јачању снага младих налази утемељење у развоју позитивне психологије¹⁷, дисциплине психологије која представља научно проучавање позитивног људског функционисања и развоја на више нивоа и обухвата биолошку, личну, релациону, институционалну, културну и глобалну димензију живота. Суштински, у фокусу истраживања и интервенција је унапређење менталног здравље људи кроз јачање здравих капацитета, снага и флексибилности појединца који су подршка у превладавању изазова и јачању осећаја личног благостања, сврхе и задовољства¹⁸.

Примена теорије позитивне психологије на образовање налази се у средишту истраживања ове нове дисциплине и позната је под називом *позитивно образовање* (енгл. *positive education*). Позитивно образовање је предложено као модел који промовише добробит ученика у образовању (формалном и неформалном) јер се темељи на емпиријским доказима који истражују специфичне, мерљиве факторе те услове које треба обезбедити у образовном окружењу како би се омогућило јачање компетенција и постигнућа праћено осећајем добробити и сврхе коју појединац има у свету и друштву¹⁹.

Ако бисмо на крају овог кратког прегледа сумирали главне поруке за нас као практичаре који стварају мере, интервенције и програме усмерене на младе, на основу различитих студија издваја се неколико важних принципа који се могу применити и у раду омладинских простора: важно је да програми доприносе јачању компетенција за лични развој и професионални живот и да омогућавају успостављање значајних веза и односа са другима (вршњацима, одраслима, породицом, заједницом), што представља основ за успостављање поверења и развијање саосећања и емпатије за друге те за развој самопоуздања и вере у сопствену вредности и компетенције. Управо ту улогу има омладински рад у заједници.

ОЦ/ОП препознају се као добро окружење за позитиван развој младих, онако како о томе говоре наведена истраживања и пракса. Омладински простори тако постају значајан механизам за реализацију сврхе омладинске политике, која подразумева „стварање услова за учење, могућност за стицање искуства које омогућава младима да развију знања, вештине и компетенције”²⁰. Најважнију улогу у раду ових центара имају омладински радници, који својим радом омогућавају да се обезбеди подршка за позитиван развој младих и, на крају, реализују циљеви омладинске политике.

Ако се вратимо горе наведеним стандардима/критеријумима Савета Европе, препознаје се неколико битних функција које омладински центар има у заједници:

¹⁷ Позитивна психологија је поље психолошке теорије и истраживања које се фокусира на психолошка стања (нпр. задовољство, радост), индивидуалне особине или снаге карактера (нпр. интимност, интегритет, алтруизам, мудрост) и друштвене институције које побољшавају субјективно благостање и ментално здравље. Приручник *Снаге и врлине карактера: Приручник и класификација служи овој перспективи паралелно са Дијагностичким и статистичким приручником менталних поремећаја за класификацију менталних болести* (American Psychological Association, Речник појмова).

¹⁸ J. J. Froh, *The history of positive psychology: Truth be told*, NYS Psychologist (2004).

¹⁹ R. Riedel, W. Vialle, Ph. Pearson, L. G. Oades, *Quality Learning and Positive Education Practice: Student Experience of Learning in a School —Wide Approach to Positive Education*, *International Journal of Applied Positive Psychology*, Springer Nature Switzerland AG 2020.

²⁰ *About youth policy*, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/youth/about-youth-policy>

- (1) Безбедно место односно простор за младе у заједници** — Младима је потребан простор, „њихово место“, где се осећају безбедно, где могу да размењују идеје, стичу искуства, тестирају нове активности, где су у интеракцији са вршњацима. Они тако успостављају позитивне односе са другима у заједници и имају аутономију у односу на родитеље и школу да тестирају себе у новим ситуацијама и активностима, што је важно искуство за формирање независности. Центар је место за појединце, неформалне групе и организације где они уз менторство обучених особа (омладинских радника) могу да прате, омогућавају и фацилитирају активности у центру, да јачају осећај припадности групи/заједници, осећај моћи те осећај самопоуздања и вере у сопствене капацитет и где имају могућност да чине промене за друге односно за заједницу.

На ову функцију (1) центра односе се ови стандарди:

- C1** — центар има примарну мисију да служи омладинском сектору и младима,
- C5** — центар има смештајне капацитете за младе који учествују у програмима,
- C6** — центар нуди толерантно и безбедно радно окружење,
- C7** — центар нуди адекватне радне услове за омладинске активности,
- C15** — центар је усмерен на развој услуга у чијем се средишту налазе клијенти односно које су дизајниране по мери клијената.

- (2) Образовна установа (неформалног образовања)** — У простору центра се реализују програми неформалног образовања за младе које могу спроводити различити актери (школе, организације, експерти). Центар може имати своје услуге и програме који реализују запослени у центру. У оба случаја запослени у центру су ту да прате квалитет и подржавају реализацију обука те да доприносе развоју иновативних образовних програма, па се често управо центри виде као лабораторије за развој програма неформалног образовања.

На функције центра бр. 2 и 3 односе се ови стандарди:

- C4** — центар запошљава компетентно особље које пружа подршку у развоју и спровођењу активности,
- C9** — центар доприноси квалитету омладинског рада.

- (3) Мултипликатори омладинског рада** — Центри доприносе развоју заједница добрих пракси омладинског рада, повезују знања различитих професионалаца и умрежавају омладинске раднике, актере омладинске политике те експерте из различитих сектора који доприносе развоју омладинског рада.

- (4) **Мултипликатори омладинског рада** — Центри доприносе развоју заједница добрих пракси омладинског рада, повезују знања различитих професионалаца и умрежавају омладинске раднике, актере омладинске политике те експерте из различитих сектора који доприносе развоју омладинског рада.
- (5) **Тачка повезивања и умрежавања** — Центри умрежавају односно повезују младе, омладинске групе, организације за младе и друге актере на локалном, националном и међународном нивоу и укључују их у стварање праксе, развој образовних програма, заговарање омладинске политике и истраживања из домена омладинске политике.

На функцију центра бр. 4 и бр. 5 односе се ови стандарди/критеријуми:

- C2** — центар промовише међународну сарадњу у оквиру омладинског сектора,
- C3** — центар има мандат да се бави младима, који је добио од институција (локалних и националних) задужених за младе у земљи у којој делује,
- C8** — центар нуди адекватне радне услове за омладинске активности,
- C10** — центар обезбеђује омладинску партиципацију,
- C11** — центар доприноси развоју омладинске политике.

- (6) **Промоција вредности у заједници и стандарда квалитета рада омладинских центара** — Центри промовишу вредности поштовања људских права, владавине права и демократије, а посебно учешће грађана/младих у процесима доношења одлука. Осим што промовишу вредности у свом раду и у раду у заједници, омладински центри имају мисију да промовишу концепт и квалитет рада у мрежи омладинских центара/простора за младе који функционишу у земљи.

На функцију центра бр. 6 односе се ови стандарди/критеријуми:

- C12 и C13** — центар промовише вредности и програме Савета Европе,
- C14** — центар има систем транспарентног пословања.

Појавље 2

Модели омладинских центара у Европи

Иако у различитим омладинским просторима постоји заједничко разумевање и примена главних принципа рада, деск-анализа реализована у оквиру истраживања постојећих пракси указује на то да се у успостављању и раду омладинских простора јављају различите праксе у различитим земљама, али да постоје и разлике на нивоу ОЦ унутар појединачних земаља. На пример, скандинавске земље већ деценијама улажу у развој простора за младе у заједници, а свака земља у оквиру свог контекста инкорпорира ову врсту подршке за младе у државне политике. Сасвим другачији пут су прошле земље које су након пада Берлинског зида ушле у политичку транзицију и напустиле некадашње ОЦ из социјалистичког периода односно трансформисале их у центре који се воде принципима и филозофијом у складу са осталим европским центрима. Другим речима, модел успостављања омладинских простора и подршке њиховом раду условљен је контекстуалним факторима, и то а) историјатом развоја ОЦ/ОП, б) концептуализацијом националног оквира омладинске политике, ц) степеном децентрализације земље те д) економским приликама и спремношћу држава да дају приоритет темама које се тичу младих и да развијају дугорочну подршку програмима и услугама који се реализују у омладинским просторима. Управо зато, да би се јасније сагледало шта су добре праксе а шта изазови, треба омогућити холистичко сагледавање позиције и улоге коју ОЦ/ОП имају у националном и локалном контексту појединих држава и анализирати како се обезбеђују квалитет рада са младима и одрживост.

Када смо развијали методологију анализе различитих примера пракси из европских земаља, видели смо се оним темама и критичним питањима са којим се суочавају ОЦ и нове иницијативе за формирање омладинских простора у земљи. У уводним интервјуима са представницима ОПЕНС-а и ПГВ-а идентификована су три критична питања која се препознају као изазови и у раду етаблираних ОЦ, а посебно када је реч о новим иницијативама; та питања су представљена у табели и препозната у оквиру стандарда СЕ.

Питање 1. Модел оснивања ОЦ и управљања њиме: Који се модели примењују у оснивању центара и управљању њима; подела улога и одговорности између различитих актера у заједници који учествују у управљању; модел руковођења програмима и просторима; развој организационе структуре потребне за реализацију квалитетних програма за младе; питање финансијске одрживости центара; препознавање фактора који утичу на одрживост модела добре праксе.

Стандарди омладинских простора / стандарди и критеријуми СЕ — Питање је обухваћено стандардима/критеријумима СЕ, али није у потпуности дефинисано, него је остављен простор да свака земља контекстуализује начин/моделе оснивања ОЦ у својим политикама. Ово питање није обухваћено Стандардима омладинских простора и препознато је као тема која треба додатно да се дефинише политикама и праксом. Анализа је допринела прикупљању података о томе како се реализује постојећа пракса те шта су изазови и предлози за унапређење стања на основу којих су сачињене препоруке (Поглавља 4 и 5).

Питање 2. Обезбеђивање квалитета рада са младима и програми у ОЦ: Тиче се приступа развоју програмског портфолија који одговара на потребе различитих група младих у заједницама, препознавања методологија које обезбеђују што шири обухват различитих група младих и ефикасно укључивање младих односно неформалних група и организација у управљање, развоја квалитетних програма и услуга, ефикасне реализације програма, обезбеђивања квалитетне подршке коју пружају посебно образовани запослени и омладински радници те препознавања фактора који доприносе финансијској одрживости програма.

Стандарди омладинских простора / стандарди и критеријуми СЕ — Питање је обухваћено националним стандардима и стандардима СЕ и детаљно разрађено у њима; анализа је омогућила да се разумеју постојеће праксе и важни изазови на основу којих су сачињене препоруке за унапређење стандарда, политика и развоја програма изградње капацитета (Поглавља 4 и 5).

Питање 3. Сарадња омладинских центара са омладинским клубовима односно другим локалним и националним актерима и секторима (организацијама цивилног друштва и институцијама): Улога омладинског центра у развоју локалних еко-система који пружају квалитетну подршку развоју младих у заједници, што се односи и на све релевантне локалне партнере који пружају програме и услуге за младе (међусекторска сарадња); посебан нагласак је на разумевају тога како ОЦ пружа подршку другим локалним омладинским просторима (ОК) те развоју неформалних и формалних група младих у тим местима.

Стандарди омладинских простора / стандарди и критеријуми СЕ — Питање је обухваћено националним стандардима и стандардима СЕ, али није и довољно оперативно дефинисано њима; анализа је омогућила да се разумеју постојеће праксе и важни изазови, а затим су на основу налаза из истраживања дефинисане препоруке за даљи развој стандарда и ОЦ (Поглавља 4 и 5).

Да бисмо омогућили анализу у односу на наведена критична питања, прикупљени су подаци о различитим моделима ОЦ у земљама чланицама СЕ. У сарадњи са представницима ОПЕНС-а, Еколошког центра Радуловачки и Покрета горана Војводине анализирани су примери добре праксе омладинских центара, посебно оних који имају Ознаку квалитета СЕ, коју редовно обнављају. Имајући у виду да је идеја СЕ да управо акредитовани центри шире добру праксу у својим државама и помажу националним центрима да развију одрживе центре који нуде квалитетне програме и услуге младима, фокусирали смо се на избор земаља у којима се, према СЕ, налазе центри који су успели да својим примером и радом кроз националне мреже ОЦ подигну ниво праксе у целој земљи односно да утичу и на друге земље (нпр. Финска). Подаци су прикупљени на основу деск-анализе и дубинских интервјуа са представницима из различитих земаља, а посебно важни подаци добијени су од представника Покрета горана Војводине који учествују у комисијама СЕ које спроводе процес акредитације ОЦ. Приликом избора земаља узели смо у обзир и историјат настанка и контекст земаља у којима функционишу ти центри, тако да није реч само о развијеним и стабилним системима који реализују вишедеценијску праксу која се нашим представницима може чинити недостижном.

Критеријуми за избор земаља:

- постоји развијена и уједначена пракса ОЦ успостављених на националном нивоу (успостављени су квалитет рада са младима, квалитет програма и услуга, механизми за унапређење праксе и изградњу капацитета ОЦ те разноликост пракси),
- СЕ је верификовао квалитет рада кроз процес акредитације,
- дају одговоре на три издвојена критична питања (разнолики примери праксе који подстичу дискусију на националном нивоу: модели управљања и руковођења, квалитет рада, програми и сарадња ОЦ са ОК и другим актерима),
- постоји спремност да се учествује у анализи кроз дубинске интервјуе и структуриране дискусије.

Изабрали смо три земље које смо детаљније анализирали у оквиру деск-анализу и дубинских интервјуа: 1) Финску, на коју се угледају многе европске земље, 2) Словенију, која је брзо развила респектабилан модел рада ОЦ који је као такав препознат у СЕ, 3) Румунију, која успешно ради на трансформацији постојећих ОЦ у модерне центре који пружају програме и услуге за младе на локалном нивоу и нуди примере добре и одрживе праксе ОЦ, као искуство посебно дизајнираног програма изградње подршке коју мрежа ОЦ пружа својим чланицама. У наставку ћемо дати кратак преглед стања, контекста и развијених капацитета омладинских центара у те три земље.

Случај 1. Словенија

Место и улога ОЦ у омладинској политици. Омладинска политика у Републици Словенији бележи динамичан развој откада је основана Канцеларија за омладину при тадашњем Министарству просвете, која је одговорна за планирање, креирање и спровођење мера у области омладинске политике и омладинског рада. Канцеларија кроз политике, мере и програме омогућава младима да развијају своје потенцијале и подстиче удруживање младих и њихово учешће у друштвеним процесима, информисање и саветовање на теме које су важне за младе те мобилност младих и међународну сарадњу. Једна од главних области деловања је промоција омладинског рада, подршка омладинском раду, подршка развоју омладинског сектора и развоју квалитетних програма за младе које реализују различити актери на националном и локалном нивоу, укључујући унапређење стратешки вођеног и структурираног дијалога са младима који доприноси унапређењу квалитета рада са младима и разумевању проблема младих, са посебним освртом на проблеме угрожених група. Сваке године Канцеларија расписује јавни позив за суфинансирање програма организација које имају статус организација од јавног интереса за младе: националне омладинске организације, омладински центри, савети младих, невладине организације и омладинске организације.

Из перспективе разумевања улоге, оквира рада и подршке раду омладинских центара, најзначајнији документи који дефинишу актере, приоритете и регулише односе актера у омладинској политици јесу кровни **Закон о јавном интересу у омладинској сектору**²¹ (ЗЈИМС) и пратећи подзаконски акт, **Правилник** о остваривању Закона о јавном интересу у омладинском сектору²². Тај кровни закон се сматра једним од најсвеобухватнијих и обавезујућих званичних националних

²¹ Урадни лист РС, шт. 42/10 — ЗНОрг, Закон о јавном интересу у младинском сектору (ЗЈИМС), 2010.

²² Урадни лист РС, шт. 42/11, Правилник о извајању Закона о јавном интересу у младинском сектору, 2011.

докумената²³ који препознаје потребе, дефинише права младих и прописује механизме и програме за унапређење позиције и квалитета живота младих. Њиме се утврђују **јавни интерес у сектору младих те начин његовог спровођења**. У њему се дефинишу омладински рад, структурални дијалог са младима и други механизми за укључивање младих у процес доношења одлука на националном и локалном нивоу. Закон утврђује и области рада у омладинском сектору у односу на које креира стратешки документ Национални програм за младе. Национални програм дефинише приоритете за унапређење позиције младих у Словенији и представља основ за финансирање програма у области омладинског рада.

(Чл. 28 ЗЈИМС) Омладински центар

- (1) Омладински центар је организовани функционални центар за младе, који обезбеђује локална заједница или друго правно лице јавног или приватног права, или физичко лице, у којем се изводе програми у омладинском сектору и омладинском раду на локалном нивоу.
- (2) Омладински центар:
- брине о условима рада, дружења и другим активностима младих, без обзира на то да ли су чланови омладинских организација или не, и омладинских организација месних заједница;
 - брине о инфраструктури младих;
 - обезбеђује адекватне просторне услове и опрему за реализацију омладинског рада и обезбеђује адекватну обуку кадрова за подршку омладинском раду;
 - обезбеђује услове за развој креативних и младих појединаца који критички размишљају;
 - развија и имплементира програме из области информисања и саветовања те информалног учења;
 - учествује у реализацији мобилности младих, добровољног рада младих, активног грађанства, истраживачког рада младих и умрежавања на међународном нивоу; и
 - подржава друге програме у сектору младих у локалном окружењу.

Закон и правилник препознају и описују актере који реализују програме за младе: омладинске организације и организације за младе, националне омладинске организације, омладински савети (локални и национални) те установе које се баве младима (јавни или приватни заводи). У домену спровођења јавног интереса у сектору омладине на локалном нивоу, Закон препознаје омладинске центре и јасније дефинише њихову улогу (чл. 28).

У поређењу са нашим Законом о младима, овај документ је успео да детаљније обезбеди да квалитет рада са младима буде у фокусу целокупне политике. Препознајемо два важна момента која су утицала на то да се квалитет нађе у средишту политика: **дефинисање статуса „од јавног интереса за младе“** који подразумева не само да постоји оријентација на бављење младима кроз циљеве и програме који се спроводе већ јасно указује на **важност да се обезбеде услови за омладински рад** свима који се баве младима, при чему се од актера ЛС и ОЦ очекује да обезбеде компетентне запослене за рад са младима. Такође, не мање важно, истиче се **значај умрежавања, повезивања и сарадње различитих актера на националном и локалном нивоу** — локалних власти, државних органа, цивилног сектора (организација за младе и омладинских организација, јавних и приватних завода).

²³ Према мишљењу аналитичке јединице Едуцатион анд Јоутх Полицу Аналусис Унит, која ради у оквиру агенције Еуропеан Едуцатион анд Цултуре Ехекутиве Агенцу (ЕАЦЕА) и спроводи пројекат праћења омладинских политика представљених на платформи ВикиЈоутх.

(Чл. 5 ЗЈИМС) Јавни интерес се остварује обезбеђивањем услова за омладински рад и укључивањем теме младих у државне стратегије које утичу на младе (међусекторски) те кроз финансијску подршку организацијама и просторима за младе.

(Чл. 9 ЗЈИМС) Јавни интерес се подстиче повезивањем и умрежавањем омладинских организација и организација за младе међусобно и са омладинским саветима, а посебно је значајно увезивање и сарадња државних органа и организација цивилног друштва које имају статус „од јавног интереса“ у сектору омладине.

Статус организације од јавног интереса у сектору омладине је изузетно важан за остваривање права на финансирање и подршку у домену рада са младима и он се посебно одређује за омладинске организације, организације за младе, институције и заводе те омладинске центре. Актери који траже статус организације од јавног интереса у домену омладине морају да испуне следеће критеријуме:

- да континуирано раде са младима (најмање 2 године) на теме које се национално препознају као важне за омладину,
- да имају значајна постигнућа у развоју и интеграцији омладинског рада,
- да имају адекватне материјалне и људске капацитете за рад са младима.

ОЦ додатно треба да покажу да²⁴:

- имају одговарајућу инфраструктуру за спровођење активности у домену омладинског рада и да је простор доступан свим младима,
- реализују разноврсне програме који одговарају на потребе различитих група младих,
- имају компетентан и стручан менаџмент и мрежу обучених сарадника,
- примењују демократски принцип управљања,
- сарађују са другим организацијама и обезбеђују подршку других организација,
- могу да обезбеде средства за континуирано функционисање и реализацију програма, укључујући и транспарентност финансијског пословања.

Пошто су ОЦ виђени као један од механизма за реализацију омладинске политике на локалном нивоу, ЛС могу донети посебне прописе које додатно одређују критеријуме за рад и финансирање ОЦ (величина простора, број радни сати, разноврсност програма итд.).

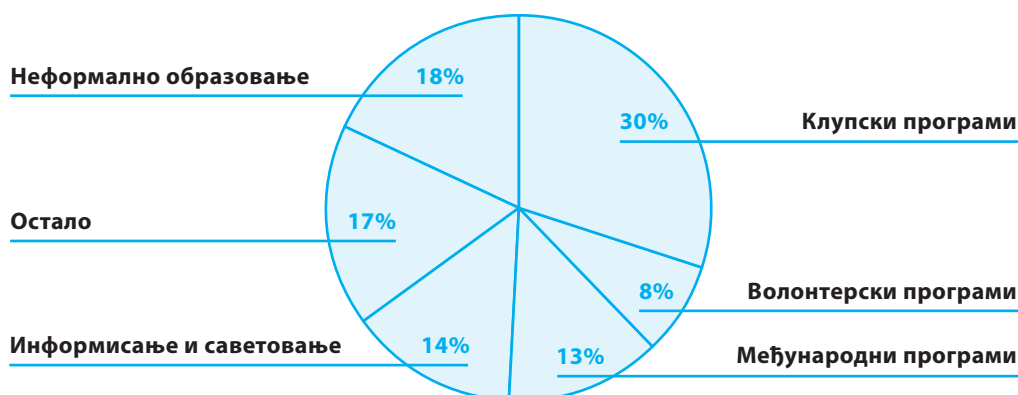
Оснивање и рад ОЦ у Словенији. Омладински центри представљају место у заједници за младе где се младима свих узраста и различитих интересовања нуди простор да стварају и развијају широку лепезу клупских активности или да учествују у програмима који се развијају за њих у домену неформалног образовања, превенције и јачања здравих стилова живота, информисања и саветовања. Сврха центра је да обезбеди простор за социјализацију, било да се ради о неформалном дружењу или учењу. Значајна улога центара је да спроводе програме грађанског и мултикултуралног образовања који подржавају интеграцију младих из различитих социјалних група и култура и који их уче како да учествују у процесу доношења одлука у заједници. Поред програма и услуга које се реализују за младе, омладински центри нуде различите видове организационе, финансијске и техничке подршке учешћу младих и подржавају рад и развој омладинских група,

²⁴ K. Murn, U. Skrinar, *Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni*, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino RS, 2011.

омладинских организација и организација за младе тако што их окупљају у центру као кориснике и/или пружаоце услуга.

У наставку се даје преглед удела различитих типова програма у омладинским центрима. Подаци из истраживања *Омладински рад и омладинска ђолиџика на локалном нивоу* (слика 1)²⁵ показују да у просеку 30% програма чини тзв. клупски програми, где се млади окупљају ради неформалног дружења, због различитих дешавања (музика, други видови уметности итд.) и различитих интересовања, а затим следе програми неформалног образовања (18%), волонтерски програми (8%), програми информисања и саветовања (14%) те међународне активности (13%).

Слика 1. Преглед типова активности и програма који се реализују у ОЦ

Постоје три типа центара који се разликују према форми организовања: друштво/удружење, јавни завод (оснива га ЛС) и приватни завод²⁶ (оснивају га организације, савези организација или приватна лица). Према наведеном истраживању²⁷, већина ОЦ је организована као удружење или као савез удружења (45%), затим следе јавни заводи (42%), а најмање је било приватних завода (13%²⁸). Без обзира на то да ли је реч о организацијама, јавним или приватним заводима, сви ОЦ су непрофитни и имају дефинисана приоритетна подручја рада у складу са кровним законом и Националним програмом за младе.

Сваки од наведених типова организација се различито финансира, имају другачију структура рада и надзорне органе, развили су различите приступе корисницима програма, а често се разликују и по томе како дефинишу мисију и сврху рада. Начин организовања управљања и менаџмента зависи и од форме организовања и од специфичности одређене локалне заједнице (распожових средстава, постојећих организација цивилног друштва и других ресурса). Без обзира на то да ли говоримо о јавним или приватним заводима или друштвима, **управљање је транспарентно и заснива се на принципима демократског или доброг управљања (што је предвиђено законом)**, при чему се укључују заинтересоване групе које су у заједници препознате као важне за обухват младих те за развој и пружање услуга и програма. То подразумева раздвајање управљања

²⁵ Ibid.

²⁶ Јавни и приватни заводи су институције које се региструју према Закону о заводима, *Уредни лист РС*, шт. 12/91 з дне 1991.

²⁷ K. Murn, U. Skrinar, *Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni*, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino RS, 2011.

²⁸ Ibid.

(управни одбори) од руковођења (менаџерских тимова). У сваком од наведених случајева у управне одборе су укључени представници различитих заинтересованих страна. На тај начин се ствара посебан еко-систем око омладинског центра; у том еко-систему укључени представници различитих заинтересованих страна, институција и академске заједнице дају свој допринос у ресурсима које стављају у функцију ОЦ. У управљачким структурама се налазе и представници младих, који чине да интереси различитих група буду заступљени у раду ОЦ, односно који доприносе да центри успешније допру до различитих група младих. У табели која следи даје се пример неколико организационих структура различитих модела ОЦ и мреже ОЦ МаМа у Словенији, које смо представили у оквиру једне од структурираних дискусија.

ОЦ Велење	ОЦ Славенске долине	МаМа мрежа
• Управни одбор (представник омладинског центра, ЛС и представници заинтересованих страна — студентских организација, основне школе и школског центра) • Директор • Програмски савет	• Управни одбор (оснивачи, представници стручњака и студентског клуба) • Директор • Програмски савет • Скупштина запослених и волонтера	• Управни одбор (оснивачи, запослени, представници ОЦ) • Директор • Програмски савет — експерти из различитих области и представници ОЦ, координатори • Скупштина — омладински центри

Поред ова три типа ОЦ који се организују у различитим заједницама широм Словеније, град Љубљана реализује посебан модел **мреже ОЦ у квартовима**. Град је отворио јавни завод, омладински центар Млади змајеви, који чини мрежа од шест физичких простора, омладинских центара отворених у различитим квартовима у Љубљани. Поред Младих змајева, град финансира и подржава у раду још 13 ОЦ и они формирају градску мрежу од 19 простора, чији рад координира ОЦ Млади змајеви.

Без обзира на то да ли је реч о јавној институцији или приватном заводу или друштву, центри развијају модел управљања који подразумева да се укључују све заинтересоване групе које су у заједници препознате као важне да би се допрло до младих, односно да би се развијали и пружали услуге и програме. Такође, сваки од тих капацитета има јасно одвојено управљање од руковођења (менаџмента, тима), чији представници такође учествују у управљању центрима. Град Љубљана, који финансира мрежу омладинских центара, ушао је заједно са Финском у програм документовања и праћења рада центара у мрежи. Реч је о алату који је развила шведска организација KEKS, а који нуди платформу, алате и осталу техничку подршку за праћење и евалуацију рада ОЦ.

KEKS — Logbook (Дневник)²⁹

Свеобухватни циљ организације KEKS је даљи развој и јачање омладинског рада кроз развој система за документовање и праћење исхода, услова и радних процеса у односу на мерљиве показатеље рада у просторима у којима се одвија омладински рад.

Сврха алата Logbook (Дневник) јесте прикупљање информација које су потребне како би се развијао квалитетан омладински рад и промовисала рефлексивна пракса. Logbook (Дневник) помаже у документовању рада, прикупљању статистике, вођењу белешки, дистрибуцији онлајн упитника за младе и прикупљању података о трошковима (најважнији износи), чиме се обезбеђује комбинација квантитативних и квалитативних информација која је неопходна за холистички и одрживи развој омладинских центара.

Документовање статистике и вођење белешки би требало да раде омладински радници као заједнички процес након сваке радне смене како се не би пропустила ниједна информација и како би се стимулисала заједничка рефлексивност, али се то може обавити и накнадно, односно то може обавити појединац.

Крајем 2009. године статус ОЦ при Канцеларији за омладину имало је 57 центара, од којих је Канцеларија кроз програме суфинансирања подржавала 53 центра. Значајан број центара на почетку је настајао из заговарачких иницијатива студентских организација или организација за младе у различитим заједницама. Наредних година поједине локалне самоуправе препознале су важност формирања омладинских простора у спровођењу локалних политика за младе, што је довело до настанка нових центара. Данас само у мрежи МаМа има 56 центара који су активни у Словенији, а постоје и центри који нису део те мреже. У разговору са представницима омладинских центара стиче се утисак да постоји тренд раста броја ОЦ које оснивају ЛС, које се више препознају значај тих капацитета за младе у својим заједницама. У којој мери млади препознају и вреднују ОЦ можда најбоље говоре подаци из новог истраживања о позицији младих у Словенији³⁰, који показују да скоро 70% младих препознаје омладинске организације и ОЦ и они су спремни, ако већ нису укључени у њихов рад, да учествују у неким активностима тих организација и центара.

Финансирање програма и простора. Да бисмо боље разумели доприноси ли форма удруживања бољој финансијској одрживости центара, занимљиво је погледати податке анализе годишњих буџета ОЦ који су представљени у истраживању *Омладински рад и омладинска политика на локалном нивоу*³¹. Анализа је указала на неколико важних трендова који се тичу финансијске одрживости центара. Заједничко свим омладинским центрима је да добијају редовну финансијску подршку од Канцеларије за омладину кроз програм суфинансирања рада ОЦ, која чини највише 20% годишњег буџета центара. Такође, сви центри прибављају средства од локалне самоуправе без обзира на облик организовања (друштво, јавни завод, приватни завод), али се степен подршке разликује у зависности од облика организовања ОЦ. Очекивано, највише државних средстава добијају јавни заводи (које оснивају локалне самоуправе) и то управо обједињавањем средстава са националног нивоа (преко Канцеларије, али и из других министарстава) са средствима из локалних буџета. Међу првих 13 центара са највећим буџетом у години када је истраживање спроведено, више од половине (7) оних са највишим буџетима чине јавни заводи, а њих следе приватни заводи

²⁹ <https://www.keks.se/in-english>

³⁰ T. Deželan, M. Lavrič, *YOUTH 2020: the position of young people in Slovenia*, Univerza v Mariboru, 2021.

³¹ K. Murn, U. Skrinar, *Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni*, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino RS, 2011.

(4) и организације цивилног друштва (2). Детаљнија анализа показује да су друштва и приватни заводи успешнији у привлачењу средстава са националног нивоа (из буџета других министарства) него јавни заводи, који се првенствено ослањају на локални буџет.

Детаљнија анализа структуре средстава показује да друштва и приватни заводи спремније и успешније прикупљају средства из различитих извора, тако што се пријављују на конкурсе, воде добре кампање које резултирају донацијама и остварују сопствене приходе. Анализа показује да је просечна вредност реализованог програма приватних завода већа од реализованих програма јавних завода и друштава, док су по вредности сопствених прихода приватни заводи и друштва успешнији од јавних завода.

Типови ОЦ	Просечна вредност имплементираних програма	Просечна годишња вредност — пословна делатност
Приватни заводи	129.554 EUR	32.291 EUR
Јавни заводи	106.177 EUR	14.575 EUR
Друштва	72.179 EUR	19.464 EUR

Претпоставка је да су трендови уочени у овом истраживању и данас актуелни, иако нема новијих сличних истраживања³². У оквиру ове анализе реализовали смо интервјуе са неколико ОЦ који су представили свој рад окупљеним ОЦ односно иницијативама у оквиру прве структуриране дискусије која се бавила различитим моделима оснивања омладинских центара и управљања њима и ти интервјуи су потврдили наведене трендове.

Ако бисмо кратко сажели шта подаци говоре о финансијској одрживости центара, види се да је предност центара који су успостављени као јавни заводи/институти то што имају обезбеђена средства за плате запосленима. С друге стране, очито је да је за финансијску одрживост важно да се диверзификују средства, а посебно да се ради на повећању сопствених прихода тако што ће се издавати простор, смештајни капацитети или друге услуге (кафеи, делатност штампања, организација догађаја, делатност пекара итд.). Имајући у виду да програмска одрживост и континуирано пружање квалитетних услуга и програма за младе нису нужно условљени само финансијским средствима, већ и знањима и компетенцијама људи, организација и других пружалаца услуга који су подршка у осмишљавању и реализацији програма, изузетно је важно да се развијају партнерства и ствара заједница актера који подржавају рад омладинских центара. У прилог овој тези говори и искуство умрежавања омладинских центара кроз мрежу МаМа. МаМа је основана као неформална мрежа 2001. године на иницијативу омладинских центара са идејом да се они окупе и повежу како би снажније заступали интересе ОЦ у односу на владин сектор, доносиоце одлука и друге заинтересоване стране. За преко 20 година постојања мрежа је значајно допринела повезивању омладинских центара тако што је заговарала интересе центара, промовисала њихов рад и градила њихове капацитете.

³² Извор: дубински интервјуи са М. Хостник, директорком мреже МаМа, и У. Скринаром, директором МОБИТ-а, Националне агенције програма ЕУ ERASMUS+.

Случај 2: Финска

Финска, као и остале скандинавске земље, деценијама развија посебан концепт бриге о младима који се регулише национално, а спроводи локално. У главним документима који регулишу област омладине у фокусу су социјална инклузија, унапређење услова у којима млади одрастају и јачање међугенерациске сарадње. Пратећи филозофију о којој смо писали у раније у тексту, документ препознаје рад са младима који се заснива на позитивном приступу развоју младих, односно који је усмерен на јачање капацитета и снага младих. У средишту омладинске политике је омладински рад, који вредносно и методолошки обезбеђује подршку за младе у одрастању и у припреми за самосталан живот на начин који омогућава да млади осете да су укључени у друштво те да имају своје место и улогу у заједници, односно одговорност за заједницу. Да би се обезбедили услови за реализацију подршке развоју младих, фински Закон о младима препознаје неколико важних интервенција којима се млади, а посебно они који су у ризику од социјалне искључености, укључују и подржавају. Наиме, препознаје се обавеза локалне самоуправе да реализује **активности за младе**, успоставља **просторе** за младе и, што је посебно занимљиво и важно за постизање социјалне инклузије и допирање до најугроженијих група младих, да реализује **теренски рад у заједници како би се допрло до младих ван центара** (*ouşreaцх уоуіх ворк*).

Закон о младима³³. Циљеви закона су промоција социјалне укључености младих и могућности за вршење утицаја и учествовање у друштву, унапређивање вештина и способности за функционисање у друштву, подржавање развоја младих, независности и осећаја заједништва, омогућавање стицања знања, усвајања вештина и бављења хобијима и активностима у слободном времену у грађанском друштву, промоција недискриминације те остваривање грађанских права уз унапређење раста и услова живота младих.

У основи ових циљева су принципи солидарности, мултикултуралности, интернационализма, одрживог развоја, здравих стилова живота, поштовања живота и животне средине и међусекторске сарадње.

Министарство образовања и културе је одговорно за спровођење омладинске политике на националном нивоу, док су локалне самоуправе и регионалне власти одговорне за активности омладинска рада које се спроводе у локалним заједницама.

Одговорност за омладински рад и политику је у надлежности локалних самоуправа. У остваривању циљева омладинске политике ЛС су дужне да у складу са препознатим приоритетима створе услове и омогуће подршку за младе тако што ће пружати услуге и обезбеђивати просторе за младе; ово подразумева и подршку за грађански ангажман младих. На том важном задатку ЛС сарађују са младима, омладинским организацијама и организацијама за младе, школама и другим актерима који спроводе омладински рад. Такође, локалне власти су контакт тачка за успостављање међусекторске сарадње и координирају услуге из различитих сектора које су потребне младим људима. У ту сврху формирају посебне тимове и мреже које унапређују размену информација и сарадњу у реализацији омладинских активности. Министарство подржава реализацију омладинске политике на регионалном и локалном нивоу тако што обезбеђује средства за локалну самоуправу, а висина тих средстава се одређује у зависности од броја младих до 29 година старости који живе

³³ Министарство образовања и културе, Предлог Владе 111/2016, укључујући измене и допуне Одбора за просвету и културу, [Legislation — OKM — Ministry of Education and Culture, Finland](#)

на територији те општине (*йер цайиџа* финансирање), као и кроз додатне трансфере ка регионалним и/или локалним властима.

Локални омладински рад. Локална самоуправа спроводи омладински рад кроз **активности за младе (омладинске радионице)**, обезбеђује **просторе за младе** и обавља **теренски рад са младима** (*оуџреацх уоуџх ворк*), посебно за младе у ризику или младе који имају потребу за додатном подршком (НЕЕТ млади, млади у ризику од напуштања образовања, млади у сукобу са законом итд.). Омладински радионици који су запослени за рад са младима спровode активности за младе у просторима у којима пружају услуге, односно кроз теренски рад. Поред подршке директном раду са младима коју пружају запослени омладински радници у просторима и центрима, ЛС омогућавају да се реализују различите услуге за младе и о томе информишу младе (градови имају апликације које служе и родитељима млађе деце и младима да добију информације о различитим услугама и програмима, нпр. о спортским активностима, културним дешавањима, организацији радионица, окупљању поклоника различитих хобија итд.). Рад на подршци деци и младима да квалитетно проводе слободно време представља важан приоритет за локалне самоуправе који доприноси јачању вештина, компетенција, здравих стилова живота, успостављању позитивних односа са одраслима и вршњацима, у неформалном, мање структурираном окружењу (у просторијама омладинских клубова, центара, школа или у просторима организација) како би се спречили осипање у образовању и социјална искљученост у ширем смислу. Мање општине, које имају и мање ресурса, ове послове поверавају организацијама цивилног друштва, омладинским организацијама, кооперативама и другим актерима који су обучени за рад са младима и који запошљавају омладинске раднике. Локалне самоуправе инвестирају и подржавају учешће и удруживање младих кроз школу (парламенти, неформалне групе), кроз укључивање у процес доношења одлука у заједници (у савете при локалним самоуправама) и кроз подршку развоју омладинских група, удружења итд. Како изгледа мрежа програма и услуга за младе детаљније ћемо приказати на примеру града Лахтија.

Одељење за младе града Лахтија нуди следеће услуге и програме:

- **Услуге запошљавања.** Незапосленим младим грађанима Лахтија старости од 17 до 29 година нуде се: а) различите могућности за посао и пробни рад, б) додатно образовање (служба за запошљавање младих ради у сарадњи са школом Салпаус Фуртхер Едуцатион и договора могућности студирања у радно интензивном окружењу за учење како би се младима омогућио повратак у процес даљег образовања).
- **Учешће у међународним програмима.** Одељење пружа информације о укључивању у програме међународног волонтирања и омладинске размене са преко 20 земаља у Европи.
- **Подршка у изазовним животним ситуацијама.** Подразумева услуге подршке, менторства и саветовања за младе који се сусрећу са тешкоћама, а које се пружају у центру Домино и кроз теренски рад са младима.
- **Омладински рад у школи.** Службе за младе раде са школама на унапређењу школског етоса и културе. Сарадња између основног образовања и служби за младе заснива се на заједничком плану који се припрема сваке године за сваку школу. Улога омладинског рада је да промовише интеракцију и вршњачке активности међу младима те инклузију и могућност учешћа деце и младих; омладински радници су такође подршка у реализацији неформалног образовног програма који се реализује ван наставе. Циљ омладинског рада у школи је стварање безбедне школске заједнице која помаже младима да се осећају пријатно у школи и да заједно са вршњацима учествују у различитим активностима, акцијама и иницијативама након наставе, а да им подршку за то пружају омладински радници.
- **Омладински простори и активности за младе.** Осмишљавају се различите активности (у консултацији са младима) које се реализују у 11 омладинских простора. Активности су намењене средњошколцима и старијим младима до 29 године. Већина омладинских објеката стоји на располагању младима за састанке, окупљање, дружење, рад омладинских организација, сусрете група које се баве различитим хобима, програме неформалног образовања. Учешће у активностима које се реализују у омладинским просторима је бесплатно, као и садржаји. Сваке године јесењи семестар почиње *Седмицом обележавања почетка нове школске године (Start week)*. Током те седмице омладински објекти по целом граду организују бесплатне догађаје и дружења за младе. За то младима на располагању стоји осам простора у граду (један у тржном центру), **Рекреативни камп Науми-Исоранта** (на обали језера Päijänne, за летње и зимске кампове, излете и курсеве које реализују омладински радници, за ученике на рекреативној настави и омладинске организације) и **Мултикултурални центар Multi-Culti** (центар грађанског активизма, који промовише мултикултуралност, програме интеграције и грађанско учешће младих).
- **Онлајн омладинске активности и социјалне мреже, догађаји за младе, програми током распуста.**

Град Лахти запошљава 99 особа на програмима који се реализују са младима.

Стручни центри за омладински рад за спровођење приоритета Националног програма 2020–2023.

- Подршка за спровођење квалитетног рад са младима на локалном нивоу (конзорцијум администрира град Лахти).
- Анализа ситуације и утицаја организација цивилног друштва у области рада са младима (конзорцијум администрира асоцијација Водичи и извиђачи Финске).
- Учешће младих и утицај на друштво (конзорцијум администрира *Youth Academy*).
- Саветовање у омладинском раду (конзорцијум администрира *National Youth Workshop Association*).
- Дигитални омладински рад (конзорцијум администрира град Хелсинки).
- Омладински рад у школама и образовним институцијама (конзорцијум администрира Универзитет примењених наука југоисточне Финске).
- Мрежу омладинских центара у Финској чини девет центара.

Овако комплексан програм подршке младима широм земље захтева и редовно улагање у изградњу капацитета у којима се пружају услуге младима на локалном нивоу. Два капацитета су посебно важна за континуирани развој квалитетних услуга и програма који се пружају младима на локалном нивоу: **стручни центри за омладински рад** и **национални омладински центри**.

Стручни центри за омладински рад чине мрежу која подржава имплементацију циљева постављених у Националном програму омладинског рада и омладинске политике, стратешком документу за период 2020–2023. године. Реч је о конзорцијумима који окупљају различите стручне институције и организације око тема које су препознате као приоритети у Националном програму (универзитете, локалне власти, струковне организације, организације цивилног друштва итд.).

Стручни центри развијају и промовишу компетенције, стручност и комуникацију у сектору младих у складу са Законом о младима. Избор стручних центара спроводи Министарство просвете и културе, које одобрава четворогодишњи програм усмерен на јачање капацитета омладинског сектора (општина, организација, омладинских радника и других ентитета који пружају услуге младима) у вези са појединачним темама којима се у Националном програму даје приоритет. Иако се програм одобрава за период важења Националног програма (укључујући и једну годину припреме следећег националног програма), планови рада се ажурирају сваке године, као и средства.

Национални омладински центри су капацитети у природи у којима се реализују програми неформалног образовања за децу и младе који су комплементарни са наставним плановима и програмима. Поред програма неформалног образовања, реализују се различите активности у природи те међународни програми обуке и размене. Такође, ти центри су простори које користе различите групе младих и омладинске организације за реализацију кампова, тренинга и курсева на различите теме.

Центри су уједно капацитети који пружају подршку развоју омладинског рада тако што израђују посебне програме и методологије, попут **програма коучинга за социјални омладински рад NUOTTA**. Ово је посебан програм који се развија само у националним центрима и који је усмерен на младе у ризику (нпр. НЕЕТ младе).

Програм **Nuotta coaching** има за циљ социјално оснаживање младих из ризичних група. Овај програм унапређује капацитете омладинских радника, омогућавајући им да буду снажнија подршка младима у развоју социјалних вештина, самопоуздања и изградњи здравих животних стилова.

Омладински радници бораве заједно са младима са којима раде у локалним заједницама, у националном центру. Кроз активности у природи, тимске задатке и сесије промишљања, јача се однос поверења између омладинских радника и младих, што доприноси професионалном и личном развоју свих учесника.

Поред директне подршке коју млади добијају, програм омогућава омладинским радницима да развијају компетенције кроз рефлексивну праксу и размену искустава са колегама, градећи заједницу учења која подстиче професионални развој и након завршетка програма.

Национални центри на различите начине подржавају локалне самоуправе и запослене у раду са младима у континуираној едукацији запослених који раде са младима и омладинских радника за реализацију квалитетних услуга и програма. Запослени у три центра која функционишу у мрежи су уједно и консултанти, ангажовани од стране регионалних канцеларија за младе, који помажу локалним самоуправама, пружајући тренинге за омладинске раднике, посећују заједнице и пружајући саветовање, спроводе праћење квалитета рада са младима, итд.

Праћење квалитета рада у локалним заједницама је у надлежности регионалних канцеларија, у којима постоје одсеци за младе који прикупљају податке о реализованим услугама и обухвату младих. Портал **nuorisotilastot** приказује податке на годишњем нивоу о броју младих у земљи и локалним заједницама, о услугама које су пружене младима, о броју и профили запослених, а обухвата сваку појединачну заједницу. Посебан део портала је посвећен праћењу теренског рада (*ouyryeacx уоуyix work*) и обухвату младих овим активностима.

Према подацима са портала **nuorisotilastot**³⁴, који прати реализацију програма за младе, у Финској је 2022. године било активно 756 различитих омладинских простора у којима су се реализовале услуге за младе. Кроз радионице за младе из НЕЕТ популације и других угрожених група прошло је 32.281 младих особа (од скоро 1.000.000 младих у земљи). Када је у питању рад на терену (*ouyryeacx уоуyix work*), омладински радници су ступили у контакт 30.116 младих који ће тек ући у систем и добити услуге, док 20.450 младих већ добија услугу. Подаци се добијају коришћењем алата Logbook (Дневник)³⁵ организације KEKS.

Пример система који развија Финска јасно указује на важност континуираног и системског улагања у квалитет рада са младима, као и на улогу и значај омладинског рада у омладинским просторима. Повезивање локалних ресурса, обезбеђивање праћења и менторске подршке од стране националних центара, развој програма и методологија у вези са приоритетним темама од стране стручних конзорцијума и центара за омладински рада у којима се окупљају академска заједница, стручна пракса и експерти, све то чини „безбедну мрежу“ која омогућава да овај систем подршке младима даје одличне резултате, посебно за оне у ризику од социјалне искључености. Сличан концепт изградње „безбедне мреже“ потребно је успоставити за локалне заједнице и појединце који покрећу процес формирања омладинских центара у Србији.

³⁴ Види <https://nuorisotilastot.fi/en/english/>

³⁵ [KEKS in English — KEKS](#)

Случај 3: Румунија

Румунија: подаци о младима и распоређености у оквиру локалних заједница.

- Број младих од 14 до 35 година: 4.386.016 (јануар 2024).
- Румунија је подељена на 41 округ и има око 3.200 општина.
- У урбаним зонама живи 49,8% младих, а у руралним 52,2%.

Последњи пример који ћемо представити односи се на искуство Румуније у формирању омладинских центара. Историјат и модел развоја ОП/ОЦ/ОК и домова омладине су у организационом и програмском смислу одговарали пракси која је постојала у социјалистичким земљама, укључујући и бившу Југославију. Румунија се, у односу на већину бивших социјалистичких земаља, разликује по томе што је омладинска инфраструктура задржала своју сврху и данас, у највећем броју случајева, служи реализацији програма у области спорта и омладине. Након промена 1990. године, привремена влада донела је уредбу којом се прописује да постојећи простори за младе задрже своју основну намену, а да њима управљају омладинске фондације које окупљају омладинске организације. Омладинске фондације су успостављене у градовима и окрузима у којима постоје омладински центри управо да би управљале просторима и да би са локалним, регионалним и националним властима сарађивале у изради програма и политика за младе. Омладинске фондације су значајно утицале на развој националне омладинске политике и данас представљају главне partnere државе у креирању политика и програма који се односе на младе. Искуства из њиховог развоја и рада нуде корисне смернице за изградњу мреже омладинских центара у Србији

У периоду од 2000. године до данас створена је динамична мрежа центара која окупља организоване младе и организације за младе око омладинске инфраструктуре. Концепт рада омладинских центара заснива се на вредностима, пракси и искуствима земаља окупљених око Савета Европе и ЕУ. Фондације су своју праксу развоја одрживих ОЦ заснивале на добрим примерима праксе из СЕ. Спровodeћи редовна истраживања у сарадњи са академским институцијама и повезујући ОЦ кроз програме *peer-to-peer* подршке у оквиру мреже, фондације су стварале јачу заговорачку платформу за развој ОЦ који пружају квалитетне програме и услуге младима. Мрежа омладинских организација окупљена око Националне фондације за младе (FNT) је израдила стандарде квалитета рада омладинских простора који су настали на основу десетогодишњег искуства у раду са чланицама мреже. Управо искуство које се развило кроз рад ових фондација, чије чланице управљају просторима, може користити и нама у процесу успостављања (финансијски и програмски) одрживих ОЦ.

(Чл. 3 Уредба) Сврха омладинских фондација је да управљају сопственим наслеђем за добробит свих младих људи и омладинских организација, са изузетком организација које припадају политичким странкама и формацијама. Омладинске фондације не могу имати циљеве супротне **владавини права, принципима демократије и основним људским правима.**

Инфраструктурно наслеђе Комунистичке омладине Румуније:

- 26 омладинских кућа (велики омладински центри)
- 44 омладинска клуба
- 273 канцеларијских простора широм земље (некадашњи комитети)
- 16 спортских кампова
- 207 школских кампова

Садашња инфраструктура којом управљају омладинске фондације:

- 12 омладинских кућа (једном од њих управља FNT)
- 14 омладинских клубова (сви су део FNT мреже)
- 5 спортских центара (четири су део FNT мреже)

Инфраструктура којом управља држава:

- 12 омладинских кућа
- 19 омладинских клубова (само три спроводе образовне активности за младе)
- 8 спортских центара
- 207 школских кампова (само 61 је још у функцији)

Величина омладинских простора:

- Омладинске куће — од 1.500 до 12.000 м²
- Омладинских центри — од 500 до 1.500 м²
- Омладински клубови — до 500 м²

Место омладинских центара у политици за младе у Румунији. Држава је од почетка препознала важност очувања постојеће инфраструктуре за младе и активног укључивања младих у управљање и руковођење просторима. Тако су се поставили оквири за учешће младих у дијалогу са доносиоцима одлука у процесима израде и спровођења омладинске политике на националном, регионалном и локалном нивоу. Омладинске фондације преузимају улогу управљача и креатора програма у сарадњи са властима (локалним, регионалним и националним)³⁶, при чему се искључују промоције политичких идеологија и деловање политичких странака, а истичу вредности и циљеви које ове мреже организација заступају у интересу омладине. Омладинске фондације се стављају у службу личног и професионалног развоја младих, што се види и у документима који регулишу омладинску политику.

³⁶ Ibid.

Национална фондација за младе (FNT) представља кровну националну структуру која окупља 22 регионалне фондације и највећа је невладина федерација призната Законом о младима (покрива више од половине територије Румуније). Заступа интересе преко 175 омладинских организација са локала и међу најрепрезентативнијим је невладиним омладинским структурама у Румунији. Једна од чланица је и Фондација за младе округа Тимиш (FITT) која има Ознаку квалитета СЕ. Укупно 27 запослених опслужује рад FNT-а.

Циљ FNT-а: Доприноси развоју омладинске политике и очувању омладинске инфраструктуре, места за квалитетне програме и услуге за младе. Конкретније, FNT даје допринос:

- развојем, организовањем и финансирањем националних програма за младе,
- пружањем подршке за оснивање и рад регионалних фондација младих,
- пружањем подршке расту омладинског покрета и укључивању у регионалне фондације,
- пружањем подршке и промоцијом оснивања и ширења мреже омладинских центара,
- координирањем волонтерских активности и стажирања за младе људе,
- развојем програма и методологија за подстицање активног учешћа из земље и иностранства,
- подстицањем образовања и развоја младих како би поштовали људска права, интеркултурално разумевање, демократске вредности и друге принципе које подржавају ЕУ и СЕ,
- организовањем и извођењем програма и пројеката који имају за циљ ангажовање и подршку младима из земље и света.

Поред области јавних политика и образовних активности које спроводи, FNT посебну пажњу поклања области културе, која је медиј за повезивања младих са заједницом, као и за допирење до младих и њихово касније укључивање у друге активности (образовање, волонтирање, информисање итд.). Има капацитете за рад позоришних група те за извођење представа и концерата, тренинга, креативних радионица итд.

Закон о младима³⁷ наводи да је циљ омладинске политике обезбеђивање адекватних услова за социјалну и професионалну интеграцију младих у складу са потребама и тежњама младих, при чему се спецификује да се појам „млади“ односи на грађане старости од 14 до 35 година. Такође, закон одређује Националну управу за младе у оквиру надлежних министарстава као носиоца надлежности, као и дужност локалних самоуправа те регионалних и националних власти да укључује младе у све процесе доношења одлука и обавезу да подрже омладинску активности и обезбеде оквир за њен развој (развој омладинских организација и организација за младе). Водећи се Уредбом, Закон о младима³⁸ детаљније дефинише област рада Националне фондације за младе (FNT) и регионалних фондација које окупљају невладине организације и неформалне групе. Такође, Закон дефинише и оснивање националних информативних и саветодавних центара за младе на локалном нивоу, чије се активности реализују у партнерству са невладиним сектором, фондацијама итд. Иако оквир рада тих информативно-саветодавних центара није довољно одређен³⁹, пракса показује да су они нашли своје место као програмске јединице унутар омладинских центара. Министарство омладине и спорта је 2001. године покренуло програм оживљавања ОЦ кроз различите програме тако што је инвестирало у развој мреже ОЦ. Та подршка није континуирана него спорадична, али је допринела да се развије мрежа ОЦ која води рачуна о развоју појединачних центара.

³⁷ Закон о младима, *Службени гласник* бр. 648 од 27. јула 2006. године.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ С. Turşie, *Studija slučaja*, Centar za inovacije i izvrsnost u oblasti javnih politika za mlade (INPUT centar), 2018.

Финансијска одрживост омладинских центара. Величина и број простора које је држава ставила на располагање младима су импресивни, али истовремено представљају изазов када се посматрају из перспективе одрживости. Опстанак омладинских простора представља изазов и за центре које подржава држава и за фондације које окупљају организације. Ипак, модел рада који примењују фондације показао се успешнијим, јер су биле принуђене да обезбеђују средства из различитих извора, укључујући и средства која долазе од државе. За разлику од фондација, државни центри, иако имају обезбеђена средства за људске ресурсе и делимичну подршку за реализацију програма, нису успели да постигну финансијску одрживост. Државни центри се суочавају са значајнијим проблемима од центара које воде невладине организације јер у потпуности зависе од политичке стабилности влада, односно од позиције Националне управе за младе. Како се ова управа често „сели“ из сектора у сектор (изменама Закона о министарствима — из Министарства образовања у Министарство спорта и омладине па у Министарство за породицу, младе и међугенерациски дијалог), сектор за младе се стално трансформише, што утиче на континуитет рада ових центара⁴⁰. Примера ради, Управа за младе је 2021. године прешла у ново министарство, а та трансформација и даље није у потпуности спроведена у окрузима. Нова управа још увек није у потпуности преузела надлежност над канцеларијама и запосленима на пословима за младе, већ се они ангажују у оквиру канцеларија за спорт. Имајући то у виду, јасно је зашто је велики број „државних“ омладинских клубова затворен. Тренутно је од 44 омладинска клуба у надлежности државе колико их је било 1990. године отворено само 19 клубова, од којих свега три реализују програме.

Обезбеђивање квалитета рада са младима. Као што се може видети из овог кратког прегледа, цео покрет омладинских организација и организација за младе у Румунији је настао око простора за младе. Могућност да организације самостално управљају просторима допринела је значајнијем учешћу младих и у раду центара и у процесу доношења одлука у заједницама. Центри су постали лабораторије у којима се младима пружала прилика за учење, за стицање различитих вештина и знања те за информисање, а истовремено су добили простор за практиковање наученог, волонтирање и мобилност.

Током последње деценије фондације FNT и FITT покренуле су процес стандардизације рада омладинских центара у својој мрежи, не само да би се унапредио квалитет рада центара, него да би се дао допринос опстанку центара. Суштински, њихов приступ подразумева стварање **посебног еко-система око омладинских центара**, тј. развој **шест критичних области** које треба успоставити, а које су представљене у наредној табели.

⁴⁰ Извор: дубински интервју са Јоландом Флореску из Националне фондације за младе.

Стварање еко-система који се заснива на 6 критичних области

Развој интерних политика и процедура. Ова област подразумева да сваки центар има јасно дефинисану визију, мисију и вредности, које су усклађене са главним принципима и вредностима Савета Европе и ЕУ, а које доприносе развоју културе поштовања људских права и владавине права, примени демократских принципа управљања, једнакости, недискриминације и солидарности, да их примењује и споља и у унутрашњем управљању и руковођењу, да поседује методологију спровођења интерног планирања, као и процедуре за обезбеђивање квалитета рада и системе евалуације.

Програми и услуге. Ова област обухвата дефинисање сврхе и принципа рада са младима (омладински рад) које је потребно примењивати у свим програмима и активностима, као и развој различитих интервенција — од програма за квалитетно провођење слободног времена и обука у различитим областима, до позоришних трупa и балета. Такође укључује креирање категорија услуга (информисање, саветовање, омладински рад), теренског рада (оутреачх) и јасно планирање образовних и других исхода, посебно у вези са компетенцијама чији развој желимо да подржимо.

Запослени у центрима и стручна подршка. Ова област обухвата развој заједнице пракси међу запосленима у омладинским центрима, уз укључивање експерата, истраживача и других стручњака чија знања подржавају њихов рад и развој компетенција. Фокус је на следећим доменима: креирање квалитетних програма, развој методологија за рад са младима, израда инструмената за праћење и евалуацију, као и организациони развој и управљање људским ресурсима.

Структуре. Ова област подразумева развој управљачке структуре (укључивање представника младих, запослених, различитих група у управљање, скупштину асоцијације и друга тела), развој организационих капацитета, јачање искуства у управљању пројектима, развој методологије за допирање до младих, развој односа са младима и другим актерима, укључујући и дефинисану интерну и екстерну стратегију комуникације, развој сарадње са заинтересованим странама, као и са локалним и националним институцијама које су потребне за реализацију појединачних програма.

Инфраструктура. Поред физичких простора, инфраструктура укључује игралишта и друге капацитете за активности ван објеката, као и мобилну инфраструктуру (мобилни омладински центри, превозна средства), виртуелне капацитете (онлајн платформе) и техничку опрему. Инфраструктура обухвата и развој политика и процедура за заштиту података о личности, питања физичке приступачности, дизајна и безбедности, као и процедуре за одржавање простора и опреме.

Фондови. Ова област се бави јачањем капацитета за финансијско управљање, планирање и израду стратегије прикупљања средстава из различитих извора — локалних буџета, националних и међународних програма, као и сопствених прихода. Један од начина да се обезбеде одрживи програми и услуге у омладинским центрима јесте заједничко планирање пројеката који доносе користи свим чланицама мреже. На тај начин обезбеђује се континуитет квалитетних програма и услуга.

Развој ових стандарда праћен је програмом изградње капацитета за чланице мрежа FNT, који не обухвата само праћење, тренинг и менторство у директном раду са представницима центара, него нуди и моделе процедура за центре различитих капацитета и нивоа развоја (модел процедура за развој интерних политика према запосленима, процедура за управљање инфраструктуром, финансијама, развој програма, допирање до младих итд.) који одговарају и организацији малих сеоских центара са два запослена, и омладинским кубовима, и великим градским цен-

трима. Такође, предвиђено је да процес акредитације буде степенован, тј. да се омогући стицање првог, другог и трећег степена (први ниво — који обележава један смајли ☺, други ниво — који обележавају два смајлија ☺☺, трећи ниво — који обележавају три смајлија ☺☺☺), а да се према и пролазак кроз процес акредитације подрже програмима који јачају капацитете омладинских центара да унапређују свој рад у складу са дефинисаним стандардима.

Пример Румуније описује другачији модел подршке развоју и раду омладинских центара у односу на Финску. Овде су организације које су се окупиле и удружиле око инфраструктуре развиле **заједницу учења** која континуирано, кроз истраживање, заговарање и развој програма изградње капацитета, помаже омладинским центрима да развијају одрживе моделе рада у својим заједницама који почивају на доброј пракси и стручности у раду са младима, у чијем средишту је омладински рад.

Поїлавље 3

Стање у Србији: анализа капацитета омладинских центара и нових иницијатива у односу на примере из Европе

Поред анализе модела развоја ОЦ/ОП из различитих европских земаља, циљ истраживања био је, између осталог, да се спроведе анализа постојеће праксе рада центара у земљи и иницијатива које раде на успостављању нових ОЦ. У претходном делу покушали смо да укратко представимо налазе из анализе различитих модела и приступа у развоју ОЦ/ОП у европском контексту. У наставку ћемо приказати резултате дискусија, издвојене примере добре праксе, приоритете и изазове са којима се сусрећу ОЦ у Србији у свакодневном раду, односно иницијативе које покрећу ОЦ/ОК у различитим ЛС. У наставку истраживања трудили смо се: **(1)** да препознамо и анализирамо постојеће ОЦ који већ дуже време функционишу у различитим градовима, **(2)** да анализирамо иницијативе за формирање ОЦ које подржавају МТО и УНИЦЕФ како бисмо боље разумели изазове са којима се те иницијативе срећу те **(3)** да мапирамо организације који функционишу у различитим градовима Србије, а које имају капацитете да у сопственим просторима организују ОЦ за младе у својим заједницама.

У анализи смо се водили дефиницијом ОЦ и ОК која је представљена у *Стандардима омладинских простора*⁴¹.

Омладински центар је место/простор где се млади окупљају да би слободно време испунили на користан начин, а у одређеним случајевима и ради стицања специфичних знања и вештина. У омладинском центру углавном се спровode активности које спадају у области вршњачке едукације и рада са младима (учење страних језика, фотографија, рачунарство итд.).

Омладински центар нуди оне активности (из културне, спортске или образовне сфере) које недостају у широј заједници и омогућава неформалним групама, удружењима младих и за младе, канцеларијама за младе те њиховим (кровним) савезима да реализују програме и заједнички управљају програмима, а у појединим случајевима и простором уколико омладински центар води више актера или савеза⁴².

⁴¹ Ј. Стојановић, С. Г. Јовановић, Н. Обрадовић, Т. Г. Матић, М. Пејић, В. Будалић, Н. Благојевић, А. Воштић, Е. Панић, В. Гроздановић, В. Калаба, В. Којзбашић, *Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри)*, ОПЕНС, 2021, <https://storage.googleapis.com/stateless-opens2019-rs/2022/07/ed7fd258-opens-standards-omladinskih-prostora.pdf>

⁴² *Ibid.*

Омладински клуб је место/простор где се млади окупљају и проводе слободно време, а у коме се спроводе различити програми, пројекти и активности омладинског рада који подстичу лични и социјални развој младих. Младима се пружа могућност да буду активни партнери у развоју друштва. Све активности су развојног, процесног карактера, а одржавају се под директном супервизијом компетентних омладинских радника. Омладински клуб може основати и водити организација цивилног друштва, локална самоуправа, школа, црква или нека друга релевантна институција.

Разлика између ОЦ и ОК је у нивоу учешћа младих у процесима доношења одлука и спровођења активности. У ОЦ млади могу бити само пасивни корисници услуга (нпр. учење страног језика), док у ОК они одлучују како ће клуб изгледати, које ће бити радно време, брину о опреми, учествују у изради програма, у реализацији активности уз супервизију омладинских радника. Због тога млади имају развијенији осећај власништва над ОК него над ОЦ и више га доживљавају га као сопствени простор⁴³.

На основу прикупљених података одабрано је 14 капацитета из различитих локалних самоуправа који су узели учешћа у истраживању: ОЦ ОПЕНС Нови Сад, Еколошки центар Радуловачки Сремски Карловци (ПГВ), КЗМ/ОЦ Лозница и КЗМ/ОЦ Ивањица, као и иницијативе за формирање ОЦ Суботица, ОЦ Сомбор, ОЦ Зајечар, ОЦ Бечеј, ОЦ Зрењанин, ОЦ Обреновац, ОК Нови Кнежевац, ОЦ Ниш и ОЦ Врање; ту је и Едукативни центар Крушевац, организација која има свој простор и која размишља о томе да се трансформише и тај простор стави у функцију ОЦ као јавног простора у заједници.

Представници ових капацитета су учествовали у дубинским интервјуима и структурираним дискусијама о критичним питањима која тренутно заокупљају пажњу експерата, активиста и представника организација односно омладинских центара: (1) модел оснивања омладинских центара и управљања њима, (2) обезбеђивање квалитета рада са младима, кроз програме и услуге у ОЦ, (3) сарадња ОЦ са ОК и другим локалним и националним актерима у различитим секторима (организацијама цивилног друштва и институцијама).

У наставку ћемо приказати резултате дискусија које су омогућиле да се свако појединачно питање сагледа и промисли имајући у виду примере и из Европе и из Србије. Дискусије су омогућиле да представимо и домаћу праксу, тј. омладинске центре који већ дуже време функционишу у различитим ЛС, нпр. (1) ОПЕНС из Новог Сада, којим управља мрежа организација цивилног друштва, (2) Еколошки центар Радуловачки (ПГВ) из Сремских Карловаца, који поседује смештајне капацитете и једини је центар који има акредитацију Савета Европе, (3) ОЦ Лозница, који је настао у оквиру Канцеларије за младе града Лознице и (4) ОЦ Ивањица, који је настао у оквиру КЗМ Ивањица као ОК, а сада је у процесу трансформације у ОЦ.

Модел оснивања и управљања омладинским центрима

Прво критично питање односило се на различите моделе управљања омладинским центрима. Као што смо навели раније, оснивање омладинског центра, дефинисање модела управљања (ко су оснивачи, ко учествује у управљању) и како то утиче на руковођење и рад центра представљају кључна питања за нове иницијативе које у овом тренутку доносе такве одлуке. Документи омладинске политике и Стандарди омладинских простора не дају довољно смерница како да се дефи-

⁴³ Ibid.

нише модел управљања и руковођења просторима. У наставку представљамо најважније налазе и изазове о којима се разговарало током ове структуриране дискусије.

ОЦ у Србији — анализа модела управљања постојећим ОЦ. Имајући у виду европска искуства у успостављању и развоју модела управљања омладинским центрима, анализирали смо четири центра који функционишу по сличним принципима. Сви ови центри имају запослене, адекватне просторне и програмске капацитете и јасно се препознају као омладински центри. Два ОЦ функционишу у оквиру локалне самоуправе, а друга два центра су непрофитна, воде их мреже односно појединачне организација. У табели која следи представљамо личну карту та четири ОЦ са описом структуре, бројем и профилем запослених и капацитетима које имају на располагању (простор и финансије).

Локација ОЦ	ОЦ Лозница	ОЦ Ивањица	ОПЕНС Нови Сад	ОЦ Радуловачки (ПГВ) Сремски Карловци
Правни статус / органи управљања	Део градске управе, сектор за друштвене делатности	Део градске управе, део КЗМ ОЦ још увек делује под одлуком о формирању омладинског клуба.	Простором ОЦ управља савез организација који чини 6 организација оснивача Скупштина (6 представника оснивачких организација и извршни директор) Извршни одбор: менаџерски тим Омладински клуб функционише у ОЦ.	Удружење грађана које има свој простор у оквиру кога се налази ОЦ, као и акредитацију Савета Европе УО (5 особа — представници ПГВ, других удружења, јавних институција и младих; 40% жена, минимум 1 жена и 2 младих) Скупштина (15 особа; 5 представника удружења грађана (локални покрети горана у Војводини) + 5 представника јавних институција (факултети и медији) + 5 представника младих) Омладински клуб функционише као потпрограмска целина у оквиру омладинског програма.

Број запослених	Менаџерски тим: 6 (1 стално запослени координатор, 4 особе по уговору на одређено време, 1 особа по уговору о ППП) Омладински радници: 2	Менаџерски тим: преко 7 (2 стално запослене особе, више од 5 пројектно ангажованих особа) Омладински радници: 2	Менаџерски тим: 25 запослених Омладински радници: 11	Менаџерски тим: 7 запослених (4 стално запослене особе, 2 особе на одређено време, 1 пројектно ангажована особа) 1 омладински радник и 1 омладински лидер
Капацитет простора	ОЦ: 360 м ² ОК: Простор за ОК се реновира у оквиру Спортског центра (кафе, мобилијар за социјалне игре амфитеатар, просторија за концерте)	ОЦ: 150 м ² Сала за конференције, обуке, слободно време, технолошки центар, тренинг центар (обука за рад — МАТИС)	ОЦ: 950 м ² Сала за конференције модуларног карактера, <i>co-working</i> простор, мултимедијална сала, сала за састанке, сала ОК, инфо-центар, двориште	ОЦ: 770 м ² Два канцеларијска простора, три сале за рад, двориште за спровођење програма на отвореном, 11 соба за преноћиште ОК нема своје место него користи слободне сале.
Извори финансирања	Програмски буџет: ОЦ (3,5 мил. РСД) Друге буџетске линије (међусекторска сарадња) Министарства Донатори	Програмски буџет: ОЦ (3,5 мил. РСД) Друге буџетске линије (међусекторска сарадња) Министарства Донатори	Буџет ОПЕНС-а, 2023: 120 мил. РСД Буџет града: 45% У партнерству са градом реализују се активности кроз програм <i>Нови Саг іраг младих, Србија земља младих</i> путем годишњег конкурса Подршка града: повлашћена цена закупа простора Министарства/покрајина: 20% Донатори: 30% Бизнис сектор: 5%	Буџет организације (последње 3 године): 25–35 мил. РСД годишње Министарства: 20% Покрајина и ЈЛС: 15% Приватни донатори: 10% Сопствени приходи: 30–40% годишње Међународни донатори: 20% годишње

Као што се може видети из приложене табеле, два центра су настала око канцеларија за младе (у Лозници и Ивањици). Иако развијају различите програме, пут настанка и рад ових центра су слични. Наиме, ОЦ функционишу као део општинске управе, а не као посебне јединице. Локалне самоуправе обезбеђују средства за запослене, одржавање простора и делимично за програме, а остатак се обезбеђује аплицирањем на програме министарстава, као и међународних организа-

ција и донатора. Млади и други актери у заједници укључују се у оквиру истраживања потреба, консултовани су у процесу израде програма и имају прилике да учествују у реализацији програма (као пружаоци услуга).

ОПЕНС је покренула мрежа коју чини шест организација цивилног друштва, а која је од града добила простор на коришћење по повлашћеној цени; у том простору се налазе омладински центар и омладински клуб. Управљање је раздвојено од руковођења (постоји скупштина, савет омладинског центра и извршни одбор односно менаџерски тим).

Еколошки центар Радуловачки (ПГВ) представља удружење грађана које има свој простор у оквиру кога делује ОЦ. ОЦ има акредитацију Савета Европе. Управљање је раздвојено од руковођења (постоји управни одбор и скупштина са одређеним квотама којима обезбеђује заступљеност жена и младих).

Како остали размишљају о моделима управљања и руковођења омладинским центрима, а посебно просторима, имали смо прилике да чујемо током прве структуриране дискусије на којој је у фокусу била тема управљања. Представници различитих градова анализирали су, у оквиру малих група, сопствену праксу и планове у односу на примере које су чули од колега из Словеније и Србије. У наставку представљамо најважније закључке и препознате изазове по појединачним темама, имајући у виду различите примере модела управљања из земаља које смо истраживали.

ДИСКУСИЈА 1	
Закључци	Изазови
Треба одредити статус организација које спроводе програме од јавног интереса у домену омладине и дефинисати које стандарде/критеријуме организација или институција треба да испуни да би била препозната као ОЦ.	Изазов је направити ефикасну и оперативну мрежу партнера у заједници, посебно када обухвата организације, неформалне групе и институције.
Свака заједница може дефинисати сопствени модел управљања у складу са својим специфичностима, ресурсима који јој стоје на располагању и стандардима доброг управљања (примери из Европе).	Изазов је дефинисати сарадњу са партнерима и локалном самоуправом у управљању центрима у различитим контекстима, посебно у ситуацијама: 1) када се дели одговорност у просторима који су у власништву ЛС, 2) када је простор ОЦ у власништву организације цивилног друштва, 3) када у заједници постоји више простора који стоје на располагању, а од којих су неки у власништву организација цивилног друштва, а неки у власништву локалне самоуправе.
За квалитетан рад са младим треба да постоји функционалан и безбедан простор који свакодневно ради одређени број сати (примерен за различите активности које одговарају на потребе различитих група младих у заједници).	Изазов представља процес успостављања процедура за рад омладинског центра јер оне треба да осигурају и заштите рад центара тако што промовишу професионални приступ у управљању и раду центра. Посебни изазови су како пронаћи довољно професионалаца с искуством обучених за рад са младима те како дугорочно задржати људе запослене у ОЦ.

За квалитетан рад са младима треба обезбедити квалификоване запослене и професионализовати особље; то захтева развој кадровских процедура за регрутовања запослених, припрему за рад, праћење рада и план за континуирано професионално усавршавање.	Изазов је обезбедити континуирану финансијску подршку за менаџмент ОЦ (плате за запослене), као и минимум средстава за рад, посебно ако се ОЦ финансира само кроз пројекте.
Модел управљања утиче на то како ће се обезбедити финансирање за рад омладинских центара; треба тежити диверзификацији извора финансирања.	Изазов је спровести трансформацију из организације у јавни простор који развија програме за младе у локалној заједници када организација цивилног друштва поседује сопствени простор и ставља га у функцију омладинског центра. Тада се мора променити перспектива и одвојити рад организације од функционисања омладинског центра (чак и кад се све дешава у истом простору), што није лако извести.
Представници организација цивилног друштва које имају своје просторе и израђене програме препознају важност трансформације из организације у ОЦ као јавни простор који реализује програме од јавног интереса за младе; у управљање треба укључити и представнике локалне заједнице.	

Обезбеђивање квалитета рада са младима кроз програме и услуге

Постоји општа сагласност о томе колико је важно да се обезбеди квалитет рада са младима и колико је нужно да се израде квалитетни програми који ће се нудити у омладинским просторима. Окосница свега што се дешава у ОЦ је заправо програм — позив на радионицу, догађај, концерт, консултације. Стога је и дискусија омогућила значајну размену искустава и идеја међу учесницима у вези са израдом програма за различите циљне групе младих у заједници.

Друга структурирана дискусија је имала у фокусу питање обезбеђивања квалитета рада са младима. Она је омогућила да боље разумемо праксу која се развија током израде програма: **(1)** процес доношења одлука који ће се програми реализовати и избора циљних група на основу података, **(2)** процес израде програма који одговарају на потребе младих (са ким се реализује развој, ко су партнери и ко пружа подршку), **(3)** промовисање програма (како допрети до младих из различитих циљних група, до који младих је најтеже доћи и како се приступа овом изазову), **(4)** како се обезбеђује квалитет програма и активности, **(5)** како се финансирају програми.

Дискусија је показала да у погледу развоја програма постоји разноврсност праксе и значајно искуство. Хоризонтална размена која се остварила током дискусије показује да је управо размена искустава модел који доприноси учењу и дубљем промишљању тема, у овом случају праваца развоја програма. У наставку ћемо укратко представити закључке дискусија о појединачним питањима и изазове који се јављају у раду.

ДИСКУСИЈА 2

Закључци	Изазови
Постоји разноврсност праксе — програми и услуге зависе од компетенција особа које су укључене у рад ОЦ/ОК као и од претходног искуства тима у развоју и реализацији програма за младе.	Изазов за квалитет представља недостатак дугорочних програма и услуга. Треба јачати капацитете менаџера и запослених за израду квалитетних програма, праћење и евалуацију квалитета рада запослених и оних који директно раде са младима, што подразумева и повећање броја омладинских радника.
Програми и активности које се реализују најчешће немају јасно дефинисан програмски портфолио који се дугорочно спроводи — он се развија на годишњем нивоу, прилагођава се тренутним потребама и зависи од донаторске подршке	Важност омладинског рада се генерално препознаје, али не постоји суштинско разумевање како омладински рад доприноси филозофији рада са младима у ОЦ.
Иницијативе које имају искуства у развоју програма за младе (КЗМ, ОЦ или ОЦД) нуде различите програме за младе из опште популације старости од 15 до 19 и од 19 до 30–35 година. Постоји значајна пракса рада са осетљивим групама (млади са сметњама у развоју, преступници, мањине).	Иако се генерално прихвата важност ангажовања омладинских радника, треба продубити знања о улози коју омладински рад има у контексту ОЦ/ОК (различито разумевање те улоге).
Постоји генерално разумевање важности израде програма на основу утврђених потреба различитих група младих. Највећи број иницијатива израђује програме засноване на истраживањима која спроводе ЛС, КЗМ, локалне институције или организације цивилног друштва. Мањи број реализује сопствена истраживања, првенствено квантитативна.	Изазов у домену обухвата младих и начина да се допре до младих — извештава се о тешкоћама да се допре до младих и да се они укључе у активности ОЦ, а посебно млади из осетљивих група. Недостају методологије, знања и вештине да се осмисле ефикасни механизми да се допре до младих и да се они мотивишу да се укључе у рад ОЦ.
Различите иницијативе развијају методологије за обухват младих и укључивање младих у активности преко различитих канала комуникације (друштвене мреже, ТВ, онлајн радио итд.). Одређени број ОЦ и омладинских организација тестира нове методологије досезања младих (нпр. мобилни омладински клубови, вршњачка промоција) и нове облике рада са младима ван омладинских центара.	
Није уједначено разумевање како се обезбеђује и прати квалитет рада са младима, тј. да је он условљен искуством запослених и доступним ресурсима. Појединачне иницијативе имају систематичнији приступ обезбеђивању квалитета (акредитоване услуге и обуке, развијене методологије за праћење и евалуацију услуга, укључени омладински радници).	Изазов у обезбеђивању средстава за финансирање програма и услуга — важно је јачати капацитете ОЦ да стратешки планирају развој, и програмски и организациони, што треба да прате адекватна стратегија за прикупљање средстава и стратегија комуникације.
Одрживо финансирање програма зависи од степена диверсификације средстава из којих се финансирају простор, запослени и програми (примери из Европе).	

Сарадња омладинских центара са омладинским клубовима, другим локалним и националним актерима и секторима (организацијама цивилног друштва и институцијама)

Последње питање које смо разматрали кроз структуриране дискусије, индивидуалне интервјуе и фокус групе са представницима ОК и другим актерима који пружају подршку клубовима широм земље тиче се дефинисања улоге ОЦ у развоју програма и услуга намењених младима у оквиру ОП.

У овом разматрању посебно смо се бавили клубовима који се формирају при канцеларијама за младе (оне се оснивају у јединицама локалне самоуправе од 2012. године до данас). Постоји значајан број простора који су издвојени за рад омладинских клубова, али они функционишу без јасног програмског оквира. Овим смо се детаљније бавили у оквиру фокус група и индивидуалних интервјуа са представницима омладинских клубова који се оснивају најчешће при јединици локалне самоуправе. Сви клубови из 8 локалних заједница који су добили средства од МТО да развију омладинске клубове или се налазе у пројектима које подржавају међународне организације⁴⁴ прилично уједначено извештавају о приступима које негују и активностима и изазовима са којима се сусрећу. Из тих разговора и дискусија можемо извести неколико важних закључака који су представљени у табели.

ДИСКУСИЈА 3: Капацитети ОК и сарадња са ОЦ	
Закључци	Изазови
Постоји значајан број простора које су локалне заједнице одвојиле за омладинске клубове (просечне величине од 50 м ² до 200 м ²), а који су технички опремљени, функционални и спремни да приме младе. Активности које се реализују у њима су пројектне и везане за КЗМ — клубови су места где се реализују активности из локалних акционих планова које финансирају општина или донатори, са једном до две особе које су задужене за рад у КЗМ и ОК.	Ограниченост програмских ресурса те људских ресурса обучених да реализују програме у ОК. Без подршке ОЦ, ОК имају мало шансе да опстану и постану значајна подршка младима у заједници.
У општинама у којима постоје омладински центри развијају се значајни програми кроз заједничку сарадњу центара и клубова који се налазе у близини центара (пример Темерина и Гамзиграда).	Не постоји преглед постојећих простора у локалним заједницама које се препознају као омладински клубови, односно места за младе. Очигледно је да постоји много простора који се могу користити као ОК или које је ЛС већ одредила за ту сврху, а које користе различите организације за реализацију својих програма.

⁴⁴ Пројекат GiZ-а усмерен на развој омладинских клубова у руралним заједницама.

ОЦ формирају омладинске клубове у својим просторијама и тако обезбеђују активно укључивање младих у рад ОЦ — да би се отворио омладински клуб у омладинском центру треба одвојити место/простор који младима омогућава да се окупљају, да проводе слободно време и самостално покрећу акције те да у безбедном окружењу и уз подршку омладинских радника развијају програме које су им интересантни.	Важно да се напишу организације које реализују програме за младе како би се створила мрежа пружалаца услуга који пружају подршку раду омладинских простора у различитим заједницама односно регијама. Нема довољно омладинских радника који би се укључили у рад омладинских простора нити довољно финансијске подршке за њихово ангажовање. Недостатак особа обучених за омладински рад је један од највећих изазова са којима се сусрећу локалне самоуправе које оснивају ОК.
---	---

Међусекторска сарадња као подршка раду омладинских центара/клубова

Одрживост омладинских простора зависи од доброг управљања ресурсима у заједници. Програми, простори, стручњаци — све су то важни ресурси који омогућавају реализацију квалитетних програма за младе који доприносе њиховом личном и професионалном развоју. Добро повезана заједница у којој постоји тесна сарадња омладинских центара и локалних институција (школа, домовна здравља, центара за социјални рад, филијала националних служби за запошљавање, институција културе и организација цивилног друштва) представља предуслов за одрживост програма и услуга за младе. Анализирајући искуства у дискусији о сарадњи која се остварује на локалном нивоу, представници центара издвојили су закључке који се наводе у табели у наставку.

ДИСКУСИЈА 3: Међусекторска сарадња	
Закључци	Изазови
Сарадња са локалним институцијама генерално постоји, али је треба усталиити и продубити. Добру сарадњу са већином институција остварују центри који су везани за ЛС. У случају организација цивилног друштва ситуација се разликује у зависности од капацитета заједнице.	Нема довољно примера добре праксе међусекторске сарадње која се остварује на локалном нивоу кроз упућивање младих ка институцијама. Имајући на уму важност услуга које ове институције пружају младима, ову сарадњу треба унапредити и продубити, посебно са НСЗ у вези са услугама за НЕЕТ младе.
Најбоља сарадња се остварује са школама, домовима здравља (превентивни програми — сексуално-репродуктивно здравље) и МУП-ом (превентивни програми — безбедност). Сарадња са другим институцијама — центрима за социјални рад и националном службом запошљавања — ређе се остварује.	Треба промовисати сарадњу између институција на локалном нивоу и упознавати са улогом ОЦ/ОК у личном и професионалном развоју младих, посебно оних из угрожених група. Сарадња ОЦ/ОК и институција на локалном нивоу је важна тема која треба да нађе своје место у националним и локалним дискусијама.
Сарадња ОЦ и ОК са организацијама цивилног друштва се остварује успешно тамо где има тих организација. Све иницијативе истичу значај цивилних организација за реализацију програма за младе у заједници.	Треба подржати развој различитих механизма (локалних и националних протокола) који унапређују сарадњу између ОЦ и институција, посебно у домену упућивања, и то у оба смера — од ОЦ ка институцијама и од институција ка ОЦ.

Поїлавље 4

Преглед начина дефинисања омладинских простора у документима омладинске политике у поређењу са посматраним примерима из Европе и анализа усклађености Стандарда простора са препорученим стандардима/критеријумима СЕ и налазима о постојећим капацитетима омладинских простора

Омладинских простори у националним документима омладинске политике

Иако се омладински простори препознају у главним документима који регулишу област омладинске политике, као што су Закон о младима (ЗОМ)⁴⁵ и Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године (СМ)⁴⁶ са пратећим Акционим планом за период од 2023. до 2025.⁴⁷ (АП), начин дефинисања омладинских простора није довољно регулисан. У претходних пар година је, у склопу припрема за измену Закона о младима и припреме нове Стратегије за младе, спроведено неколико анализа⁴⁸ које се слажу у препорукама да се мора ближе одредити оквир деловања различитих омладинских простора, првенствено ОЦ и ОК који се препознају у националним документима који регулишу омладинску политику. Имајући у виду Стандарде омладинских простора⁴⁹, поред ОЦ и ОК, постоји потреба да се ближе одреди и оквир рада, начин успостављања, програмско деловање и финансирање омладинског ресурсног центра.

За потребе ове анализе важно је да се осврнемо кратко на начин како главни документи омладинске политике (ЗОМ, СМ и АПМ) дефинишу омладинске просторе и упоредимо их са примерима из

⁴⁵ Сл. јавни лист РС, бр. 50/11 и 116/2022 — др. закон, Закон о младима.

⁴⁶ Сл. јавни лист РС, бр. 9/23–43, Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године.

⁴⁷ Акциони план за период од 2023. до 2025. године, https://mto.gov.rs/extfile/sr/2541/akcioni_pl_2023-2025_zm_mlade_RS_2023-2030_063_cyr.pdf

⁴⁸ Д. Миленковић, *Сажети извештаји о консултацијама са младима и омладинским НВО*, УНИЦЕФ, 2023.

⁴⁹ Ј. Стојановић, С. Г. Јовановић, Н. Обрадовић, Т. Г. Матић, М. Пејић, В. Будалић, Н. Благојевић, А. Воштић, Е. Панић, В. Гроздановић, В. Калаба, В. Којзбашић, *Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри)*, ОПЕНС, 2021, <https://storage.googleapis.com/stateless-opens2019-rs/2022/07/ed7fd258-opens-standards-omladinskih-prostora.pdf>

Европе које смо приказали у овом документу. ЗОМ⁵⁰ (чл. 26, став 3) препознаје могућност да јединица локалне самоуправе пружа финансијску подршку у остваривању потреба и интереса младих у области омладинског сектора на својој територији за оснивање КЗМ, ОК и ОЦ, укључујући и подршку за активности установа које оснива локална самоуправа ради остваривања јавног интереса у области омладинског сектора (чл. 26, став 4). Као и у случају других европских земаља, ОЦ се дефинишу кроз подршку коју национални ниво обезбеђује за локални ниво, што се првенствено односи на финансирање. Из тог разлога се одређивање оквира рада омладинских простора додатно уређује према условима финансирање, при чему се подзаконским актима о финансирању на националном, а посебно на локалном нивоу детаљније дефинишу критеријуми које треба да испуне ОЦ и ОК како би их подржале локалне или националне власти. У нашем случају, међутим, пратећи документ Закона о младима — *Правилник о финансирању и суфинансирању програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора*⁵¹ није детаљније утврдио критеријуме за финансирање омладинских простора.

У наставку дајемо пример како је Словенија дефинисала оквир рада и деловања омладинских центара у националним и локалним документима. Законом о јавном интересу у омладинском сектору⁵² и пратећим Правилником⁵³ дефинише се статус организације од јавног интереса у сектору омладине. Чл. 11 посебно одређује потребне услове које треба да испуне различити актери, укључујући и омладинске центре. Закон и Правилник предвиђају финансирање организација и ОЦ који имају статус организације од јавног интереса у домену рада са младима, а критеријуми који се прописују траже од организација и центара да покажу: (1) континуитет у раду са младима (најмање 2 године) на теме које се на националном нивоу препознају као важне за омладину, (2) да имају значајна постигнућа у развоју и интеграцији омладинског рада, (3) имају адекватне материјалне и људске капацитете за рад са младима. Омладински центри у Словенији поред наведених услова треба додатно да покажу да⁵⁴: (4) имају одговарајућу инфраструктуру за спровођење активности у домену омладинског рада и да је простор доступан свим младима, (5) реализују разноврсне програме који одговарају на потребе различитих група младих⁵⁵ (дефинисано чл 4), (6) имају компетентан и стручан менаџмент и мрежу обучених сарадника, (7) примењују демократске приципе управљања, (8) сарађују и обезбеђују подршку друге организације, (9) демонстрирају могућност да обезбеде средства за континуирано функционисање и реализацију програма, укључујући и транспарентност финансијског пословања.

Пошто се рад ОЦ остварује на локалном нивоу, ЛС доносе посебне прописе којим додатно дефинишу критеријуме за финансирање рада омладинских центара. Делимо пример како то ради град Љубљана. У оквиру *Јавног позива за аплицирање за пројекат* не само да су детаљније одређени критеријуми, потребни капацитети које поседује одређени капацитет који представља омладински центар, већ се дефинише и начин верификовања постигнутих резултата, где су сви обавезни да користе *систем Logbook*, који омогућава да се прати рад центара и утицаја који имају на младе, кориснике центара, као и да активно учествују у раду градске мреже омладинских центара, која броји 19 чланица.

⁵⁰ Сл. гласник РС, бр. 50/11 и 116/2022 — др. закон, Закон о младима.

⁵¹ Сл. гласник РС, бр. 30, 20. април 2018. Правилник о финансирању и суфинансирању програма и пројеката од јавног интереса у области омладинског сектора.

⁵² Уредни лист РС, шт. 42/10 и 21/18, Закон о јавном интересу у омладинском сектору.

⁵³ Уредни лист РС, шт. 47/11 и 21/18, Правилник о извајању Закона о јавном интересу у омладинском сектору.

⁵⁴ К. Murn, U. Skrinar, *Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni*, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino RS, 2011.

⁵⁵ Уредни лист РС, шт. 42/10 и 21/18, Закон о јавном интересу у омладинском сектору.

Јавни позив за суфинансирање програма омладинских центара у Мрежи омладинских центара Љубљана у периоду од 2023. до 2025. године у Љубљани

Услови за финансирање програма

Минимални услови за финансирање програм:

- за реализацију програма обезбеђени су јавно доступни просторни капацитети од најмање 70 м²;
- омладински центар мора бити отворен најмање 20 сати седмично или најмање 1.000 сати годишње;
- омладински центар мора да ради најмање пет пута недељно, од чега најмање два пута недељно до 19 часова;
- програм мора да обезбеди најмање 50 младих учесника недељно;
- најмање један квалификовани омладински радник мора бити укључен у програм;
- изабрани апликант мора годишње да спроведе једну обуку од најмање шест сати за омладинске раднике са подручја града Љубљане;
- сви реализатори програма морају похађати најмање једну обуку за омладинске раднике коју спроводе други омладински центри;
- најмање 90% активности програма мора бити бесплатно за кориснике;
- програм мора имати јасно дефинисану циљну групу ученика основних школа и младих од 10 до 29 година и планиране активности за све старосне групе у том распону;
- програм мора да садржи најмање 3 активности годишње у сарадњи са месним заједницама и/или основним и средњим школама које делују на подручју рада омладинског центра;
- омладински центар мора учествовати у најмање једној заједничкој активности са другим омладинским центрима годишње;
- износ који подносилац захтева од Министарства финансија за суфинансирање не може бити већи од 70% укупне вредности програма и истовремено 50.000 евра суфинансирања годишње;
- удео добровољног рада који организација може потраживати не може бити већи од 10% удела у укупној вредности програма;
- програм је остварио најмање 50 од могућих 95 бодова према критеријумима који се односе на садржај програма и финансијску конструкцију програма (критеријуми 6 до 16), при чему ниједан критеријум није оцењен са 0 бодова.

Обавезе изабраних реализатора програма

- Изабрани реализатор ће доставити ажурне информације о програму омладинског центра и податке за регистрацију у базу података омладинских организација у оквиру Мреже информативних пунктова за младе у Љубљани.
- Изабрани реализатор програма омладинског центра активно ће учествовати у Мрежи омладинских центара Љубљана.
- Изабрани реализатор радова ће редовно (свакодневно) користити онлајн алат *Logbook* за праћење реализације омладинског рада и вођење документације о омладинском раду у омладинском центру.
- Изабрани извођачи немају право на суфинансирање по основу других јавних конкурса из области младих Општине Љубљана (осим програмских мрежа), а ова одредба не задира у постојеће уговорне односе.

Из перспективе осталих докумената омладинске политике, СМ и АПМ издвајају омладинске просторе као приоритет у оквиру Мере 2.1. *Омладински простори су усвојављени и функционишу у складу са дефинисаним стандардима*⁵⁶, чиме се препознаје управо важност јасног дефинисања оквира и стандарда рада простора и у погледу инфраструктуре и опреме, и у погледу програма неформалног/информалног образовања, и у погледу компетенција реализатора програма. Предвиђено је да се стандарди развијају у *широком консултативном процесу са младима, представницима цивилној и јавној сектору* и то је главна активност предвиђена АПМ. СМ указује на потребу да се повећа број омладинских простора и у ту сврху предвиђа активно заговарање и различите видове подршке за отварање нових центара чији је рад усклађен са стандардима. Такође, она говори о важности умрежавања и развоја међусекторске сарадње, посебно сарадње са образовним институцијама, као и о подршци коју центри треба да обезбеде за развој омладинског сектора на локалном и националном нивоу тако што ће подстицати младе да се ангажују и удружују у неформалне групе и организације. Додатно се препознаје важност развоја дигиталних омладинских простора (дигиталних платформи/хабова), програма, као и обука за запослене у омладинским центрима. Пратећи Стратегију за младе, Акциони план предвиђа реализацију широког консултативног процеса са младима у вези са развојем стандарда омладинских простора, успостављање мреже омладинских центара, јединствену евиденцију простора у РС који испуњавају усвојене стандарде те даљу подршку за развој нових центара, опремање и обуку представника ЛС и запослених у центрима за управљање просторима и развој инклузивних програма, укључујући и програме дигиталног омладинског рада.

Анализа Стандарда омладинских простора у односу на налазе из истраживања и стандарде/критеријуме СЕ

Један од циљева истраживања био је усмерен на анализу усклађености *Стандарда омладинских простора са стандардима/критеријумима* које дефинише СЕ, на основу приказа различитих примера рада ОЦ из Европе и налаза добијених из истраживања (структурираних дискусија, интервјуа и фокус група), односно из анализе докумената омладинске политике.

Упоредни приказ анализе стандарда даје се у табели која следи. Анализирали смо усклађеност стандарда и постојећих капацитета у оквиру четири теме које су важне за функционисање ОЦ: 1) оквир рада омладинских простора, 2) инфраструктурни и радни услови, 3) развој квалитетних програма у ОП, 4) управљање омладинским просторима. У табели су представљени и налази које смо добили укрштањем података и поређењем, као и предлози за даље унапређење стања из перспективе развоја политика и развоја капацитета омладинских простора.

⁵⁶ Сл. гласник РС, бр. 9/23–43, Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године.

Тема 1. ОКВИР РАДА ОМЛАДИНСКИХ ПРОСТОРА

Стандарди омладинских простора: Стандард 1. Омладински простор има примарну мисију да служи омладинском сектору и младима.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 1. Центар има примарну мисију да служи омладинском сектору и младима.

Закључци на основу анализе: Стандард 1. Омладински простор има примарну мисију да служи омладинском сектору и младима.

Овај стандард описује оквир рада ОЦ и усклађен је са стандардима СЕ. За разлику од СЕ, поред дефинисања циљних група које су у фокусу рада и начина рада (програма неформалног образовања и омладинског рада који се реализују у ОЦ) препознаје се неколико важних одредница:

- програми који се реализују, посебно из јавних средстава, морају бити бесплатни,
- програми морају бити инклузивни (посебна пажња посвећује се укључивању младих из осетљивих група),
- инклузивност подразумева да омладински простори служе младима без обзира на њихову политичку или неку другу опредељеност и припадност.

Препорука

Будући да **стандард 1** утврђује главне актере, методологију рада са младима и истиче важност инвестирања у обуку нових омладинских радника и тренера за неформално образовање, у том стандарду нема потребе наводити и тему евалуације. Предлог је да се ставка о евалуацији програма остави у делу где се детаљније говори о квалитету програма који се развијају у просторима (**стандард 6**).

Стандард препознаје да је важно да ОП служе младима без обзира на њихову политичку или неку другу опредељеност и припадност. Корисно је додати и део који каже да омладински простор служи младима без обзира на њихову политичку и другу опредељеност и припадност све док је њихово друштвено деловање усклађено са вредностима које се наводе у овом документу, у документима омладинске политике и вредностима СЕ.

Стандарди омладинских простора: Стандард 2. Омладински простор промовише сарадњу.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 2. ОЦ промовише међународну сарадњу у оквиру омладинског сектора.

Закључци на основу анализе: Стандард 2. Омладински простор промовише сарадњу.

Овај стандард описује оквире сарадње коју треба развијати:

- у омладинском сектору — сарадња ОЦ са неформалним групама, удружењима младих и удружењима за младе, кровним савезима,
- на локалном нивоу — сарадња ОЦ и ЈЛС са локалним институцијама (међусекторска сарадња) које развијају програме и услуге за младе и које имају мандат да раде са младима те са привредним сектором,
- сарадња са заинтересованим странама, првенствено родитељима појединачно и удружено кроз различите форме савета/клубова који функционишу у оквиру формалног образовања.

Стандард специфично препознаје различите нивое остваривања сарадње који зависе од капацитета омладинских простора:

- Наведене видове сарадње развијају сви простори где се реализују програми за младе — ОК, ОЦ и ОРЦ. Специфично, у складу са својим капацитетима, ОЦ могу развијати сарадњу на нивоу више ЈЛС, док ОРЦ окупљају остале ОЦ и фацилитирају дискусију са надлежним министарством, националним актерима у домену омладинске политике и омладинског рада и другим националним актерима (министарствима и институцијама) на републичком и међуопштинском нивоу.

Препоруке

У односу на СЕ, овај критеријум је прилагођен и дефинише само сарадњу која се остварује између главних актера на националном, регионалном и локалном нивоу. Он не обухвата међународну сарадњу, па је препорука да се то унесе у текст, јер је важно подржати укључивање ОК/ОЦ, а посебно ОРЦ, у европске и међународне оквире сарадње у омладинском сектору.

Из перспективе даљег развоја стандарда односно докумената омладинске политике треба размислити о томе да се дода део о сарадњи између ОК, ОЦ и ОРЦ која је усмерена на: а) међусобну подршку у изградњи капацитета, б) развој мреже омладинских центара/простора која се користи за изградњу капацитета (заједница праксе и учења у којој се развијају модели рада, национални програми, услуге, механизми за допирање до младих (*оушреацх*) и измештени омладински рад (*геџацх*)), за реализацију истраживања у сарадњи са академском заједницом, за заговарање унапређења статуса и квалитета рада омладинских простора, омладинске политике и позиције младих у друштву, за промоцију центара и др. (примери из све три земље говоре о важности формирања мрежа).

Из перспективе подршке развоју капацитета препорука је да се развије заједница праксе унутар које се генерише заједничко учење и развијају механизми подршке на нивоу ОК/ОЦ, односно на релацији ОРЦ и други простори. Такође, важно је препознати улогу ОЦ као капацитета који је задужен да подржава развој ОК унутар ЈЛС, посебно клубова у сеоским срединама и мањим местима у околини. Статус ОРЦ треба да имају центри са највише капацитета да на националном нивоу реализују подршку развоју осталих центара. Препорука је да се подржи сарадња између ОРЦ, других актера омладинске политике и академске заједнице кроз конзорцијуме који се формирају око појединачних тема, а чији је циљ изградња капацитета осталих ОЦ/ОК (пример стручних центара за омладински рад који функционишу у Финској). У том случају конзорцијуми би добијали средства да реализују вишегодишње програме подршке развоју капацитета на теме које надлежно министарство и међународни партнери препознају као приоритете у Националној стратегији.

Стандарди омладинских простора: Стандард 8. ОП доприноси развоју омладинске политике.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 11. ОЦ доприноси оријентацији омладинских политика.

Закључци на основу анализе: Стандард 8. Омладински простор доприноси развоју омладинске политике.

Овај стандард дефинише улогу омладинских простора у изради националних, регионалних и локалних омладинских политика прилично усклађено са СЕ. Он указује на важност повезивања, умрежавања и заједничког деловања са осталим актерима у омладинској политици. Дефинише и поље деловања — истраживања, заговарање, развој интервентних програма са свим актерима који су укључени у бригу о младима, а у зависности од капацитета омладински простори делују на локалном нивоу или шире. Омладински центар се види и као капацитет који доприноси развоју омладинског сектора и изградњи капацитета различитих актера у омладинској политици.

Препоруке

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике треба предвидети укључивање омладинских простора у све процесе који се изводе у оквиру омладинске политике, као још једног актера у том пољу. Да би се обезбедило ефикасније и квалитетније учешће различитих омладинских простора у националним процесима, треба предвидети умрежавање, формално (у виду савеза) или неформално (у виду мреже) те израду заједничке платформе омладинских простора која ће обезбедити учешће свих у доношењу одлука.

Из перспективе подршке развоју капацитета треба обезбедити подршку за развој мреже и њено деловање. Мрежа може имати значајну улогу не само у процесима доношења одлука важних за омладинску политику и заговарању већ може бити својеврсна заједница пракси и учења која прати стандарде рада и пружа подршку запосленима у њиховом спровођењу.

Стандарди омладинских простора: Стандард 9. Промоција вредности.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 12. ОЦ промовише вредности СЕ.

Закључци на основу анализе: Стандард 9. Промоција вредности.

Овај стандард наводи вредности које промовише ОЦ у свом раду са младима и које су усклађене са вредностима СЕ и документима омладинске политике.

Препоруке

Поред навођења вредности, СЕ указује на различите механизме промоције вредности. Истиче се важност промоције вредности кроз образовање о људским правима, интеркултуралном учењу, као и о активном демократском грађанству и друштвеној укључености младих у активности, и то не само у оквиру кампања. Промоција вредности се спроводи и кроз принципе управљања омладинским центрима и рада омладинских центара. Корисно би било да се у стандардима наведу и ови механизми промоције вредности.

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике корисно је изградити посебан документ који се тиче вредности и етике у раду у омладинским центрима, а почива на етичком кодексу омладинског рада, као оквир који сви простори треба да усвоје и коме се, осим ближег дефинисања вредности, наводе и други механизми промоције (примена у принципима рада, промоција кроз образовне програме, различити формати кампања итд.).

Из перспективе подршке развоју капацитета, у складу са наведеним препорукама за развој документа који се тиче промоције вредности и етике у раду, неопходно је изградити програме подршке запосленима и сарадницима у омладинским просторима који се односе на промоцију вредности кроз свакодневни рад, образовање и кампање.

Тема 2. ИНФРАСТРУКТУРНИ И РАДНИ УСЛОВИ КОЈЕ ТРЕБА ДА ИСПУНЕ ОМЛАДИНСКИ ПРОСТОРИ

Стандарди омладинских простора: Стандард 4. ОП има функционалан, безбедан, сигуран простор за младе.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 5. ОЦ има смештајне капацитете унутар једног кампуса са капацитетима за реализацију активности (тренинга) и радни простор за запослене.

Закључци на основу анализе: Стандард 4. Омладински простор има функционалан, безбедан, сигуран простор за младе.

Овај стандард се односи на обезбеђивање функционалног и сигурног физичког простора за младе који поштује стандарде здравља и безбедности, етички кодекс омладинског рада и принципе одрживог развоја, а у коме се посебна пажња посвећује промоцији здравих животних стилова међу младима. У односу на стандарде/критеријуме које прописује СЕ (**стандарди/критеријуми 5 и 8**), стандард је прилагођен капацитетима омладинских простора у земљи.

Препоруке

Поред просторних капацитета, инфраструктура подразумева и друге капацитете за спровођење активности ван центра, као и мобилну инфраструктуру (пример, мобилни омладински клубови ЦЗОР-а, учионице или вежбаонице на отвореном, превозна средства итд.). ОЦ поседује и виртуелне капацитете и технику (онлајн платформе, радијске програме), па и то треба укључити у опис стандарда, односно треба имати на уму да је важно развити политике и процедуре које обухватају и коришћење тих капацитета.

Иако је генерално усклађен са критеријумима које прописује СЕ, стандард не описује детаљније карактеристике смештајних капацитета које треба да развија ОЦ нити капацитете за реализацију међународних активности. Будући да се планира изградња ОЦ са смештајним капацитетима, било би корисно да се јасније дефинишу услови и критеријуми који одређују оквире рада простора са смештајном инфраструктуром, при чему се треба водити примерима из праксе коју развија СЕ. Значајну подршку може пружити ПГВ, чији запослени учествују у процесима акредитације нових центара за стицање Ознаке квалитета ОЦ СЕ и који су упознати са процедурама које треба да испуне смештајни капацитети, као и са праксом која постоји широм Европе.

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике, а на основу података прикупљених у анализи, можемо закључити да су услови везани за простор за рад које наводе стандарди у складу са постојећим капацитетима ОК/ОЦ. Наведене критеријуме треба имати у виду када се развијају политике које дефинишу оквире рада омладинских простора.

Из перспективе подршке развоју капацитета ОЦ треба развити посебне политике за одговорно управљање простором, на начин којим се осигуравају здравље и безбедности младих, примена етичког кодекса и промоција вредности у просторима. Уједно треба дефинисати и процедуре које утврђују како ће се реализовати периодични мониторинг спровођења наведених стандарда у оквиру различитих процеса (евалуација рада запослених, периодично прикупљање података о задовољству корисника итд.). У препорукама за развој запослених важно је предвидети и подршку развоју капацитета за успостављање међународне сарадње и развоју квалитетних међународних програма.

Стандарди омладинских простора: Стандард 5. ОП нуди толерантно, здраво и безбедно радно окружење.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 6. ОЦ нуди толерантно и безбедно радно окружење уз поштовање различитости и људског достојанства.

Закључци на основу анализе: Стандард 5. Омладински простор нуди толерантно, здраво и безбедно радно окружење.

Док се **стандард 4** бави питањима важним за управљање просторима у складу са политикама које осигуравају здравље, безбедност и поштовање етичког кодекса, **стандард 5** се фокусира на објашњење који су капацитети потребни да би се развило радно окружење за: а) квалитетно укључивање младих (различитих група, посебно младих из рањивих група), б) инкорпорирање мултикултуралности у све сфере рада ОЦ, ц) активно учешће младих у процесима доношења одлука и д) промоцију и подршку здравих стилова живота код младих.

Такође, стандард указује на то да је важно дефинисати принципе рада које запослени спроводе у свим аспектима рада у ОЦ. Посебно је важно обезбедити да се вредности инкорпорирају у процес развоја и спровођења програма. Стандард истиче важност забране дискриминације по било ком основу и политизације простора. **Стандард 5** је у великој мери усаглашен са **стандардом/ критеријумом 6 СЕ**.

Препоруке

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике, имајући у виду начин како ова два стандарда дефинише СЕ, препорука је да се **стандард 4** фокусира на дефинисање услова важних за осигурање функционалног и безбедног физичког простора за младе, укључујући све политике и процедуре које осигуравају безбедност простора и рада са младима и промоцију здравих стилова живота и других вредности. У овом делу посебну пажњу треба посветити политикама и стандардима рада у дигиталним просторима (дигиталним платформама/ хабовима), јер је то једна од тема које су препознате у СМ и АПМ. **Стандард 5** би првенствено требало да се фокусира на развој безбедних и вредносно оријентисаних програма који активно укључују различите групе младих у развој програма, промоцију и саму реализацију, што важи и за дигиталне просторе. Иако НАПОР има јасно дефинисану етику и политике заштите младих које кроз рад омладинских радника укључује у политике омладинских простора, приликом дефинисања пакета докумената који ће се понудити као модел новим омладинским центрима који се отварају корисно је консултовати УНИЦЕФ-ове документе Заштита од сексуалне експлоатације и злостављања и Процедуре о етичким стандардима у истраживању, евалуацији, прикупљању и анализи података.

Тема 3. РАЗВОЈ КВАЛИТЕТНИХ ПРОГРАМА У ОМЛАДИНСКИМ ПРОСТОРИМА

Стандарди омладинских простора: Стандард 6. ОП доприноси развоју квалитета омладинског рада и спроводи квалитетне програме омладинског рада.

Стандард 10. ОП спроводе и промовишу програме за младе.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 7. ОЦ нуди одговарајуће услове за рад омладинског сектора.

Закључци анализе: Стандард 6. Омладински простор доприноси развоју квалитета омладинског рада и спроводи квалитетне програме омладинског рада.

Стандард 10. Омладински простори спроводе и промовишу програме за младе.

Ова два стандарда прате неколико стандарда/критеријумима СЕ који се тичу управо развоја квалитетних програма неформалног образовања и омладинског рада, а који истичу важност израде иновативних методологије и ресурса и повезивања практичара ради размене искустава. Такође, у њима се истиче значај спровођења мониторинга и евалуације уз повратне информације од клијената/младих, што доприноси унапређењу услуга. Укратко, и национални стандарди и СЕ и примери које смо представили у анализи препознају важност **успостављања заједница праксе и учења** које доприносе континуираном унапређењу програма и услуга, али и развоју капацитета запослених и омладинског цивилног сектора.

Препоруке

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике треба размишљати о томе како да се у политикама препознају важност израде програма заснованих на утврђеним потребама као и нужност спровођења мониторинга и евалуације, чиме се демонстрира квалитет услуга и програма. Верификовање квалитетних програма који доприносе развоју младих, већем ангажовању и учешћу представља изазов за политике. Поред програма омладинског рада, стандарди предвиђају и реализацију програма неформалног образовања за младе, отварајући питање квалитета програма и пружаоца услуга, што такође у одређеној мери треба дефинисати политикама.

Из перспективе подршке развоју капацитета ОЦ, на основу онога што се чуло током структурираних дискусија, препознаје се потреба за подршком: а) у развоју методологија за испитивање потреба, б) у допирању до младих, посебно оних из осетљивих категорија, и ц) у промоцији програма ОЦ међу младима (препознавање канала и садржаја који се комуницира са младима и доприноси мотивацији младих да се укључе у програме или рад центара).

Посебно је важно развити методологију за документовање учешћа младих у активностима, програмима и услугама у омладинским просторима, као и методологије за праћење и евалуацију задовољства програмима и услугама младих/клијената, односно за евалуацију напредовања раста и развоја младих који учествују у дугорочним програмима у центру. Представници Финске и Словеније су направили значајне кораке у примени методологија у документовању рада центара те у праћењу и евалуацији квалитета програма и услуга у центрима (на темељу *Logbook* методологије коју израђује и промовише шведски KEKS⁵⁷, мрежа организација и представника регионалних и градских власти из различитих земаља Европе, а која је представљена у анализи). Препорука је да се размотри примена ове методологије у документовању, праћењу и евалуацији ОЦ у Србији.

⁵⁷ The Logbook — KEKS, Microsoft Word — The logbook overview 220419.docx

Тема 4. УПРАВЉАЊЕ ОМЛАДИНСКИМ ПРОСТОРИМА

Не постоји стандард који одговара стандарду/критеријуму 3 Савета Европе.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 3. ОЦ има мандат да се бави младима који је добио од институција задужених за младе у земљи у којој делује.

Овај стандард није обухваћен стандардима омладинских простора које су развили актери омладинске политике, јер питање правног оквира успостављања простора/центра/клубова и даље није довољно дефинисано постојећим законима који регулишу ову област.

Препорука

У оквиру препорука ове анализе (Поглавље 5) дају се предлози како се то питање може регулисати имајући у виду примере добре праксе из ЕУ и постојећу праксу у земљи.

Стандарди омладинских простора: Стандард 3. Омладински центар има компетентан запослени кадар.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 4. ОЦ запошљава образовано особље које пружа подршку у развоју активности у ОЦ.

Закључци анализе: Стандард 3. Омладински центар има компетентан запослени кадар.

Овај стандард дефинише минималне компетенције запослених у ОК, ОЦ и ОРЦ, за сваки од наведених капацитета, и препознаје могућност да се, ако постоји потреба за већим бројем запослених професионалаца, изради модел ангажовања додатних запослених.

Овај стандард је усклађен и прилагођен стандарду/критеријум 4 СЕ којим се на сличан начин дефинишу услови које треба испунити да би се добила ознака квалитета.

Наведени критеријуми детаљније описују број запослених и капацитете тима који руководи омладинским простором у зависности од степена развоја омладинског простора (ОК/ОЦ/ОРЦ), а који, према подацима из анализе, треба да одговара капацитетима омладинских простора.

Препоруке

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике, приликом описа оквира рада простора треба јасно дефинисати минималне критеријуме које треба да испуни тим и начин на који се то верификује, у складу се стандардом.

Из перспективе подршке развоју капацитета треба размишљати у контексту систематичног и континуираног развоја људи који су задужени за рад у омладинским просторима. Развој политика људских ресурса је важан гарант квалитета рада па треба подржати ОЦ да развијају те политике. У контексту подршке треба развити предлог политике људских ресурса која одговара различитим капацитетима (ОК/ОЦ/ОРЦ), а која обухвата: 1) предлог организационе структуре и опис послова запослених, 2) процедуре за регрутацију и селекцију запослених, 3) управљање знањима, 4) професионални развој запослених и 5) праћење и евалуацију учинка запослених. Анализа је показала да постоје праксе у ОЦ (нпр. у ОПЕНС-у) које развијају политику управљања људским ресурсима, што је добар почетак у развоју пракси које се даље промовишу у оквиру мреже простора.

Препорука је да се у процесу изградње капацитета будућих центара посебно размотри питање развоја организационе структуре која одговара условима у одређеној средини и њеним могућностима. Вишеструко је корисно да се израде модели организационог развоја ОК и ОЦ за различите величине центара, што подразумева ближе дефинисање организационе структуре за мале/велике тимове те, имајући у виду капацитете постојеће инфраструктуре, моделе описа послова и друге елементе политике људских ресурса. Израда модела и практичних смерница за испуњавање критеријума који су дефинисани у оквиру појединачних стандарда представља важну подршку за изградњу капацитета ОЦ у оквиру мреже, а што се може видети на примеру који гради мрежа омладинских центара FNT у Румунији.

У делу политика које се тичу развоја људи треба имати на уму важност инвестирања у капацитете потребне за израду међународних програма и развој међународне сарадње. Знање страних језика и подршка за усавршавање је такође значајан ресурс који доприноси да се ОЦ развијају и да израђују програме и услуге у складу са међународним трендовима.

Стандарди омладинских простора: Стандард 11. Транспарентне финансијске процедуре и организационе политике.

Ознака квалитета ОЦ СЕ: Стандард/критеријум 14. ОЦ има транспарентне финансијске процедуре и развијене контролне механизме управљања.

Закључци анализе: Стандард 11. Транспарентне финансијске процедуре и организационе политике.

Национални стандарди детаљније описују услове које треба испунити како би се омогућила транспарентност у раду. Транспарентност се не односи само на финансијско пословање, већ и на политике заштите, етички кодекс и развијене административне процедуре.

Препоруке

Из перспективе даљег развоја стандарда и докумената омладинске политике, политике које дефинишу рад омладинских простора треба да истакну важност финансијске и организационе транспарентности.

Из перспективе подршке развоју капацитета треба пружити подршку омладинским просторима у развоју пакета финансијских и административних процедура, као и подршку у обуци запослених за спровођење процедура.

На основу свих анализа, а у консултацији са заинтересованим странама које су учествовале у различитим активностима у оквиру анализе, израђен је предлог **Унапређеног оквира стандарда омладинских простора**. Тај документ дефинише групе стандарда који детаљније одређују оквир рада и сврху ОП, управљање и руковођење, развој квалитетних програма и услуга за младе те осигурање безбедног простора и радног окружења односно ресурса. У оквиру сваке наведене групе стандарда дефинисани су појединачни стандарди, дати описи и листа могућих индикатора за праћење и евалуацију рада ОП. Предлог Унапређеног оквира стандарда омладинских простора се налази у прилогу — Анекс 1.

Поїлавље 5

Завршна разматрања и препоруке

Анализа која је пред вама дала је преглед међународне и националне праксе у домену развоја ОЦ/ОП. На крају овог прегледа покушаћемо да представимо главне поруке за државу и практичаре који израђују мере, интервенције и програме за подршку развоју омладинских простора.

Током рада на анализи прикупљени су подаци из различитих извора (деск-анализа, интервјуи, структуриране дискусије) и од различитих учесника који недвосмислено издвајају приоритет да се јасније утврди оквир рада омладинских простора у документима који дефинишу омладинску политику. Место које омладински простори имају у ЗОМ и пратећим правилницима⁵⁸ није усклађено са пажњом и значајем који се овој теми придају у стратешким документима. Национални стратешки документи (СМ и АП) препознају омладинске просторе као приоритет и у складу с тим се дефинишу мере и интервенције. Веома је важно унапредити конзистентност тих политика како би се обезбедила ефикаснија и квалитетнија примена и постигли значајнији резултати за младе. Овај закључак налази додатну потврду у већ поменутих анализама које су спроведене у оквиру припреме измене ЗОМ и припреме СМ за период 2023–2030⁵⁹.

Преглед међународне праксе, посебно рада СЕ, указује на важност постојања заједничког разумевања оквира рада омладинских простора и стандарда који дефинишу рад, програме и услове у којима се они реализују. Омладински простори су нешто више од инфраструктуре и програма за младе. Када говоримо о концептима омладинских простора, размишљамо холистички о капацитетима који су усмерени на то да пружају подршку развоју здраве, продуктивне и ангазоване младе особе која налази своје место у заједници и даје свој допринос њеном развоју. Активно учешће младих у свим аспектима рада центра — од управљања, израде програма, коришћења простора и ресурса до учешћа у програмима — представља начин како се доприноси расту и развоју младих. ОЦ су лабораторије у којима млади имају прилику да уче, да стичу различите вештине и знања те да се информишу; то су уједно и простори за практичну примену наученог, за волонтирање и мобилност. Методологија омладинског рада и програмски приступи који се развијају у јавним просторима за младе чине ту квалитативну разлику у односу на приступ у коме су млади само учесници у програму.

Трећа важна порука из примера које смо описали у тексту односи се на одрживост омладинских простора. Различити су приступи држава у стварању одрживих модела ОЦ/ОК и ти различити приступи су условљени контекстуалним факторима. Међутим, извесно је да, без обзира на појединачни контекст сваке државе, одрживост ОП зависи пре свега од перцепције њихове улоге и важности у друштву и локалним заједницама. Ако их посматрамо као важно место где се сусрећу програми и услуге различитих институција, организација и других актера активних у заједници усмерени ка младима, онда је њихова одрживост извеснија, па се отуда очекује и да ће ефекат програма/услуга бити већи. Формирање посебног еко-система пружалаца услуга окупљених око омладинских простора чини програме и услуге одрживим. То треба имати на уму приликом дефинисања оквира рада омладинских простора у документима омладинских политика, као и када

⁵⁸ Сл. јласник РС, бр. 30, 20. април 2018. Правилник о финансирању и суфинансирању програма и пројеката од јавног интереса у области омладинског сектора.

⁵⁹ Д. Миленковић, *Сажећи извештај о консултацијама са младима и омладинским НВО, УНИЦЕФ, 2023.* и Ex-post анализа ефеката Закона о младима.

се креирају предлози модела за успостављање ОЦ. Са друге стране, из перспективе изградње капацитета, веома је важно успостављање „сигурне мреже“ подршке развоју и раду омладинских простора, око које се окупљају практичари, академска заједница, стручна пракса и експерти, што омогућава да центри/клубови пружају квалитетне програме за младе, посебно за оне младе који су у ризику од социјалне искључености.

Водећи се овим важним налазима и порукама, представимо неколико препорука како треба приступити даљем раду на успостављању одрживих омладинских центара/клубова који представљају значајну подршку младима у локалним заједницама.

Препоруке

Прва група препорука (од 1 до 3) важна је за даљи развој политика које треба да допринесу **јаснијем одређењу статуса ОЦ/ОК и осигурању безбедности и квалитета рада са младима**.

Препорука 1

Ближе одредити статус различитих типова омладинских простора у оквиру измена главних докумената омладинске политике како би се обезбедили квалитет програма и запосленог кадра и њихово финансирање.

Будући да је ЗОМ главни документ омладинске политике, било би важно да се у оквиру нових измена тог закона дефинише оквир рада ОЦ, ОК и ОРЦ. Ако се процени да тренутно не постоје услови да се измене реализују, треба размотрити и друге могућности. На пример, Румунија је својевремено донела уредбу⁶⁰ којом је регулисала питања омладинских простора, док је Закон о младима⁶¹ уредио ова питања у складу са том уредбом тек 15 година касније. Слично решење може се применити и код нас.

Поред промене ЗОМ-а и доношења уредбе, важно је усагласити и *Правилник о финансирању и суфинансирању програма и пројеката од јавног интереса у области омладинског сектора*. Чак и ако не постоји могућност измене ЗОМ-а или доношења посебне уредбе, само измена овог правилника допринела би да се јасније дефинише статус омладинских простора и да се ближе одреде услови за њихово финансирање. На сличан начин је регулисан статус ОЦ у Словенији, где закон препознаје статус организације од јавног интереса за младе и оквир функционисања ОЦ на локалном нивоу, док се детаљнији описи критеријума и обавеза ОЦ дефинишу у документацији која регулише финансирање центара на националном нивоу (ОЦ које реализује Канцеларија за младе Републике Словеније), односно на локалном нивоу при чему сваки град за себе дефинише ближе критеријуме и обавезе центара (у поглављу 4 навели смо пример града Љубљане). Пошто су национални *Стандарди омладинских простора* у процесу финализације, они представљају добар основ да се у оквиру правилника о финансирању дефинише статус различитих типова омладинских простора који би омогућио да се оцењују и прате управљање, квалитет рада, програма, стручност тима који реализује активности у центрима и други важни услови.

⁶⁰ Службени гласник бр. 75 од 21. маја 1990.

⁶¹ Службени гласник бр. 648 од 27. јула 2006.

Још једно важно питање тиче се различитих типова омладинских простора које препознају Стандарди. Наиме, Стандарди разликују три типа омладинских простора⁶² — омладински клуб, омладински центар, омладински ресурсни центар — и дају дефиниције за сва три типа простора. Концептуално постоје значајне разлике у раду омладинских клубова и остала два типа омладинских центара, првенствено у вези са начином учешћа младих у процесима доношења важних одлука у ОК те у изради и реализацији програма тамо где млади воде ове процесе уз помоћ омладинских радника, што ствара снажнији осећај власништва над омладинским клубом него што је то случај са омладинским центрима⁶³. Осим тога, можда је значајнија разлика у капацитетима и доступним ресурсима која постоји између ОК и ОЦ/ОРЦ (инфраструктурни и програмски капацитети, знања и искуства запослених, финансијски ресурси). Ова подела је специфична за Србију, јер омладински ресурсни центри не постоје у том облику у другим земљама, мада се и тамо омладински центри разликују према капацитетима које имају као и према врсти и типу програма које спроводе са младима и за младе. Чињеница је да ОРЦ може бити важан механизам за континуирано инвестирање у развој капацитета омладинских простора, али ако се издваја као посебан тип простора, онда га треба јасније дефинисати у односу на следећа питања: на који начин се одређује статус ОРЦ, да ли се тај статус утврђује на одређени период, да ли је везан за одређене експертизе итд. Ако погледамо искуства из Европе, видећемо да различите земље развијају сопствене моделе подршке изградњи капацитета који се успостављају унутар заједнице ОЦ. На пример Словенија и Румунија развијају концепт мрежа (националних или локалних) који пружају подршку омладинским центрима у развоју капацитета. Финска је, с друге стране, развила концепт *Стручних центара омладинског рада* којима надлежно министарство пружа подршку да развијају капацитете омладинских простора на локалном или националном нивоу; ти стручни центри представљају конзорцијуме око којих се окупљају актери са доказаном стручношћу у вези са темама од интереса за младе и центре (теме су приоритети из националног стратешког документа).

Стручни центри омладинског рада (пример Финске) представљају конзорцијуме који окупљају различите актере који су стручни за одређене теме које стратешки документи препознају као приоритете у развоју програма за младе и капацитета ОЦ. Конзорцијуми укључују појединачне ОЦ који имају одређена стручна знања, представнике ЛС, организације цивилног друштва, експерте за теме од интереса, академску заједницу итд. Избор стручних центара спроводи надлежно министарство и оно одобрава четворогодишње програме које конзорцијуми израђују и спроводе како би се ојачали капацитети општина, организација, омладинских радника и других ентитета који пружају услуге младима у оквиру ОЦ на локалном и националном нивоу. Стручни центри развијају иновативне програме за теме од интереса (који се реализују у различитим омладинским просторима) и програме изградње капацитета за запослене у ОЦ, омладинске раднике и друге актере који реализују програме за младе и пружају услуге младима.

У овом тренутку има шест *стручних центара* односно конзорцијума који покривају следеће теме: спровођење квалитетног рада са младима на локалном нивоу, учешће младих и њихов утицај на друштво, дигитални омладински рад, омладински рад у школама и образовним институцијама, саветовање у омладинском раду као и анализа ситуације и утицаја организација цивилног друштва у домену рада са младима. Стручни центри добијају мандат од четири године, колико важи стратешки документ.

⁶² Ј. Стојановић, С. Г. Јовановић, Н. Обрадовић, Т. Г. Матић, М. Пејић, В. Будалић, Н. Благојевић, А. Воштић, Е. Панић, В. Гроздановић, В. Калаба, В. Којзбашић, *Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри)*, ОПЕНС, 2021, <https://storage.googleapis.com/stateless-opens2019-rs/2022/07/ed7fd258-opens-standard-omladinskih-prostora.pdf>

⁶³ *Ibid.*

Препорука 2

Обезбедити квалитет рада са младима у омладинским просторима тако што ће се развити стандарди, успоставити евиденција омладинских простора и размотрити питања акредитације.

У претходном периоду су, у широком консултативном процесу који је окупио представнике свих актера омладинске политике у земљи, развијени *Стандарди омладинских простора*⁶⁴. У тексту смо тим стандардима посебну пажњу посветили у поглављу 4, када смо анализирали у којој су мери стандарди усаглашени са стандардима/критеријумима које прописује СЕ, са налазима о капацитетима постојећих ОЦ и ОК те са иницијативама за формирање нових центара до којих се дошло истраживањем у оквиру ове анализе и докумената омладинске политике који регулишу ову област.

На основу анализе, а као резултат консултација које су спроведене са главним актерима активним у развоју ОП, израђен је предлог **Унапређеног оквира стандарда омладинских простора**. Тај документ дефинише групе стандарда који детаљније одређују: оквир рада и сврху ОП, управљање и руковођење, развој квалитетних програма и услуга за младе те осигурање безбедног простора и радног окружења односно ресурса. У оквиру сваке од наведених група стандарда дефинисани су појединачни стандарди, дати описи и списак могућих индикатора за праћење и евалуацију рада ОП. Предлог Унапређеног оквира стандарда омладинских простора налази се у Анексу 3.

Најважнија препорука у ком правцу треба даље водити процес финализације стандарда односи се на развој свеобухватне матрице стандарда која ће омогућити да се поред описа стандарда и могућих индикатора који су представљени у новом документу (види Анекс 3) дефинишу и показатељи специфични за различите капацитете омладинских простора (ОК, ОЦ, ОРЦ), а на основу којих ће се пратити спровођење и постизање очекиваних резултата које треба да испоруче ОК/ОЦ. Очекивани резултати треба да се ослањају на циљеве дефинисане у националним документима омладинске политике (законима, стратегијама, акционим плановима) и треба да одреде односно препоруче изворе верификације, који нам говоре како треба прикупљати податке и које методологије применити. Циљеве, специфичне критеријуме за праћење рада ОК (рурални, урбани) у односу на ОЦ треба детаљније утврдити у оквиру јавног консултативног процеса који води министарство надлежно за омладину. Предлог табеле приказан је у наставку.

⁶⁴ Ibid.

Стандард:	Опис стандарда:	Квалитативни/квантитативни индикатори:	Очекивани резултати:	Извори верификације:
Навођење конкретног стандарда.	Навођење шта све стандард предвиђа и које области покрива.	Показатељи на основу којих се прати испуњење стандарда. Дефинисање индикатора, начина мерења, инструмената и динамике провере.	Очекивани резултати су усклађени са националним, регионалним и локалним политикама. Очекивања од ОЦ, ОК и ОРЦ се утврђују током јавног консултативног процеса који води надлежно министарство. Очекивани резултати могу се представити на три нивоа остварености (1. ниво — основни, 2. ниво — средњи, 3. ниво — напредни), што омогућава да се подстиче и прати развој ОЦ.	Навођење методологија и извора којима се верификују постигнути резултати.

Поступак утврђивања стандарда може почивати на редовном прикупљању података на основу којих се спроводи поступак самопроцене који усмерава одређени капацитет на то да стратешки препознаје теме за даље унапређење рада и представља подршку процесима извештавања. У том случају треба дефинисати процедуру и формуларе за документовање рада у омладинским просторима односно за извештавање усклађено са овом матрицом.

Критична тачка у омладинском раду, посебно у оквиру омладинских простора, односи се на документовање праксе, односно на прикупљање података о реализованим активностима, постигнутим резултатима и утицају који програми имају на лични и професионални развој младих, не само у Србији него и глобално. Документовање се заснива на континуираним процесима праћења и евалуације постигнутих резултата из различитих перспектива (перспектива младих, корисника програма, учесника у реализацији програма, запослених и других актера у заједници и на националном нивоу). Анализа коју смо спровели дала је увид у то како ове изазове превладавају различите земље у Европи, између осталог и Словенија и Финска, које смо детаљније истражили. Наиме, обе земље користе алат Logbook (Дневник)⁶⁵ који је развила шведска организација KEKS (она уједно дели методологију и пружа техничку подршку у коришћењу алата). KEKS је мрежа коју чине представници заинтересованих земаља, а свака земља има регионални одбор који сама формира, а чији представници учествује у раду мреже KEKS. Регионалне одборе чине представници сектора за младе из локалних самоуправа, представници ОЦ, организација и других заинтересованих страна. Препорука је да се размисли о коришћењу овог алата и укључивању ОЦ у мрежу KEKS. Како ти подаци изгледају и колико могу бити корисни за све актере омладинске политике најбоље се види из приказа годишњих резултата који смо дали на примеру Финске (у поглављу 2). Значај и корисност овог алата препоручује и *Еуроџе Гоес Лоцал*⁶⁶, нови европски пројекат усмерен на унапређење квалитета омладинског рада, односно рада са младима на локалном нивоу.

⁶⁵ KEKS in English — KEKS

⁶⁶ *Europe Goes Local* је пројекат европске сарадње за развој и јачање локалног рада са младима. Пројекат се финансира уз доприносе националних агенција које учествују у програму Еразмус+ (активности обуке и сарадње) и/или Европског корпуса солидарности. <https://eurogoeslocal.eu/good-practice-short/the-logbook/>

KEKS — Logbook (Дневник)

Тај алат омогућава прикупљање истих података из свих ОЦ/ОК који га користе у одређеној земљи, а на основу којих се праве периодични извештаји. Извештаји садрже информације о броју активности, броју сати активности, броју учесника (раздвојено по полу и старосној групи), броју младих људи који креирају активности, броју волонтера (раздвојено по полу и старосној групи) и др. Извештаји су представљени као графикони (доступни у различитим форматима који се користе за презентације или извештаје) и табеле по различитим категоријама (што омогућава извоз и штампу података).

Поред документовања учешћа младих у активностима центра, предвиђена су и два типа евалуационих активности:

- 1) **Групни упитник** може бити у форми фокус групе или упитника, а усмерен је ка младим људима који су учествовали у дугорочнијим групним активностима или пројекту током целе године и омогућава повратне информације од учесника о томе како они процењују степен свог учешћа, корист од учешћа и исходе учења. Садржи и демографска питања о испитанику (нпр. узраст и пол).
- 2) **Годишњи упитник** је усмерен ка младима који посећују ОЦ или друге сличне просторе у којима се обавља омладински рад и даје увид у њихову оцену безбедности у центру, утицаја програма, учешћа и учења (личног напредовања).

Суштински, осигурање квалитета представља критичну тачку раста и развоја омладинских простора. Систем за праћење квалитета подразумева стратешко улагање које обезбеђује континуиран одрживи развој омладинских простора и запослених. Елементи тог система су управо стандарди, систем за документовање, праћење и евалуацију као и смернице и програми за изградњу капацитета запослених за спровођење ових процедура, а посебно за самопроцену. Препознавање овог система у оквиру политика представља сигуран корак ка успостављању система акредитације омладинских простора. ЗОМ или уредба треба да препознају стандарде (и остале елементе — документовање, праћење и евалуацију) које ближе треба дефинисати подзаконским актима, што се односи и на процедуру на основу које се израђује *Јединствена евиденција омладинских простора*. На тај начин — изградом стандарда и оквира за документовање, праћење и евалуацију који се препознају у документима омладинске политике — већ се значајно уређује питање квалитета рада у омладинским просторима.

Свакако, највиши ниво обезбеђивања и праћења квалитета рада у омладинским просторима осигурава се кроз процес акредитације, али су за то потребни време и већ припремљен систем о којем смо говори у претходном пасусу. Упоредиви системи акредитације већ постоје у нашем правном систему, нпр. систем акредитације високошколских установа (у складу са Законом о високом образовању⁶⁷), научноистраживачких организација (у складу са Законом о науци и истраживањима⁶⁸) или акредитације програма социјалне заштите (у складу са Законом о социјалној заштити⁶⁹), те има смисла да се и у оквиру бриге о младима успостави посебан систем акредитације ОЦ. Акредитацију треба отворити за најшири круг организација, нпр. за установе чији су оснивачи држава, аутономна покрајина или јединице локалне самоуправе, али и правна лица (нпр.

⁶⁷ Сл. јласник РС, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 — др. закон, 67/2019, 6/2020 — др. закони, 11/2021 — аутентично тумачење, 67/2021, 67/2021 — др. закон и 76/2023, Закон о високом образовању.

⁶⁸ Сл. јласник РС, бр. 49/2019, Закон о науци.

⁶⁹ Сл. јласник РС, бр. 24/2011 и 117/2022 — одлука УС, Закон о социјалној заштити.

удружења) и физичка лица, што је у складу са Законом о јавним службама⁷⁰, који предвиђа да сви ти актери они могу бити оснивачи установа.

Да би се такав систем успоставио, требало би га предвидети законом, најбоље Законом о младима или посебним законом. Законом би се уредили основи поступка акредитације (орган надлежан за одлучивање о акредитацији, општи услови за акредитацију, период важења акредитације и поступак реакредитације, жалбени поступак, надзор над радом установа и сл.), док би детаљне стандарде за акредитацију требало предвидети подзаконским актом који би израдило надлежно министарство.

Од пресудне је важности да се пронађе начин осигурања квалитета рада омладинских простора који остаје у оквирима министарства надлежног за омладину. Сваки други модалитет акредитације који би се спроводио у оквиру других ресурса, под ингеренцијама других министарстава (било да је реч о образовању или социјалној заштити), у којима омладина у целини не представља приоритетну циљну групу, угрозиће даљи развој омладинских простора.

Препорука 3

Израдити предлог „правних форми“ и смерница за оснивање омладинских простора и модел управљања омладинским клубовима, омладинским центрима и омладинским ресурсним центрима.

Анализа коју смо спровели, посебно инпути прикупљени у структурираним дискусијама, показује да је представницима различитих иницијатива који тренутно формирају омладинске центре потребно не само да се јасније дефинише статус омладинских простора (нарочито омладинских центара) већ и да се предвиде могуће правне форме за оснивање центара. Европска пракса и примери успешних омладинских центара који раде у земљи (ОПЕНС, Еколошки центар Радуловачки Покрета горана Војводине, КЗМ Лозница, КЗМ Ивањица) сведоче да постоји неколико модалитета и решења која се тичу правне форме субјекта који организује омладински рад у просторима намењеним младима, о чему говоре и друге студије које су се бавиле овим питањем⁷¹:

- да ОЦ/ОК буде део постојеће установе (нпр. установе културе или спортског центра) која функционише на локалном нивоу, а у којој се ОЦ/ОК формира као посебна организациона јединица,
- да се оснује посебна установа за младе на локалном нивоу преко које се остварује интерес у домену омладинског сектора, како је предвиђено ЗОМ (чл. 26, став 4),
- да се оснује удружење младих односно за младе или да савези удружења добију од ЈЛС просторе којима ће управљати, што се регулише заједничким уговором који може обухватити и финансирање дела активности и рада ОЦ,
- да се оснује удружење младих односно за младе или да савези удружења имају своје просторе, а да ЈЛС или надлежно министарство преко конкурсног финансирања обезбеђују средства за активности и рад ОЦ.

⁷⁰ Сл. гласник РС, бр. 42/91, 71/94, 79/2005 — др. закон, 81/2005 — испр. др. закона, 83/2005 — испр. др. закона и 83/2014 — др. закон.

⁷¹ Д. Миленковић, Сажети извештај о консултацијама са младима и омладинским НВО, УНИЦЕФ, 2023. и Ех-пост анализа ефеката Закона о младима.

У сваком од ових случајева важно је да постоји могућност верификације капацитета простора на основу прописаних стандарда које дефинише надлежно министарство за омладину, што је регулисано или Законом о младима или уредбом, одређеним подзаконским актима.

Добро управљање и транспарентан процес пословања је један од стандарда СЕ, те је важно радити на успостављању организационе структуре у коме се јасно одваја управљање од руковођења омладинским центром. Управљачка тела у чијем раду учествују оснивачи (у зависности од форме оснивања) подразумевају учешће главних заинтересованих актера са локалног нивоа који су важни за одрживост рада омладинских простора — представници образовних институција, других локалних институција, представници омладинских организација и организација за младе, представници одређених група младих (представници ученичких парламената), а по потреби и представници пословног сектора или родитеља. Управни одбори учествују у доношењу стратешких одлука везаних за рад омладинских простора, прате рад менаџмента, усвајају годишње програмске и финансијске извештаје те својим предлозима доприносе унапређењу рада ОЦ. Са друге стране, менаџмент на дневном нивоу руководи радом ОЦ. Одвајање управљања од руковођења доприноси да центри успешније реализују програме од јавног интереса у домену омладине. Паметан избор чланова који чине управни одбор представља уједно и инвестирање у окупљање ресурса из заједнице око ОЦ. Зато је важно да приликом оснивања нових ОЦ локалне власти формирају управне одборе у којима ће се наћи сви они актери који имају ресурсе важне за ОЦ, а првенствено оне организације младих и за младе који ће омогућити да центар буде успешнији у обухвату младих и промоцији ОЦ међу различитим групама младих. За успешно руковођење центрима пресудан значај има ангажовање менаџерског тима који чине компетентни запослени са доказаним знањима и искуством у креирању и реализацији омладинских програма, а посебно омладински радници који су задужени за обезбеђивање квалитета у раду са младима у ОЦ.

Следеће три препоруке (од 4 до 6) су важне за **развој подстицајног окружења и изградњу капацитета омладинских простора**, а могу се реализовати уз подршку МТО и међународних партнера.

Препорука 4

Промовисати важност ОЦ/ОК и обезбеђивања квалитета рада са младима у оквиру локалне самоуправе.

У неколико наврата смо навели да одрживост ОЦ у великој мери зависи од стварања посебног еко-система пружалаца услуга окупљених око омладинских простора. Првенствено је важно да локална самоуправа, нарочито запослени у различитим секторима друштвене делатности, образовања, социјалне заштите и здравства, разуме значај омладинских центара и начина како они функционишу да би своје услуге усмеравала ка центрима, што се односи и на координацију реализације средстава у локалним буџетима. МТО у својим стратешким документима предвиђа умрежавање локалних актера који учествују у раду омладинских простора.

Неколико је начина како се подржава развој знања других сектора на локалном нивоу о ОЦ. Студијске посете ОЦ у другим земљама, размена на нивоу земље у којој учествују представници ОЦ и ЈЛС, различити формати дискусија о појединачним секторским темама које се тичу интеграције услуга за младе на локалном нивоу — све су то подстицајни начини да се промовише рад ОЦ и прикупе примери добре праксе о сарадњи различитих сектора на локалном нивоу са центрима. Постојање подстицајних грантова за општине које реализују ове мере (размене и студијске посете), односно које подстичу локалне институције да развијају услуге у сарадњи са ОЦ, такође представља добар подстицај да се подржи међусекторска сарадња локалних институција око младих.

Међутим, оно где би било посебно важно да се укључе представници ЈЛС задужени за младе (представници КЗМ, представници општинског већа) је у процес документовања и праћења рада квалитета омладинских центара, јер је то начин да се подаци користе за планирање акционих планова и других стратешких локалних документа. Уколико би се Србија прикључила мрежи КЕКС организације и преузела коришћење Logbook (Дневник) софтвера, представници ЈЛС свакако поставили један од важних учесника борда који би се креирао на нивоу земље (види пример Словеније).

Препорука 5

Формирати мрежу ОЦ и стварати заједницу учења.

Примери из ЕУ указују на значај окупљања омладинских центара у заједничку мрежу која је место подршке за развој центара и заступање интереса чланица. У тренуцима када се ствара нова сцена и док још увек не постоји довољно развијен референтни оквир деловања који је свима недвосмислено јасан, умрежавање омогућава да се кроз структуриране дискусије, платформе, размену и заједничке пројекте успостави систем који дефинише праксу рада одрживих омладинских центара/простора у нашем контексту.

Улога мреже је да омогући заједничко учење и изградњу капацитета кроз *peer-to-peer* размену, менторски рад са новим чланицама, регионално или тематско повезивање, размену материјала, алата и искустава везаних посебно за теме које сви препознају као изазовне, а о којима су учесници говорили током структурираних дискусија: 1) методе и технике допирања до младих, посебно оних из угрожених група, 2) начин за обезбеђивање квалитета рада са младима тако што ће се спроводити дугорочни програми и услуге и 3) финансирање програма и услуга — развој дугорочних партнерстава и модела самоодрживости (начина приходавања).

Посебну тему за мрежу представља развој подршке коју ОЦ могу, као својеврсни ресурсни центри у одређеним регионима, да пруже у развоју и раду ОК. Суштински, једино креирањем вибрантне мреже центара и клубова можемо направити важне промене за младе широм Србије. МТО у својим стратешким документима (Акционом плану, 2.1.3.1) предвиђа умрежавање омладинских центара.

Препорука 6

Успоставити заједницу добре праксе око мреже омладинских центара.

Формирање одрживих омладинских простора представља свеобухватан и комплексан подухват, који захтева мултисекторски приступ у пружању подршке и изради интервенција усмерених на јачање капацитета центара/клубова како би се обезбедила квалитетна пракса (програми и услуге које се реализују за младе). Зато је важно да се под једном капом окупе различити актери омладинске политике, академска заједница и експерти који покривају различите теме од интереса за рад простора (менаџмент, израда пословних модела који доприносе финансијској одрживости итд.). У рад заједнице поред представника мреже омладинских центара треба да се укључе и представници КОМС-а, НАПОР-а и Националне канцеларије за младе како би се створила синергија и објединила стручност из омладинског сектора. Посебно је важно окупити академску/истраживачку заједницу да би се обезбедила подршка експерата, истраживача и других стручњака за израду интервентних програма и за развој методологија праћења и евалуације који се реализују у сарадњи са актерима омладинске политике. Заједница праксе, такође, може бити платформа за укључивање важних актера који ће унапредити међусекторску сарадњу.

Окупљање актера на националном нивоу, обједињавање пракси, искустава, стручности и ресурса као и координација и заједничко стратешко планирање деловања представљају модел заједнице пракси који се показао као успешан и у пословном и у јавном сектору у домену унапређења услуга и решавања комплексних друштвених проблема.

Заједницу праксе *чини* група људи која дели заједничку бригу, скуп проблема или занимање за неку тему и која се окупља како би испунила појединачне и групне циљеве.⁷² Циљ заједнице је да обезбеди размену најбољих примера из праксе и да успостави модел повезивања људи у духу учења и сарадње, чиме се развија подстицајна атмосфера за стварање нових знања која унапређују професионалну праксу кроз специфичну методологију. Заједнице праксе⁷³ су важне јер:

- повезују људе који иначе немају прилику за интеракцију и заједничко промишљање решења за проблеме које деле и сматрају важним,
- обезбеђују заједнички контекст у коме се људи окупљају те размењују информације, приче и лична искуства на начин који гради разумевање и увиде,
- омогућавају дијалог између људи који се окупљају ради истраживања нових могућности, решавања изазовних проблема и стварања нових, свима корисних прилика за унапређење деловања,
- подстичу аутентичну комуникацију, менторство, подучавање и саморефлексију,
- проширују постојеће знање ради унапређења праксе тако што успостављају форум који проналази решења за уобичајене проблеме и развија методе за прикупљање и процену најбољих пракси,
- јачају партнерство и сарадњу између група и организација те помаже људима да се организују и креирају заједничке акције које доносе опипљиве резултате,

Кроз заједничко учење и промишљање генеришу се нова знања која помажу људима да трансформишу праксу и прилагоде се променама, потребама и технологијама.

⁷² Wegner, R. McDermott, W. Snyder, *Cultivating Communities of Practice: A Guide to Managing Knowledge* (Boston, MA: Harvard Business School Press, 2002).

⁷³ *Ibid.*

Анекс. Стандарди омладинских простора (ОП)

Област 1. Оквир рада омладинских простора (ОП)

У оквиру области 1 налазе се стандарди који ближе одређују мисију и вредности ОП, циљне групе, актере који учествују у раду, улогу ОП у развоју омладинске политике на националном нивоу те сарадњу ОП са осталим актерима и интерсекторску сарадњу.

Стандард	Опис стандарда	Могући индикатори
Стандард 1. Омладински простори служе младима и онима који раде са младима.	ОП имају сврху да обезбеде подршку за позитиван развој младих и да стварају услове за учење, стицање искуства, развој знања, вештина и компетенција те за унапређење менталног здравља, друштвене укључености и личног благостања младих. ОП препознају активно учешће младих као главни механизам који подржава позитивни развој и примењује се у процесу стицања знања и вештина, а који помаже младима да препознају сопствену сврху у заједници/друштву. ОП примењују приступ усмерен на кориснике, који у средиште ставља младе људе као активне учеснике у свим процесима који се реализују у ОП — од укупљања у управљању, руковођењу и развоју програма и услуга до коришћења услуга и програма. ОП препознаје неформалне групе и омладинска удружења као и удружења за младе као посебну групу корисника чији развој и рад подржава кроз програме и услуге и које укључује у све процесе. ОП препознаје и укључује сараднике који су образовани/обучени за рад са младима (омладинске раднике и стручњаке сродних струка — психолози, педагози и др.) као партнере и активне сараднике у стратешком развоју те у осмишљавању и спровођењу програма и активности које се реализују у ОП. ОП обезбеђује услове за реализацију програма, услуга и активности за младе од којих се већина заснива на неформалном образовању, а које спроводе различити пружаоци услуга у складу са принципима и вредностима омладинског рада. Програми и услуге (укључујући опрему и простор) који се финансирају из јавних средстава или активности које реализује ОП из сопствених извора бесплатно су доступни младима и пружаоцима услуга у складу са са стратешким, вредносним и програмским усмерењима ОП. У ОП се могу реализовати програми и услуге комерцијалне природе под условом да су инклузивни, да поштују стандарде квалитета рада са младима те да су усклађени са стратешким, вредносним и програмским усмерењима ОП. Програми и услуге у ОП омогућавају равноправно учешће свим младима, при чему се просторни капацитети и програми прилагођавају у складу са потребама различитих група младих; посебна пажња посвећује се младима из осетљивих група, њиховом обухвату и укључивању у програме. ОП служи младима без обзира на њихову политичку или неку другу опредељеност и припадност и подржава њихово друштвено деловање које је усклађено са вредностима које се дефинишу стандардима ОП, документима омладинске политике и другим политикама Републике Србије.	Индикатори инпута који се тичу успостављених политика/процедура/методологија Индикатори инпута у домену обезбеђивања стратешког оквира рада, доброг управљања и руковођења Ниво развијености стратешког оквира деловања: - Постоје (успостављена су) управљачка тела и процедуре које дефинишу мандате и евалуацију рада. - Постоје (развијени су) стратешки оквир деловања (стратешки план и годишњи АП са матрицом за праћење и евалуацију напретка и инструментима) и програмски портфолио заснован на принципима позитивног развоја младих (сврхе рада ОП), који је израђен на основу инпута младих и заинтересованих страна. - Постоје дефинисани етички кодекс и пратећи пакет за оријентацију запослених, пружалаца услуга, младих и методологија за процену степена примењености. - Постоје (развијене су) политике и процедуре за управљање људским ресурсима (селекција, обука, евалуација), које треба да испуњавају здравствене и безбедносне услове за рад са младима. - Постоје (развијене су) политике и процедуре за управљање просторима и ресурсима: - пакет процедура које регулишу безбедно окружење и коришћење инфраструктурних капацитета ОП, - политика за безбедност и заштиту здравља деце и младих, - Постоји план за дневно функционисање ОП (сопствени програми и услуге и пружаоци услуга) — број сати/дан/месец/година. Индикатори инпута у домену развоја политика и процедура које обезбеђују инклузију и учешће младих (управљање, руковођење, развој програма) и квалитет рада са младима Ниво развијености интерних политика које обезбеђују инклузију, учешће младих и квалитет програма: - Дефинисане процедуре документовања рада ОП и динамике праћења напретка и пакет за оријентацију запослених у ОП за примену процедура - Постоји развијени пакет методологија којим се обезбеђује квалитет рада са младима: - За досезање младих - За измештени рад у заједници - За испитивање потреба младих - За консултовање младих у процесу израде програма и услуга - За вођење младих кроз програме вршњачке едукације и омладинског лидерства - За праћење и евалуацију напретка и исхода у програмима неформалног образовања - За праћење задовољства младих програмима и услугама односно пружаоцима услуга - Постоје дефинисани механизми за укључивање младих у управљање, руковођење, израду програма и услуга, евалуацију (задовољство учешћем) прилагођени различитим капацитетима (ОЦ/ОРЦ, ОК) - Дефинисане процедуре које омогућавају безбедност младих (заштита података о личности, превенција насиља, сексуалног искоришћавања и злостављања и реаговање у таквим случајевима и др.)
Стандард 2. Омладински простори промовишу сарадњу у омладинском сектору те међусекторску и међународну сарадњу.	Омладински простор: - Мапира актере, успоставља и промовише сарадњу са неформалним групама младих, удружењима младих и за младе те са осталим удружењима и савезима. - Мапира, успоставља и промовише сарадњу са члановима локалних савета за младе и других мрежа и савеза на локалном нивоу. - Подстиче и промовише сарадњу са родитељима, старатељима и хранитељима те са њиховим мрежама. - Подстиче и промовише континуирану сарадњу са локалном самоуправом у складу са дефинисаним мандатима. - Успоставља, промовише и дефинише оквире међусекторске сарадње са државним институцијама од интереса за младе (образовање, здравство, социјални рад, спорт, култура) на локалном и националном нивоу те са пословним сектором, водећи се стратешким и програмским усмерењима. - Успоставља и промовише сарадњу на нивоу више ЈЛС и канцеларија за младе, као и сарадњу између организација младих и за младе, омладинских простора, омладинских центара, фондација, удружења и савеза. - Успоставља, дефинише и промовише међународну сарадњу у областима развоја програма и услуга за младе у ОП, омладинског рада и омладинске политике.	

Стандард 3. Сви актери укључени у рад ОП (корисници, запослени, пружаоци услуга и програма и др.) поштују и промовишу заједничке вредности.	Омладински простор промовише заједничке вредности: • активно учешће младих, • подршку личном и друштвеном оснаживању младих, • поштовање људских и мањинских права, равноправности и забране дискриминације, • поштовање демократије и владавине права, • равноправне шансе за све, • друштвену одговорност и солидарност, • јавност и транспарентност свих процеса везаних за младе, • волонтерство, • безбедносну культуру, • поштовање и спровођење стандарда заштите младих (етичност у раду са младима), • одрживи развој и здравље, • мултикултуралност и интеркултурално учење. Вредности се огледају у етичком кодексу ОП који се заснива на људским правима, професионалном раду са младима (пужаоци услуга, водитељи образовних програма) и омладинском раду, а који поштују сви актери укључени у рад ОП (запослени, пружаоци услуга, други актери, млади). Заједничке вредности се промовишу и спроводе у свим аспектима рада ОП — у управљању и руковођењу ОП, приликом израде и реализације програма и услуга и приликом евалуирања рада из перспективе младих. ОП инвестирају у јачање капацитета запослених у ОП и партнера, актера и пружалаца услуга да реализују рад водећи се вредностима и промовишући их међу младима.	Индикатори инпута у домену сарадње са актерима на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу Ниво развијености сарадње са различитим актерима: • Развијена методологија мапирања актера на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу • Постоје дефинисани протоколи сарадње са локалним актерима и институцијама на локалном нивоу • Дефинисана сарадња са осталим актерима у омладинском сектору (осталим удружењима и савезима) • Развијена методологија за укључивање младих и ОП у локалне и националне процесе омладинске политике • Дефинисана стратегија комуникације са различитим актерима на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу • Успостављена база података пружалаца услуга образовних програма и дефинисана динамика ажурирања Индикатори инпута у домену умрежавања ОП и развоја заједнице учења • Ниво успостављене заједнице учења која умрежава ОП те пружа подршку у организационом развоју (управљању и руковођењу) и развоју програма • Развијена мрежа ОП и дефинисане области сарадње, развијена стратегија развоја мреже и динамика сусрета • Развијени пакети подршке за успостављање ОП (ОЦ — велики, средњи, мали; ОК — урбани, рурални), дефинисани модели управљања и пакет подршке за развој стратешких и интерних процедура за сваки модел. Индикатори процеса на нивоу програма и услугама Обухват младих програмима и услугама • Проценат младих у односу на број младих у заједници који су на годишњем нивоу укључени у програме услуге — дистрибуција по полу, по узрасним категоријама, по програму, по услузи • Однос младих који учествују — из локалне заједнице, из других делова земље (национални ниво), из иностранства • Проценат младих у односу на број младих из осетљивих група — дистрибуција по полу, по узрасним категоријама, по програму, по услузи • Тренд (порастан/смањење) броја младих који преузимају улогу вршњачких едукатора • Тренд (порастан/смањење) броја омладинских група и иницијатива које су активне у заједници, на регионалном нивоу, на националном нивоу • Однос процената учешћа различитих извора финансирања ОП (јавни извори, донатори, економска делатност) у годишњем буџету • Однос процената бесплатних програма за младе у односу на комерцијалне
Стандард 4. ОП доприноси развоју омладинске политике, као и капацитета актера и пружалаца услуга.	ОП служе омладинском сектору, а посебно подржавају удруживање младих на локалном, регионалном и националном нивоу у складу са капацитетима које имају. ОП подржавају рад свих актера омладинске политике који су активни у изради и спровођењу локалних, регионалних и националних омладинских политика. ОП учествују у процесима развоја омладинске политике на националном, регионалном и локалном нивоу. ОП успостављају сарадњу и одржавају редовну размену и комуникацију са министарством надлежним за младе, као и са другим министарствима и институцијама у вези са темама које су од интереса за младе и развој квалитетних услуга и програма. ОП се умрежавају у да би заговарали развој квалитетних и делотворних омладинских политика које уважавају реалност младих — потребе, проблеме и ефикасне методе рада са младима. ОП формирају заједнице учења које доприносе јачању капацитета ОП и омогућавају заједничко учење и узајамну подршку унутар заједнице (ОЦ — подршка и за руралне и за урбане ОК) те квалитет рада са младима.	

Област 2. Управљање и руковођење ОП

У оквиру ове области могу се дефинисати стандарди који се тичу модела управљања (демократски модел) и подстицаја за учешће младих и локалне заједнице односно важних актера, успостављања структуре руковођења, тј. менаџмента (лидерство и запослени) и главних тема из области политике људских ресурса (професионални развој запослених, праћење и евалуација рада запослених).

Стандард	Опис стандарда	Могући индикатори
Стандард 5. Добро управљање омладинским просторима подразумева њихово ефикасно, делотворно и етичко деловање које се реализује уз учешће младих и других актера одговорних за младе на локалном, регионалном и националном нивоу.	ОП примењују демократске принципе управљања који подразумевају успостављене механизме управљања (управне, надзорне и саветодавне одборе) са јасно дефинисаним мандатима и процедурама које омогућавају евалуацију рада. ОП су транспарентни у погледу пословања, финансија и процеса доношења одлука, што представља основ за изградњу поверење са младима и заинтересованим странама и обезбеђује да се ресурси користе ефикасно и етички. Да би се постигла сврха коју имају простори за младе — ефикасно и делотворно пословање, ОП доносе стратешке планове деловања кроз отворене и инклузивне процесе стратешког планирања, прате реализацију спровођења стратешких и акционих планова и евалуирају успех (средњорочне и завршне евалуације реализације стратешког плана). ОП се у изради стратешких докумената руководе приоритетима које дефинишу институције задужене за омладину на националном и локалном нивоу (стратешка докумената РС, покрајине и локалне стратегије и акциони планови) и кроз своју делатност доприносе унапређењу позиције младих у земљи и локалним заједницама. ОП обезбеђују смислено укључивање млади и заинтересованих страна у процесе доношења одлука и евалуације рада ОП (доношење стратешких докумената и планова, развој програма, евалуација рада) преко посебно утврђених механизма и тела, што омогућава да се разумеју интереси и потребе различитих група младих и других актера који пружају услуге у ОП. Доношење одлука заснива се на постизању договора кроз дијалог различитих заинтересованих страна које заступају интересе различитих група младих, што обезбеђује да ће се размотрити и задовољити различите перспективе и потребе. ОП су одрживи на дужи рок и финансијски и оперативни, што подразумева: а) развој разнолике базе финансирања (јавна средства, донаторска подршка, реализација самосталних пословних активности), б) обезбеђивање да програми буду релевантни и да одговарају потребама младих и ц) улагање у развој снажних партнерстава са локалним заједницама. Управљачке структуре се старају да нема странаčkih утицаја на рад ОП (процес доношења одлука, активности и програми).	Обухват и профил пружалаца услуга - Број пружалаца услуга — дистрибуција по секторима - Тренд (пораст/смањење) броја актера укључених у рад ОП — дистрибуција по секторима - Број подржаних иницијатива неформалних група и омладинских група — дистрибуција по темама и по типу подршке - Број програма и услуга — дистрибуција по темама од значаја за младе на локалном нивоу или на нивоу више ЈЛС - Број програма и услуга на дневном, месечном и годишњем нивоу - Број омладинских радника и других стручњака ангажованих у ОП - Тренд (пораст/смањење) броја омладинских радника и других стручњака ангажованих у раду ОП - Број и тип обука које се реализују на годишњем нивоу за запослене, сараднике, омладинске раднике и друге стручњаке на нивоу ОП односно заједнице учења Индикатори аутопута — ефекти рада ОП Индикатори аутопута — ефекти рада ОП на нивоу управљања и руковођења - Допринос унапређењу позиције младих на локалном, регионалном и националном нивоу у погледу учешћа, образовања (јачање компетенција), запошљавања, менталног здравља итд. - Степен препознавања утицаја и значаја ОП на локалном нивоу од стране младих и актера у локалној заједници - Степен задовољства начином и ефектима учествовања различитих група у управљању, руковођењу и развоју програма — из перспективе представника младих, младих те заинтересованих страна Индикатори аутопута — ефекти рада ОП на нивоу програма и услуга - Степен задовољства младих појединачним програмима и услугама — релевантност теме, задовољство предавачима и примењеном методологијом, самопроцена користи/напретка, самопроцена могућности примене знања/вештина - Евалуација напретка корисника у знањима, вештинама и компетенцијама у односу на дефинисане циљеве и исходе обука (пре-пост тестови знања, процена вештина и компетенција у случају дугорочних програма).

Стандард 6. Водећи се сврхом, вредностима и етичким принципима, менаџмент у омладинским просторима ефикасно и ефективно управља ресурсима, особљем и програмима.	Менаџмент је одговоран да обезбеди дневни рад ОП и да руководи ефикасно постојећим ресурсима, особљем и сарадницима — омладинским радницима и другим пружаоцима услуга који нуде програме за различите групе младих. Менаџмент је одговоран за своје поступке и одлуке и обезбеђује транспарентност у погледу пословања и резултата тако што омогућава да информације о пословању ОП буду лако доступне јавности. Менаџмент руководи процесима развоја годишњих планова рада, програма и услуга водећи се сврхом ОП, вредностима и етичким принципима те стратешким и другим плановима које доносе управљачка тела, при чему обезбеђује да процеси буду инклузивни и да укључују младе и друге заинтересоване стране из локалне и шире заједнице. Менаџмент обезбеђује сигурно, подржавајуће и позитивно окружење за укључивање младих људи у активности у ОП (од развоја програма, преко спровођења и евалуације, до учешћа из позиције корисника) и у ту сврху се стара да особље буде одговорно и добро обучено за релевантна подручја рада те да ОП буде добро одржаван и опремљен. ОП треба да има компетентан тим запослених који је образован за реализацију програма и услуга за младе. Менаџмент одговорно руководи запосленима и другим сарадницима и развија политику људских ресурса која подразумева: транспарентан процес регрутовања запослених заснован на компетенцијама потребним за рад са младима и пружање специфичних услуга у ОП, континуирано образовање за рад (он-јоб траининг), подршку у раду и редовну годишњу евалуацију постигнућа запослених која се користи за планирање њиховог даљег професионалног развоја. Менаџмент развија механизам преко кога корисници, запослени, сарадници и пружаоци услуга могу да подносе примедбе на рад запослених, посебно у случају кршења права гарантованих етичким кодексом ОП. Посебна пажња се посвећује пријавама насиља и дискриминације, чиме се обезбеђује примена Протокола за заштиту младих у случајевима насиља и дискриминације. Менаџмент руководи процесима извештавања различитих страна (донатора, институција) и редовно припрема годишње извештаје о ефектима рада ОП за младе и развоју ОП, које доставља управљачким телима.	
Стандард 7. Менаџмент у ОП доприноси развоју заједница учења усмерених на јачања капацитета запослених, сарадника и других актера који реализују програме и услуге у ОП.	Менаџмент омладинског простора: • Јача капацитете запослених и ангажованих особа (омладинских радника, педагога, психолога, спортских и здравствених радника и др.) и других пружалаца услуга како би се обезбедио квалитет у раду са младима (кроз обуку за омладински рад, међународне и домаће студијске посете и размену, подршку ментора и супервизора); ово обухвата и јачање компетенција за заштиту младих (принцип поверљивости и заштите података о личности) те препознавање изложености младих насиљу и реаговање на то. • Подстиче међусекторску сарадњу, подстиче професионалну јавност на јавне расправе и размену информација, организује стручне скупове, тестира иновативне приступе у пракси и промовише примере добре праксе. • Спроводи обуку и објављује стручну литературу за запослене и сараднике ОП, удружења младих и за младе те за омладинске раднике, односно за друге релевантне актере како би се очувао квалитет рада и унапредила пракса. • Промовише омладински рад и доприноси његовом развоју и ширењу, подржава саветовање и супервизију омладинских радника и других пружалаца услуга у реализацији програма, односно у праћењу и процени напредовања младих. • У сарадњи са академском заједницом јача капацитете будућих професионалаца који се образују за рад са младима на различите теме, кроз обуку (омладински рад) и реализацију студентске праксе у ОП (подршка иницијалном образовању наставника и будућих професионалаца). • Подржава успостављање и спровођење програма развоја капацитета у заједници ОП, где оснажени капацитети подржавају мање развијене капацитете (ОЦ — ОК) у својој заједници и другим локалним заједницама, те омогућава размену информација и упућивање на релевантне актере и ресурсе.	

Област 3. Развој квалитетних програма и услуга у омладинским просторима

У оквиру ове области могу се дефинисати стандарди који се тичу: обезбеђивања квалитета програма и услуга за младе (усмерено на кориснике и младе, начин креирања програма и услуга на основу утврђених потреба, праћење и евалуација исхода програма, развој механизма за досезање младих, посебно до оних из осетљивих група, итд.), улоге омладинског рада, обезбеђивања квалитетних програма неформалног образовања, безбедности и очувања добробити младих (Превенција сексуалног искоришћавања и злостављања и Заштита младих) те упућивања младих на друге актере и локалне услуге.

Стандард	Опис стандарда	Могући индикатори
Стандард 8. ОП су оријентисани на обезбеђивање и развој квалитетних програма и услуга у чијем су средишту сви млади.	ОП у креирању програма и услуга свој рад заснива на чињеницама, налазима и подацима из постојећих релевантних међународних, националних, покрајинских и локалних истраживања о потребама младих те из истраживања академске заједнице са којом ОП редовно сарађују. Омладински простор: - Развија и примењује иновативне методологије за испитивање потреба младих у својој локалној заједници, односно у више локалних заједница. - Развија механизме за консултовање са младима и представницима младих (неформалне групе, савети, студентски ђачки парламенти и др.) и локалним актерима те за њихово укључивање у развој годишњих планова програма и услуга. - Развија иновативне методологије измештеног рада у заједници и досезања различитих група младих у сарадњи са локалним и националним актерима (са фокусом на осетљиве групе). - Развија иновативне методологије промоције програма и услуга ОП у заједници, региону и на националном нивоу, које су посебно дизајниране за поједине групе младих (са фокусом на осетљиве групе) и редовно их спроводи. - Развија механизме за повезивање програма и услуга ОП са локалним актерима (међусекторска сарадња), што омогућава ефикасно, делотворно и правовремено упућивање младих ка другим пружаоцима услуга, и обрнуто, а у складу са посебним протоколима који су потписани са сваком од актера на локалном нивоу у складу са његовим мандатом.	
Стандард 9. ОП израђују и реализују квалитетне програме омладинског рада и неформалног образовања који доприносе јачању компетенција за лични и професионални развој младих и њихов друштвени ангажман.	Годишњи план програма и услуга за младе се спроводи у складу са стратешким планом ОП који је усклађен са националним, покрајинским и локалним документима омладинске политике (локалне и регионалне стратегије и акциони планови и Стратегија за младе у РС). Већину програма који се реализују у ОП чине програми омладинског рада и неформалног образовања. Програми се спровode у складу са смерницама за обезбеђивање квалитета програма омладинског рада које признаје надлежно министарство, са посебним освртом на безбедност младих (превенција насиља и сексуалног искоришћавања и злостављања и реаговање у тим случајевима; заштита података о личности). Програми неформалног образовања подразумевају дефинисане циљеве, резултате и исходе који су усмерени на јачање компетенција младих за лични и професионални развој и на основу којих се прати постигнути напредак. ОП развијају методологије за праћење и процену напредовања младих који похађају образовне програме и друге услуге, у складу са циљевима и очекиваним исходима програма. ОП има базу података едукатора са дефинисаним процедурама којима се утврђују компетенције едукатора, као и испуњеност безбедносних критеријума за рад са младима. База података се редовно ажурира и проверава унапред дефинисаном динамиком.	

Област 4. Инфраструктурни услови, доступни ресурси и радно окружење
У оквиру ове области дефинишу се стандарди који се тичу: обезбеђивања адекватних просторних капацитета за образовање младих и рад са младима, ефикасног управљања ресурсима и безбедности младих током боравка у ОП.

Стандард	Опис стандарда	Могући индикатори
Стандард 10. Простори су функционални, безбедни и сигурни за све кориснике, запослене, сараднике и пружаоце услуга.	ОП се налази на јавно доступној локацији, безбедној за окупљање младих, на краткој пешачкој удаљености од транспортног чворишта (у складу са капацитетима локалних заједница), где постоји одговарајуће осветљење, док је објекат прикладне величине, опремљен струјом, функционалним интернетом и потребним санитарним условима. ОП користи инфраструктуру која је изграђена/адаптирана у складу са принципом универзалног дизајна и обезбеђује једнаке могућности приступа, учешћа и употребе простора свим потенцијалним корисницима, без обзира на пол или друге личне карактеристике и инвалидитет (рампе, прилагођени тоалети, равни подови, обележја на знаковном језику итд.). Простор је привлачног дизајна који је прилагођен младима, са довољно дневног светла и са добрим унутрашњим осветљењем, са удобним функционалним намештајем и просторима који подстичу друштвену интеракцију; млади се подстичу да учествују у дизајнирању и прилагођавању простора потребама и активностима различитих група младих и да тако створе атмосферу у којој се осећају пријатно. Простор је мултифункционалан и може имати више просторија за разноврсне активности, у истом објекту или у различитим објектима (учионице, простори за обуку, учионице на отвореном, простори за рекреацију и мирне зоне, смештајни капацитети, кафеи, спортски терени и др.). Менаџмент ОП управља свим просторима и ресурсима на ефикасан начин водећи се Пакетом процедура за осигурање безбедног окружења и коришћење инфраструктурних капацитета ОП и протоколима за рад са локалним институцијама (ЦСР, Црвени крст, полиција, здравство), чиме се обезбеђује да руковођење простором буде усклађено са прописима које доноси РС (безбедност на раду, прва помоћ и остало). Усвојена је политика за безбедност и заштиту здравља деце и младих, а запослени, сарадници и пружаоци услуга се редовно обучавају за спровођење те политике у свом раду. Менаџмент редовно процењује безбедносне и друге ризике, усклађује процедуре и протоколе за коришћење простора и ресурса са процењеним ризицима, обучава запослене и сараднике и набавља потребне услуге (ангажује обезбеђење за одређене активности и сл.) и апаратуру (видео-надзор итд.). Менаџмент обезбеђује контролу уласка тако што води редовну евиденцију коришћења простора и ангажује раднике обезбеђења у зависности од активности које се реализују редовно или повремено, водећи се прописима РС и процедурама ОП (лиценцирани радници обезбеђења). Менаџмент обезбеђује младима и другим корисницима бесплатан функционални интернет, компјутере и другу опрему и води рачуна да се ти ресурси користе на безбедан начин (постоје јасна правила коришћења која су позната корисницима и истакнута на видљивим местима). Менаџмент такође прати ризике од коришћења и блокира оне садржаје за које се процени да су штетни по младе, односно да су у супротности са вредностима ОП, те обучава младе и кориснике како да безбедно користе интернет. У складу са могућностима пружа се додатна подршка младима са инвалидитетом (софтвер за читање текста, особе за подршку у коришћењу рачунара и различитих програма, различите асистивне технологије). У простору је забрањено конзумирање дуванских производа, алкохолних и енергетских пића, психоактивних супстанци и других садржаја који подстичу зависност, што важи и за коцкање, а забрањена је и промоција индустрија које производе цигарете и алкохол, односно коцкарница, у складу са релевантним законским прописима. Простор је дизајниран тако да промовише вредности ОП и здраве стилове живота међу младима — и корисницима и сарадницима (брендирање простора — поруке, плакати, обележја).	

Стандард 11. Простори омогућавају здраво и безбедно радно окружење и окружење за учење за све кориснике, запослене, сараднике и пружаоце услуга.	Здраво и безбедно радно окружење и окружење за учење подразумевају: • да постоји простор за индивидуални рад са корисницима који омогућава поверљивост разговора, сигурност и безбедност младих (у складу са етичким кодексом ОП и политикама за заштиту безбедности и здравља младих), • да постоје простори за чување поверљивих података и документације у дигиталном и физичком формату о којима брину менаџмент и запослени, • да постоји одвојена просторија за административне послове, коју користе менаџмент и запослени, • да постоје одвојене функционалне просторије за програме обука које омогућавају интерактивни рад са младима (програми омладинског рада и неформалног образовања) те доступна опрема (пројектори, компјутери, флипчарт табле, паметне табле, материјали за рад), • да менаџмент и запослени управљају ресурсима на транспарентан начин те да упознају кориснике и пружаоце услуга са политикама и процедурама које регулишу рад ОП (вредности ОП, етички кодекс, процедуре заштите корисника од насиља и др.), • да су корисници упознати са процедурама заказивања и условима коришћења простора и заједничке бриге о ресурсима, • да су сви ресурси су доступни за бесплатно коришћење младима, омладинским групама и иницијативама.	
---	--	--

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ОМЛАДИНСКИХ ЦЕНТРА У СРБИЈИ И ЕВРОПИ